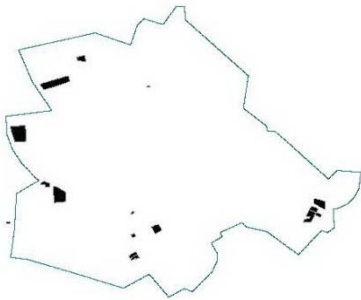
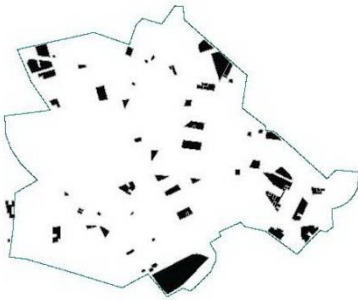

Η συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση της πόλης τους
Η περίπτωση της περιοχής Υμηττού

Επιβλέπουσα_ Ομ. Καθ. **ΕΛΙΖΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ**

ΜΕΣΣΗΝΗ ΣΟΦΙΑ
Αθήνα, 2016

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση αυτού του Μεταπτυχιακού Προγράμματος και την εκπόνηση της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής, συνετέλεσαν πολλοί άνθρωποι στους οποίους οφείλω ένα ευχαριστώ.

Πρώτα από όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω την ομότιμη καθηγήτρια και επιβλέπουσά μου κ. Ελίζα Παναγιωτάτου για την καθοδήγησή της, τις πολύτιμες γνώσεις, τις συμβουλές και την υποστήριξή της καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Κυρίως θέλω να την ευχαριστήσω γιατί «με έριξε στα βαθιά» με σκοπό να κάνω «γυμναστική μυαλού» όπως λέει και η ίδια, μαθαίνοντάς μου μέσα από όλη τη συνεργασία μας πώς να βρίσκω την ουσία και τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρειάζομαι.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως την Τιμόκλεια Ψαλλιδάκη γιατί έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην παρακολούθηση αυτού του μεταπτυχιακού. Ευχαριστώ τη συμφοιτήτρια και φίλη Κατερίνα Πιπτή για την ενεργό συμμετοχή της στην εκπόνηση της εργασίας, για τις γνώσεις, τις ιδέες και την παράλληλη αυτή διαδικασία που μοιραστήκαμε μαζί. Ευχαριστώ την επίσης συμφοιτήτρια και φίλη Γεωργία Πουλοπούλου για όλες τις συνεργατικές σκέψεις και δουλειές που έχουμε μοιραστεί κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού και της χρωστάω ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ για τη βοήθεια στην επεξεργασία των χαρτών της παρούσας εργασίας.

Ευχαριστώ όλους μου τους φίλους για τη συμπαράσταση και κατανόηση που μου παρείχαν ο καθένας με το δικό του ξεχωριστό τρόπο. Ευχαριστώ όλους μου τους συνεργάτες για την υπομονή και τις ιδέες τους καθώς και τον Διονύση Μεσσήνη για την κατανόηση. Κυρίως ευχαριστώ τη συνεργάτη και φίλη Μαρία Τσεσμελή για τη βοήθεια και στήριξη για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής και όχι μόνο.

Ευχαριστώ όλους τους ανθρώπους του Υμηττού και κυρίως του Φ.Ο.Υ. για τα στοιχεία, το χρόνο και τη διάθεση για βοήθεια που μου παρείχαν.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ την οικογένειά μου και τους δικούς μου ανθρώπους. Ευχαριστώ την αξιομνημόνευτη μητέρα μου Ντίνα και τον πατέρα μου Σπύρο για όλα τα εχέγγυα που μου έχουν προσφέρει. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τα αδέρφια μου και κυρίως την αδερφή μου Ιωάννα για την αμέριστη στήριξή της και τέλος ευχαριστώ τον φίλο μου Άγγελο για την ενθάρρυνση και την υπομονή που μου έδειξε κατά τη διάρκεια αυτού του μεταπτυχιακού.

Περίληψη

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η προσέγγιση της συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση της πόλης τους και συγκεκριμένα της περιοχής του Υμηττού, της Αθήνας. Με τον όρο συμμετοχή εννοούμε τη συνεχή ενεργοποίηση των κατοίκων για θέματα της πόλης τους και της καθημερινής τους διαβίωσης. Μέσα από μορφές όπως η αυτοοργάνωση, η αλληλεγγύη, η συμμετοχή στα τοπικά συμβούλια, η πολιτιστική δράση και η ιδιωτική πρωτοβουλία εξετάζονται τρόποι και πρακτικές που θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των κατοίκων καθώς και εάν οι μορφές αυτές αποτελούν το μοναδικό «εφικτό» επίπεδο συμμετοχής.

Η επιλογή της περιοχής του Υμηττού για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος οφείλεται στο ότι έχει πολλά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως η χαμηλή δόμηση, η έντονη πολιτιστική δράση και την ύπαρξη στα όριά της του εργοστασίου καλυκοποιίας της ΠΥΡΚΑΛ, θεωρώντας ότι τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν συντελέσει στη δημιουργία συλλογικοτήτων και συγκροτημένων κοινωνικών σχέσεων. Η περιοχή μελέτης εξετάζεται γύρω από τη μικροκλίμακα της γειτονιάς και τις χωροκοινωνικές επιρροές του δομημένου χώρου στην ιστορική της διαδρομή.

Η μελέτη πλαισιώνεται από την έρευνα στο πεδίο και τα ερωτήματα που πρόεκυψαν κατά τη διάρκεια της έρευνας. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης, τα ερευνητικά ερωτήματα και ο σκοπός της έρευνας που μας οδήγησαν στη σύνταξη των υποθέσεων εργασίας. Στο δεύτερο μέρος αναλύεται η έννοια της συμμετοχής για την παρούσα μελέτη, οι μορφές συμμετοχής που συναντώνται στον Υμηττό, το θεσμικό πλαίσιο όσον αφορά τη συμμετοχική διαδικασία και επιτυχημένα παραδείγματα συμμετοχής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Στη συνέχεια γίνεται παρουσίαση της περιοχής μελέτης και εξετάζεται η χαμηλή δόμηση ως χωροκοινωνικός παράγοντας διαμόρφωσης της περιοχής και πως αντιμετωπίστηκε αυτός ο πολεοδομικός κανόνας από τους κάτοικους. Τέλος, εξετάζεται μέσα από παραδείγματα δράσεων στην περιοχή, τα επιχειρησιακά προγράμματα του δήμου, τεχνικές εκθέσεις και μελέτες που έχουν γίνει στην περιοχή, σε συνδυασμό με την έρευνα στο πεδίο και τη βιωματική παρατήρηση εάν τελικά οι κάτοικοι του Υμηττού αποτελούν ιδιαιτερότητα ως προς τη συμμετοχική τους συνείδηση. Στην ενότητα αυτή αναλύονται οι προοπτικές, τα προβλήματα και οι δράσεις σχετικά με το εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ.

Λέξεις κλειδιά: συμμετοχή, Υμηττός, χαμηλή δόμηση, ΠΥΡΚΑΛ, πολιτιστικές δράσεις, αυτοοργάνωση, αλληλεγγύη.

Abstract

This thesis attempts to identify the participation of citizens in developing their city and specifically the area of Hymettus, Athens. The term participation is used to describe the constant actions of residents on issues regarding their city and their daily living. Using approaches such as self-organization, solidarity, participation in local councils, cultural action and private initiative we examined manners and practices that could enhance the participation of residents and whether or not, these approaches are the only means of participation.

Hymettus's special characteristics such as low buildings, strong cultural action and the operation of PYRKAL factory within the boundaries of the municipality, are the main reasons of selecting the particular area as a case study, considering that these characteristics have contributed to the establishment of structured social relationships and collectivities. The examined area is explored within the microscale of neighbourhood and socio-spatial influences of the structured space throughout history.

The study focuses on field research and questions raised during this research. The first part presents the special characteristics of the area under examination, the research questions as well as the purpose of this thesis, which led us to the preparation of hypotheses. In second part the concept of participation for this thesis, the types of participation encountered on Hymettus, the institutional framework regarding participatory process as well as successful examples of participation in Greece and abroad are analysed.

Furthermore, the area under consideration is presented and the low buildings examined as a socio-spatial configurational factor of the area and how this urban standard was addressed by the residents. Finally, it is examined through examples of actions in the area, operational programs of the municipality, technical reports and studies conducted in the area, in combination with field research and experiential observation if Hymettus is indeed a special case regarding its participatory consciousness. In this chapter, the prospects, the problems and the actions are analysed with regards to the factory of PYRKAL.

Key words: participation, low buildings, PYRKAL, cultural actions, self-organisation, solidarity.

1.ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	1
ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	6
ΈΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ_ ΠΟΡΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ	8
2. Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	10
ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	14
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	21
ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	26
3. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΥΜΗΤΤΟΥ	29
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	30
ΧΑΜΗΛΗ ΔΟΜΗΣΗ	38
4. ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ Η ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ	47
ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	47
ΠΥΡΚΑΛ	48
ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	65
5.ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΚΟΙΝΟ ΟΡΑΜΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	

1. Προσεγγίζοντας τα κίνητρα της έρευνας

Στη μικροκλίμακα της γειτονιάς, ο αστικός χώρος διαμορφώνεται μέσα από το δομημένο περιβάλλον, τις παραγωγικές διαδικασίες, τις μορφές των κοινωνικών σχέσεων και τις καθημερινές πρακτικές. Επιπλέον όμως, ο αστικός χώρος ορίζεται από τη μεγαλύτερη κλίμακα στην οποία περιέχεται. Η σύσταση και τα χαρακτηριστικά μιας αστικής περιοχής της Αθήνας διαφέρουν από τα αντίστοιχα ενός αστικού χώρου μιας επαρχίας. Η μελέτη λοιπόν ενός αστικού τόπου συνδέεται με τις ιστορικές και χρονικές τομές του χώρου στον οποίο περιβάλλεται.

Ο όρος διαμόρφωση, στην παρούσα μελέτη, αναφέρεται σε εάν αστικό τόπο γειτονιάς διπλά στο κέντρο της Αθήνας με χαρακτηριστικά που προσομοιάζουν σε ένα τόπο χωριού ή μιας επαρχιακής πόλης. Μια περιοχή της Αθήνας που βρίσκεται στον κεντρικό οικιστικό τομέα της και έμεινε σχεδόν ανέπαφη από την αντιπαροχή της εξάωροφης πολυκατοικίας και στα όρια της οποίας μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες λειτουργούσε μια από τις ελάχιστες πολεμικές βιομηχανίες της χώρας. Τα χαρακτηριστικά αυτά καθίστανται ιδιαίτερα από τη στιγμή που η περιοχή μελέτης, ο Υμηττός, αποτελεί έναν αστικό χώρο της πρωτεύουσας της χώρας και βρίσκεται σε απόσταση μικρότερη των τεσσάρων χιλιομέτρων από το κέντρο της. Τα χαρακτηριστικά αυτά διαμορφώνουν τόσο την αίσθηση που έχουν οι κάτοικοι για την περιοχή, όσο και την εικόνα που αποκτούν οι επισκέπτες.

Η χαμηλή δόμηση, η έντονη πολιτιστική δραστηριότητα και το εργοστάσιο καλυκοποιίας της ΠΥΡΚΑΛ στον Υμηττό, αποτελούν στοιχεία που έχουν διαμορφώσει χωρικά, κοινωνικά και οικονομικά την ταυτότητα της περιοχής. Οι συγκροτημένες κοινωνικές σχέσεις, η διατήρηση του προσφυγικού στοιχείου, η γειτονιά με την έννοια ενός χώρου οικείου, η ενασχόληση των κατοίκων με τα κοινά αποτελούν μερικά από τα στοιχεία αυτής της ταυτότητας.

Οι κάτοικοι ως το ζωτικό στοιχείο σε αυτή τη διαμόρφωση είναι ο κύριος φορέας που αντιλαμβάνεται, αναλύει και συνειδητοποιεί τα προβλήματα του τόπου του και προωθεί την επίλυσή τους. Η διαδικασία αυτή αναλύεται στην παρούσα μελέτη ως η συμμετοχή των πολιτών. Η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων έχει μακριά διαδρομή και ο ρόλος και η σημασία της στην καθημερινή ζωή, ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον, συμβάλλει στη φυσιολογία του τόπου. Με τον όρο συμμετοχή των πολιτών αναφερόμαστε κυρίως σε ομάδες, συλλόγους και θεσμούς που δραστηριοποιούνται με στόχο τη βελτίωση του βιοτικού τους πλαισίου: της κατανάλωσης, του πολιτισμού, του δομημένου περιβάλλοντος, του δημόσιου χώρου της γειτονιάς.

Η έκφραση αυτής της συμμετοχής συναντάται σε διάφορες μορφές και διατυπώσεις. Οι μορφές θα ασχοληθούμε εδώ και οι οποίες συναντώνται στην περιοχή μελέτης είναι η αυτοοργάνωση, η αλληλεγγύη, η πολιτιστική δραστηριότητα, η συμμετοχή στα τοπικά συμβούλια αλλά και η ιδιωτική πρωτοβουλία. Η θεσμοθέτηση αυτής της συμμετοχής θα αποτελούσε ένα θετικό παράγοντα κινητοποίησης των πολιτών. Ωστόσο, στην Ελλάδα το θεσμικό πλαίσιο δεν επικυρώνει με σαφήνεια αυτές τις διαδικασίες και οι τομείς της τοπικής αυτοδιοίκησης αδυνατούν να ξεπεράσουν αυτό το εμπόδιο.

Επιλογή περιοχής μελέτης

Τα χαρακτηριστικά της περιοχής του Υμηττού και η συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση της πόλης του, αποτέλεσαν δυο παράλληλους παράγοντες για την επιλογή του θέματος μελέτης. Η επιλογή της περιοχής του Υμηττού αρχικά έγινε γιατί είναι μια προσφυγική περιοχή, όχι τόσο γνωστή σε πολλούς κάτοικους του λεκανοπεδίου, που τη χαρακτηρίζει η χαμηλή δόμηση, η έντονη πολιτιστική δραστηριότητα και ύπαρξη στα όρια της του εργοστασίου καλυκοποιίας της ΠΥΡΚΑΛ. Έχει χαρακτηριστικά μιας μικρής συνοικίας – χωριού, όλη η περιοχή μπορεί να θεωρηθεί μια γειτονιά, υψηλή αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο και στα όρια της συγκροτούνται ιδιαιτερότητες ως προς τη διατήρηση των κοινωνικών σχέσεων και την αντίληψη του δημόσιου χώρου. Αποτελεί έναν προσφυγικό οικισμό, όπου μέχρι και σήμερα διατηρείται τόσο οικιστικά όσο και πολιτιστικά έντονα το προσφυγικό στοιχείο. Διασώζονται αρκετά προσφυγικά οικήματα καθώς τα μικρά οικοπέδα (150-200 τ.μ.) σε συνδυασμό με τον χαμηλό συντελεστή δόμησης δεν αποτέλεσαν εύφορο έδαφος για αντιπαροχές. Η μεγάλη πλειονότητα των κτηρίων έχει χτιστεί την περίοδο 1919-1980 και αποτελεί μονώροφες και δώροφες οικίες.

Η οικιστική αυτή ιδιομορφία της περιοχής έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της. Βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η μικρή ιδιοκτησία. Η διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης σε συνδυασμό με τα μικρά οικοπέδα και το συνεχές σύστημα δόμησης, τα σπίτια κολλητά το ένα στο άλλο και την πρασιά να βρίσκεται στο μπροστά ή στο πίσω μέρος, είχε σαν αποτέλεσμα να μην ανανεωθεί ο πληθυσμός και να αποτελείται στο μεγαλύτερο μέρος του σήμερα από μεγάλης ηλικίας κατοίκους. Ο πληθυσμός του Υμηττού αποτελείται από τον παλιό προσφυγικό πληθυσμό που εγκαταστάθηκε στην περιοχή. Η πολεοδομική νομοθεσία δεν έδωσε τη δυνατότητα στους κατοίκους να εκμεταλλευτούν τις ιδιοκτησίες τους, όπως έγινε για παράδειγμα στους όμορους δήμους Βύρωνα και Δάφνης, ώστε ταυτόχρονα να εγκατασταθεί και νέος πληθυσμός. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο πληθυσμός να γεροντοποιηθεί.

χαμηλή
δόμηση

Η διατήρηση των μικρών οικημάτων είχε σαν αποτέλεσμα όχι μόνο τη διατήρηση των μεγαλύτερων σε ηλικία κατοίκων αλλά και τη μη ανανέωση της περιοχής με νέους κάτοικους, είτε αγοράζοντας σπίτια είτε ως προσωρινοί κάτοικοι νοικιάζοντας σπίτια. Η προσέλευση νέων κατοίκων έγινε σε πολύ μικρό ποσοστό, όπως αναφέρει ο Κώστας από τον ΦΟΥ: *«Σε βάθος χρόνου ο Υμηττός από μια προσφυγική συνοικία, επειδή τα σπίτια ήταν μικρά και παλιά, κάποιος κόσμος έφευγε από τον Υμηττό και νέος κόσμος ερχόταν, αυτό έγινε πριν από 20-30 χρόνια περίπου, τότε που να υπάρχει μια συνοικία 20 λεπτά από το κέντρο της Αθήνας, περιφρουρημένη»*. Ωστόσο οι ίδιοι οι κάτοικοι αναφέρουν ότι να βρεις σπίτι να νοικιάσεις σήμερα στον Υμηττό είναι δύσκολο έως αδύνατο. Αυτή λοιπόν η μη ανάμιξη του πληθυσμού με νέους κάτοικους, είτε από την επαρχία είτε από άλλες περιοχές της Αθήνας είχε σαν αποτέλεσμα ο Υμηττός να διατηρεί χαρακτηριστικά χωριού.

Τα σπίτια ήταν μικρά και δεν είχαν τις σύγχρονες ανέσεις με αποτέλεσμα ο νεότερος πληθυσμός να μετοικήσει σε άλλες περιοχές. Σε βάθος χρόνου ο Υμηττός μεταλλάχθηκε από μια προσφυγική συνοικία σε μια «περιφρουρημένη» συνοικία λόγω του τρόπου ζωής που έχει, του ρυθμού ζωής, με τα χαμηλά σπίτια, τα δέντρα και το πράσινο, κάτι που δεν έβρισκες τόσο κοντά στο κέντρο της Αθήνας. Το πλεονέκτημα της πολεοδομικής ιδιαιτερότητας του Υμηττού δεν είναι μόνο η γραφική εικόνα μιας περιοχής

με χαμηλά σπίτια, είναι ότι δίνει στους κατοίκους του την αίσθηση ότι ζουν σε μια γειτονιά ανθρώπινη. Η καθημερινότητα στην περιοχή βιώνεται με ρυθμούς χωριού. Τα απογεύματα οι πλατείες γεμίζουν κόσμο, παιδιά και άνθρωποι που κάνουν βόλτα με το σκύλο τους, κάθονται στα παγκάκια της πλατείας και συζητούν.

Οι ίδιοι οι κάτοικοι διατυπώνουν ότι αισθάνονται την περιοχή τους σαν γαλακτικό χωριό: *«Μια περιοχή κοντά στο κέντρο της πόλης όπου όταν στρίβεις από την Ηλιουπόλεως και μπαίνεις στον Υμηττό νομίζεις ότι είσαι σε χωριό, σπίτια χαμηλά, πράσινες αυλές, μια γειτονιά όπου σου δίνεται η δυνατότητα να βγεις από το σπίτι σου και να μιλήσεις με τον διπλανό σου, μια γειτονιά που μπορείς να αντικρίζεις ουρανό, πράγμα όχι και τόσο αυτονόητο για πολλές περιοχές κοντά στο κέντρο της Αθήνας»*. Η μικρή έκταση του Υμηττού έχει συντελέσει στη διατήρηση ενός χαρακτήρα χωριού, σχεδόν όλοι οι κάτοικοι γνωρίζονται μεταξύ τους, ανάλογα την ηλικία, ξέρουν ποιος μένει πού, αγαπάν την περιοχή τους και νιώθουν περήφανοι που είναι Υμηττιώτες, δραστηριοποιούνται όσο μπορούν μέσα στο δήμο τους, προσπαθούν να στηρίζουν την τοπική αγορά παρόλο που είναι μικρή και με κάθε ευκαιρία οργανώνουν συναντήσεις σε δημόσιους χώρους για τους κατοίκους. Είναι μια περιοχή που απέχει περίπου 3 χλμ. από το κέντρο της Αθήνας και μέχρι τη δημιουργία του μετρό της Δάφνης η σύνδεση με το κέντρο ήταν σχεδόν ανύπαρκτη.

Είναι μια από τις λίγες περιοχές της Αθήνας όπου οι κάτοικοι έχουν την αίσθηση της γειτονιάς, διατηρούν κοινωνικές σχέσεις και λόγω της μικρής έκτασης της περιοχής γνωρίζονται μεταξύ τους, σχεδόν όλοι οι κάτοικοι της περιοχής. Είναι κάτι που γίνεται αντιληπτό από τον επισκέπτη, ότι οι άνθρωποι γνωρίζονται και χαιρετιούνται μεταξύ τους. Επιπλέον οι Υμηττιώτες αγαπούν ιδιαίτερα τη γειτονιά τους. Αρέσκονται στο ότι ζουν σε μια περιοχή κοντά στο κέντρο της Αθήνας, όπου ξέρουν ο ένας τον άλλον και ζουν την πόλη τους καθημερινά και όχι σε κάποιο απομακρυσμένο προάστιο.

Αυτή η αίσθηση του χωριού και η δυνατότητα των κατοίκων να αντιλαμβάνονται τον δημόσιο χώρο τους ως κάτι οικείο, κάτι δικό τους μπορούμε να πούμε ότι αποτέλεσε στοιχείο για τη συμμετοχή των Υμηττιωτών στα κοινά της πόλης τους. Ο δημόσιος χώρος για τους Υμηττιώτες δεν είναι κάτι ξένο, κάτι που ανήκει στον δήμο ως εξουσιαστικό όργανο, είναι ο δικός τους χώρος καθημερινής δράσης και εμπειρίας. Επιπλέον η μικρή έκταση του δήμου τους δίνει τη δυνατότητα να γνωρίζουν τα προβλήματα αλλά και τις ιδιαιτερότητες κάθε στενού και πλατείας. Δεν χάνονται στο μέγεθος, ο δημόσιος χώρος είναι συνδεδεμένος με τους κατοίκους του. Γνωρίζουν τον δρόμο που μένουν οι φίλοι τους, οι συγγενείς τους, τις ομορφιές και τα προβλήματα του. Για τους κατοίκους της περιοχής ο δημόσιος χώρος είναι πεδίο έκφρασης κοινωνικών, πολιτιστικών και πολιτικών καθημερινών πρακτικών στον οποίο αναπτύσσονται συμμετοχικές διαδικασίες και συλλογικότητες.

Έχει αξία η οπτική αυτή, η αντίληψη των κατοίκων και οι δράσεις στην πόλη τους ως ένα χωριό γιατί ακριβώς ο Υμηττός δεν είναι χωριό. Η ανάπτυξη των αστικών χώρων, όπως και της Αθήνας, προωθεί και ευνοεί τις ατομικές – οικογενειακές στρατηγικές, περιορίζοντας τις δυνατότητες ανάπτυξης συλλογικών δράσεων [Καβουλάκος Κ., 2008: 387]. Η αντίληψη του Υμηττού ως μια γειτονιά, ως κάτι «δικό μου» από τους κατοίκους και η ευσυνειδησία ότι το ενδιαφέρον και η προσοχή δεν σταματάει στην αυλή του σπιτιού τους αλλά μπορεί να φτάσει μέχρι την άλλη άκρη της πόλης τους, καθιστούν τον Υμηττό ιδιαίτερης σημασίας αστικό χώρο. Ο Υμηττός θα μπορούσαμε να πούμε ότι συνδυάζει τα

καλά του χωριού και τα καλά της πόλης μαζεμένα σε μια γειτονιά. Οι όψεις των σπιτιών με τους κήπους που σπάνια διακόπτεται από ψηλά κτίρια, δημιουργούν μια θαυμάσια εικόνα παραδοσιακής γειτονιάς.

Ο Υμηττός έχει τον χαρακτήρα της γειτονιάς, της γειτονιάς όχι ως οριοθετημένος χώρος, αλλά ως μια χωροκοινωνική κλίμακα όπου συνευρίσκονται οι διάφορες χρήσεις της κατοικίας, της παραγωγικότητας, του εμπορίου και εμπεριέχονται υλικές και συναισθηματικές ανταλλαγές μεταξύ των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών. Η γειτονιά ως χώρο-κοινωνική ενότητα, αποτελεί ένα μέρος όπου είναι δυνατόν να αναπτυχθεί συλλογική δράση και συμμετοχή των πολιτών «από τα κάτω», παράλληλα με θεσμικές και πολιτικές διαδικασίες «από τα πάνω». Οι θεσμικές και πολιτικές διαδικασίες, ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις έρχονται σε σύγκρουση με τις ανάγκες των πολιτών, όπως στην περίπτωση της διατήρησης του εργοστασίου καλυκοποιίας μέσα στον οικισμό.

Καθώς η κοινωνική πορεία εξ' ορισμού δεν είναι εξατομικευμένη διαδικασία αλλά αποτέλεσμα συλλογικής αξιοποίησης χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων, κάθε ένα τμήμα της κοινωνικής δομής -είτε άτομο, είτε ομάδα και θεσμός- έχει τη δική του συνδρομή διατηρώντας μεν την αυτοτέλεια του, σεβόμενο δε τη διαφορετικότητα και την πολυμορφία της κοινωνίας. Η κοινωνική ισορροπία και συνύπαρξη στα πλαίσια της γειτονιάς είναι κάτι που η περιοχή του Υμηττού κατάφερε να διατηρήσει λόγω πολλών ιδιαίτερων παραγόντων, όπως η χαμηλή δόμηση.

Η πολεοδομική νομοθεσία στον Υμηττό και η διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ. Ως περιοχή μελέτης ορίζεται ο οικισμός της περιοχής του Υμηττού και ο χώρος του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ αφού αφενός οριοθετείται στα όρια του πρώην Δ. Υμηττού αφετέρου το εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ είναι η πρώτη δραστηριότητα που συναντάται στην περιοχή. Αρχικά η διερεύνηση της περιοχής κινήθηκε με την ύπαρξη της ΠΥΡΚΑΛ ως ένα παράλληλο στοιχείο στην ιστορική της διαδρομή. Κατά την ερευνά στο πεδίο διαπιστώθηκε ότι η ΠΥΡΚΑΛ έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της.

ΠΥΡΚΑΛ

Λόγω της ύπαρξης του εργοστασίου δεν δόθηκαν από πλευράς νομοθεσίας δυνατότητες να πάρει ύψος η περιοχή στις οικοδομές και να μπορέσουν οι κάτοικοι να εκμεταλλευτούν τις ιδιοκτησίες τους ώστε ταυτόχρονα να εγκατασταθεί και νέος πληθυσμός. Σύμφωνα με τους κατοίκους η διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης οφείλονταν στην ΠΥΡΚΑΛ, ώστε σε περίπτωση ατυχήματος να μην υπάρξουν πολλά θύματα. Επιπλέον η ύπαρξη του εργοστασίου αποτέλεσε εμπόδιο για την ανάπτυξη της περιοχής. Οι κίνδυνοι για εκρήξεις, η μόλυνση, οι κρότοι από τις δοκιμές, η άσχημη όψη που δίνει στη γειτονιά μείωσαν τη ζήτηση γης άρα και κατοικίας στην περιοχή.

Μια ακόμη ιδιαιτερότητα του Υμηττού είναι ότι η δημιουργία του οικισμού δεν ήταν σε συνάρτηση με το εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ. Η δημιουργία του Υμηττού προέκυψε από την ανάγκη αραίωσης των κακώς στεγασμένων προσφύγων του Βύρωνα. Έτσι, απαλλοτριώθηκαν αμέλια με απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας και Πρόνοιας για την ανέγερση του οικισμού και χτίστηκαν τότε 550 προσφυγικές κατοικίες. Η δημιουργία λοιπόν του συνοικισμού δεν ήταν σε άμεση σχέση με το εργοστάσιο και την ανάγκη απασχόλησης του πληθυσμού εκεί. Αναμφισβήτητα η επιλογή της περιοχής συνδέεται με την ύπαρξη του εργοστασίου καθώς όπως είναι γνωστό οι περιοχές που εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες της Μ.Ασίας ήταν υποβαθμισμένες περιοχές με κακές περιβαλλοντικές συνθήκες.

Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων ένα μέρος του πληθυσμού απασχολούταν στο εργοστάσιο και η διαβίωση του πληθυσμού του Υμηττού συνδέθηκε άμεσα με το εργοστάσιο: *«οι Υμηττιώτες την θέλαν την ΠΥΡΚΑΛ, αν έφευγε η ΠΥΡΚΑΛ ο Υμηττός θα πέθαινε»*. Έτσι ο Υμηττός με την προσέλευση του προσφυγικού πληθυσμού σε συνάρτηση με την παρουσία της ΠΥΡΚΑΛ, οδηγήθηκε στη μη ανάπτυξη της περιοχής, γεγονός που αντανάκλαται στη χαμηλή δόμηση, στην έλλειψη εμπορικών και συναφών δραστηριοτήτων και στην απουσία ιδιωτικών και δημόσιων υπηρεσιών.

Μεγάλη σημασία για τη φυσιογνωμία του δήμου έχει παίξει η εκλογή του Αντρέα Λεντάκη τρεις, κατά σειράν, φορές (1978, 1982 και 1986) ως δήμαρχο του Υμηττού. Στα όρια του πρώην Δ.Υμηττού δημιούργησε θεσμούς πολιτιστικής και κοινωνικής δράσης πανελληνίας ακτινοβολίας -ίδρυσε το πρώτο ΚΑΠΗ το 1981- το Ε.Α.Π. (Ελεύθερο Ανοικτό Πανεπιστήμιο), το Θέατρο Βράχων Υμηττού-Βύρωνα, που μετονομάστηκε αργότερα σε «Μελίνα Μερκούρη», το πρόγραμμα «Φροντίδα στο σπίτι», που μετά από μια τουλάχιστον δεκαετία άρχισε να εφαρμόζεται δειλά σε μεγάλους δήμους και μετονομάστηκε σε «Βοήθεια στο σπίτι», υπαίθρια διεθνή Συμπόσια Γλυπτικής κ.ά. Ως δήμαρχος, συνεισέφερε τα μέγιστα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση εμπλουτίζοντάς την και εισάγοντας δύο σημαντικές παραμέτρους, την κοινωνική και την πολιτιστική, αλλάζοντας τα μέχρι τότε δεδομένα. Οι Υμηττιώτες θεωρούν τη συμβολή του στον δήμο τους μεγάλης σημασίας και τον μνημονεύουν μέχρι σήμερα: *«Ο Υμηττός ήταν πάντα αριστερός δήμος..... ο Λεντάκης ξεκίνησε το ανοικτό πανεπιστήμιο, γιορτές λόγου και τέχνης ...ο Υμηττός είναι από τις πιο πολιτικοποιημένες κοινωνίες. Μέσα στις διεκδικήσεις που υπήρχαν ήταν να σταματήσουν τα λατομεία, γιατί κάθε μέρα πέρναγαν μέσα από τον Υμηττό τεράστια φορτηγά, μπετονιέρες, είχε θόρυβο, δυναμίτες και επί Λεντάκη έγινε κατάληψη του χώρου για κάμποσο διάστημα, σταμάτησαν τα λατομεία. Επί Μερκούρη δόθηκε ένα λυόμενο θέατρο που είχε φτιάξει η Μερκούρη για κάποιο άλλο θέατρο και το μετέφερε εδώ και το έστησε, ήταν το πρώτο θέατρο, μετά ήρθε ένα άλλο μικρό του Συνοδινού, μετά ο Βύρωνας έφτιαξε ένα τεράστιο γήπεδο για να στεγάσει την ομάδα του που ήταν σε καλή κατηγορία»*.

Η έντονη πολιτιστική δράση είναι το χαρακτηριστικό της μικρής περιοχής του Υμηττού. Η πολιτιστική δράση συνθέτει ένα πλέγμα καταστάσεων όπως οι καθημερινές συνήθειες, οι διαπροσωπικές σχέσεις, οι τρόποι συμπεριφοράς και οι αντιδράσεις στο συλλογικό, ιδέες και έθιμα μέσα από τις οποίες η κάθε ομάδα προσπαθεί να αφήσει το αποτύπωμά της στο χώρο. Η συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα αποτελεί μια γενικότερη συμμετοχή στο χώρο, σε μια προσπάθεια διαμόρφωσης του. Αφορά συλλογικότητες ενάντια στο ατομικό και στο προσωπικό. Αφορά εκφράσεις στο χώρο όχι μόνο καλλιτεχνικών απόψεων αλλά και πολιτικών και κοινωνικών. Το συλλογικό αναπαράγει και αναπαράγεται μέσα από πολιτιστικές δράσεις με σκοπό τη διαμόρφωση της καθημερινότητας στο δημόσιο χώρο.

Ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει συνδετικό κρίκο μιας κοινωνίας. Να φέρει τα άτομα κοντά αλλά και να τα απομακρύνει από το στενό κοινωνικό πλαίσιο της γειτονιάς τους. Δεν μπορεί να εκφράσει όλες τις απόψεις και να συνδέσει όλες τις κουλτούρες. Αλλά αναμφισβήτητα μπορεί να αποτελέσει τρόπο έκφρασης και αντίδρασης στο δημόσιο χώρο. Οι πολιτιστικές δράσεις είναι συνδεδεμένες με τον δημόσιο χώρο και την αντίληψη αυτού ως κάτι οικείο. Είναι αυτονόητο ότι οι πολιτιστικές δράσεις σε μικρής κλίμακας γειτονιές και

έντονη
πολιτιστική
δραστηριότητα

χώρους γίνονται από τους ίδιους τους κατοίκους για τους ίδιους. Η οικειοποίηση του χώρου είναι βασικό συστατικό για την εκδήλωση τέτοιων φαινομένων. Πρόκειται λοιπόν για μια δράση – αντίδραση. Οι κάτοικοι νιώθουν το δημόσιο χώρο ως κάτι δικό τους, δραστηριοποιούνται σε αυτόν και ενεργούν με σκοπό τη βελτίωσή του.

Οι πολιτιστικές δράσεις πέρα από την ανάγκη βελτίωσης του χώρου διαβίωσης και της καθημερινότητας εμπεριέχουν μια ανάγκη συλλογικότητας, επαφής και συνδιαλλαγής με τον διπλανό. Στον Υμηττό, οι πολιτιστικές δράσεις είναι μια κοινωνική συνδιαλλαγή που φαίνεται να συμβαίνει παράλληλα με την καθημερινότητα. Εβδομαδιαίες λέσχες κινηματογράφου, διαλέξεις σε καφενεία, συγκεντρώσεις για συζήτηση και παρουσιάσεις βιβλίων, μουσικές, θεατρικές παραστάσεις είναι κάποιες από τις δράσεις των Υμηττιωτών που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της χρονιάς χωρίς να αποτελούν βαρυσήμαντο γεγονός και κυρίως χωρίς να συμβαίνει με σκοπό το κέρδος ή την προσέλκυση κόσμου. Η δράση στο χώρο μέσα από πολιτιστικές εκφράσεις είναι μια καθημερινή πρακτική για τους κατοίκους του Υμηττού, ή για μια ομάδα αυτών.

Η σύνδεση της πολιτιστικής δράσης με την αντίληψη της περιοχής ως χωριό συνθέτουν για τον Υμηττό μια ιδιαίτερη κατάσταση συμμετοχής. Ο αστικός χώρος εξελίσσεται και διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση συγκεκριμένων κοινωνικών σχέσεων και μπορεί να ερμηνευτεί μόνο αναφορικά με αυτές.

Εικόνα 1: Χάρτης περιοχής_τα όρια του τέως Δήμου Υμηττού

Προβληματική και υποθέσεις εργασίας

Το έναυσμα για την επιλογή του Υμηττού ήταν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω σε συνδυασμό με την πεποίθηση ότι οι κάτοικοι συμμετέχουν ενεργά στην πόλη τους παρεμβαίνοντας σε ζητήματα του χώρου όπως το ότι οι ίδιοι κινητοποιήθηκαν για τη διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης, ενεργούν για

θέματα δημοσίου χώρου όπως μελέτες σχετικά με πλατείες, πεζοδρομήσεις, έχουν έντονη πολιτιστική δράση και έχουν χρόνιο αίτημα η ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο.

Η προβληματική της εργασίας εστιάζει στη συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση της πόλης και η συμμετοχή αυτή εξετάζεται στη βάση των δράσεων και πρωτοβουλιών που αφορούν τον εγγενή δημόσιο χώρο του ατόμου και της λειτουργίας της πόλης του. Η δράση μπορεί να αφορά τη συμμετοχή στην απευθείας διαμόρφωση του δημόσιου χώρου, την ανάληψη πρωτοβουλιών για πράγματα που θέλει ή δεν θέλει ο κάτοικος να γίνουν στον τόπο του, τη δημιουργία συλλογικών δράσεων με σκοπό τη συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα, την δημιουργία προτάσεων για τον τόπο. Η συμμετοχή των πολιτών μπορεί να υποστηριχθεί μέσα από διάφορους ορισμούς και πρακτικές όπως η αυτοοργάνωση, η συμμετοχή στα δημοτικά συμβούλια, οι λαϊκές συνελεύσεις, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, οι πολιτικές δράσεις στο δημόσιο χώρο, οι πολιτιστικές δράσεις μέσω συλλόγων ακόμα και οι ατομικές πρωτοβουλίες όπως αυτή της χρησικτησίας ή η αστική ευθύνη που αφορά τη διατήρηση και φροντίδα του προσωπικού εξωτερικού χώρου.

Σκοπός της μελέτης αποτελεί η διερεύνηση εάν η συμμετοχική εμπειρία ήταν πετυχημένη και ποια κριτήρια αποτέλεσαν το έναυσμα της δημιουργίας της. Εάν η συμμετοχική συνείδηση των κατοίκων του Υμηττού αφορούσε σοβαρά θέματα για τους ίδιους όπως η ανεργία, η καλυτέρευση της καθημερινής τους διαβίωσης, ο περιβάλλοντας χώρος τους ή αφορούσε θέματα μικρότερης σημασίας. Εάν τα όρια του Υμηττού επαναπροσδιορίζονται από τους κατοίκους του πέρα από μια χωρική οριοθέτηση και αν αυτοί αντιλαμβάνονται τη γειτονιά τους ως πεδίο δράσης τους και ακτίνα επιρροής τους. Να αναδειχθεί εάν αυτή η συμμετοχή συντέλεσε στη διαμόρφωση της περιοχής όπως είναι σήμερα, με τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω ή εάν η διαμόρφωση της περιοχής ήταν αποτέλεσμα άλλων παραγόντων και μόνο, όπως της πολεοδομικής νομοθεσίας λόγω της ύπαρξης της ΠΥΡΚΑΛ. Να αναδειχθούν ποια είναι τα προβλήματα της περιοχής και εάν οι κάτοικοι ασχολήθηκαν με αυτά ενεργά.

Επιπλέον να ανιχνεύσει εάν αυτός ο πυρήνας που έχει δημιουργηθεί στην περιοχή μπορεί να δώσει έναυσμα για περαιτέρω καταστάσεις. Να διερευνηθεί αν και κατά πόσο η συμμετοχική συνείδηση που έχουν αναπτύξει οι κάτοικοι του Υμηττού, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής τους, θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα για άλλες περιοχές και να εξεταστεί αν υπάρχουν τρόποι και πρακτικές που θα βοηθούσαν στην ενίσχυση της συμμετοχής. Καθώς και κατά πόσο η έντονη πολιτιστική δραστηριότητα των κατοίκων μπορεί να διαμορφώσει το δημόσιο χώρο και να θεωρηθεί μια εμπράγματη συμμετοχική διαδικασία.

Τέλος, σκοπό έχει τη διερεύνηση των ενδεχομένων αδυναμιών του θεσμικού πλαισίου ως προς τη συμμετοχική διάσταση. Ως εργαλείο του σχεδιασμού για τη διαμόρφωση του δομημένου χώρου, εμπεριέχει θεσμοθετημένες πρακτικές για τη συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων; Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών μπορεί να απλουστεύσει την κοινωνία, να την καταστήσει πιο διαφανή ή τουλάχιστον να τοποθετήσει με σαφήνεια τα επίπεδα των αποφάσεων και των ευθυνών με σκοπό να δημιουργήσει μια καινούργια και διαφορετική κοινωνικότητα.

Η μελέτη οργανώνεται γύρω από τις εξής **υποθέσεις εργασίας**:

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής του Υμηττού, η χαμηλή δόμηση, η έντονη πολιτιστική δραστηριότητα και η ύπαρξη στα όρια του δήμου της βιομηχανικής έκτασης της ΠΥΡΚΑΛ, **έχουν συμβάλει στη δημιουργία δομών και πρακτικών συμμετοχής** των κατοίκων στα θέματα της περιοχής τους. Η **έκταση** του δήμου σε συνδυασμό με τη **μη οικιστική ανάπτυξη** του δημιούργησαν το υπόβαθρο για **συμμετοχικές διαδικασίες** και την παράλληλη διατήρηση **του παραδοσιακού χαρακτήρα της γειτονιάς** και συγκρότησης κοινωνικών σχέσεων.

Η ύπαρξη του εργοστασίου αποτέλεσε εμπόδιο για την ανάπτυξη της περιοχής: οι κίνδυνοι για εκρήξεις, η μόλυνση, οι κρότοι από τις δοκιμές, η άσχημη όψη που δίνουν στη γειτονιά μείωσε τη ζήτηση γης άρα και κατοικίας στην περιοχή. Καμία διαδικασία δεν κινήθηκε για την εξάλειψη αυτών των μειονεκτικών παραγόντων, ούτε από κρατική πλευρά ούτε φυσικά από πλευράς διοίκησης του εργοστασίου. Μπορούμε λοιπόν να φτάσουμε στην υπόθεση ότι **ο λίγος πληθυσμός στην περιοχή είναι συμφερότερος από περισσότερο κόσμο και άρα μεγαλύτερους διεκδικητικούς αγώνες**, που θα επιδίωκαν την απομάκρυνση του εργοστασίου. Η **ύπαρξη του εργοστασίου και η μη ανάπτυξη της περιοχής** είχε σαν αποτέλεσμα και τη **μικρή ανάπτυξη των υπολοίπων παραγωγικών τομέων** όπως ο δευτερογενής και ο τριτογενής.

Έρευνα πεδίου_ Πορεία συλλογισμού

Στην απόδοση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής μελέτης και την αναζήτηση των υποθέσεων εργασίας, θα διαδραματίσουν βασικό ρόλο τα προσωπικά βιώματα των κατοίκων, η έρευνα πεδίου και η συστηματική παρατήρηση της συμμετοχής. Για τη διεξαγωγή της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν τόσο πρωτογενείς όσο και δευτερογενείς πηγές έρευνας. Ωστόσο, η εργασία θα δώσει έμφαση στις πρωτογενείς πηγές και κατά συνέπεια στην έρευνα πεδίου, από τη στιγμή που ενδιαφέρεται να αναδείξει καθημερινές αλλά και βιωμένες πρακτικές συμμετοχής.

Έχοντας ως κοινό παρανομαστή τους στόχους και τις υποθέσεις εργασίας, αλλά και τη φυσιογνωμία της περιοχής, στην έρευνα του πεδίου τα βασικά ερωτήματα που μπορούν να τεθούν είναι κατά πόσο οι ίδιοι οι κάτοικοι θεωρούν ότι συμμετέχουν στη διαμόρφωση της περιοχής τους. Εάν οι ίδιοι συμμετέχουν με κάποιον τρόπο και τι θεωρούν οι ίδιοι ως συμμετοχή. Να μαζέψουν τα σκουπίδια από το πάρκο ή να παρακολουθούν τα δημοτικά συμβούλια για θέματα που αφορούν τον δημόσιο χώρο τους και τη λειτουργία της πόλης; Εάν τα σημερινά παραδείγματα συμμετοχής τους έχουν απασχολήσει, εάν έχουν συμμετάσχει σε αυτά.

Το βασικό ζήτημα που θα έπρεπε να έχει απασχολήσει τους κατοίκους είναι η διακοπή λειτουργίας του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ καθώς δημιουργούσε προβλήματα, όπως τα προφανή: μόλυνση, οχλούσα δραστηριότητα, επικινδυνότητα σε περίπτωση ατυχήματος αλλά και προβλήματα όπως η παράνομη καταπάτηση της οδού Ηπείρου και πολλών άλλων μικρότερων δρόμων, που αναγκάζει τους πεζούς κυρίως αλλά και τα αυτοκίνητα να κάνουν το γύρω για να κυκλοφορήσουν μέσα στην περιοχή: «το εργοστάσιο έχει κόψει στα δύο τον Υμηττό», λένε χαρακτηριστικά οι κάτοικοι. Προβλήματα όπως η στάθμευση των αυτοκινήτων του προσωπικού, όπου όπως λέει κάτοικος του Υμηττού: **«όταν ξαφνικά η διοίκηση απαγόρευσε στους υπαλλήλους να παρκάρουν μέσα στο χώρο του εργοστασίου, γέμισε ο Υμηττός αυτοκίνητα και η διέλευση φορτηγών και βαρέων**

οχημάτων καθημερινά μέσα από την περιοχή ήταν τα πλέον προφανή για την δυσανασχέτηση των κατοίκων».

Έτσι λοιπόν, η έρευνα προσδιορίζεται στο τι σήμαινε για τους κατοίκους η ύπαρξη του εργοστασίου στα όρια του δήμου τους. Ήταν για αυτούς ένας θετικός παράγοντας γιατί τους πρόσφερε εργασία ή ήταν για αυτούς μια παραγωγική διαδικασία που είχε αρνητικές επιπτώσεις στην περιοχή τους; Πως αντιμετώπιζαν την ύπαρξη ενός βιομηχανικού εργοστασίου δίπλα στα σπίτια τους και τα σχολεία τους; Και πως αντέδρασαν οι κάτοικοι τόσο στη λειτουργία του εργοστασίου όσο και σε παράλληλες επιδράσεις που είχε η λειτουργία του στον δήμο; Σημασία στο σημείο αυτό έχει να βρεθούν κάτοικοι που δούλευαν στην ΠΥΡΚΑΛ για να εξεταστεί η σημασία ύπαρξης του εργοστασίου.

Όσον αφορά τις δευτερογενείς πηγές θα γίνει μια ταξινόμηση στα παραδείγματα ενεργής συμμετοχής από την περιοχή μελέτης. Ποια η σημασία τους; Με ποια θέματα ασχολούνταν; Ποια τα αποτελέσματα στην περιοχή; Είχαν ιδιαίτερη σημασία στην διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του τόπου; Η συμμετοχική εμπειρία ήταν πετυχημένη; Με τι κριτήρια έγινε; Αφορούσε σημαντικά θέματα και προβλήματα της περιοχής; Η συμμετοχή ήταν από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ή από μικρές μεμονωμένες ομάδες κατοίκων;

Σημαντικό για την έρευνα στοιχείο αποτελεί η μελέτη με θέμα: *Πρόταση εξυγίανσης περιοχής ΠΥΡΚΑΛ στον Υμηττό, το 1977*, της σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, όπου κατά τη μελέτη δόθηκαν ερωτηματολόγια στους κατοίκους που αφορούσαν θέματα γύρω από τη λειτουργία του εργοστασίου και την περιοχή. Η έρευνα αυτή θα ληφθεί υπόψη καθώς, παρόλο το ότι έχουν περάσει αρκετά χρόνια από τη διεξαγωγή της, έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί διενεργήθηκε σε μια εποχή που το εργοστάσιο βρισκόταν σε λειτουργία.

2. Ο χώρος της γειτονιάς ως πεδίο συμμετοχής

«Όσοι αδιαφορούν για τα κοινά είναι καταδικασμένοι να εξουσιάζονται πάντα από ανθρώπους κατώτερους τους» Πλάτωνας

Μετασχηματίζοντας τον ορισμό της συμμετοχής των πολιτών ανάλογα με το πεδίο και τα μέσα έκφρασης, ο σκοπός της μελέτης είναι να εξετάσει τα επίπεδα και τις διαστάσεις της εφικτής συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και τα αποτελέσματά της. Οι πολίτες ως τα άμεσα δρώντα στοιχεία της πόλης είναι αυτοί που μπορούν να τη διαμορφώσουν προς το καλύτερο. Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχει μια έντονη επιθυμία για συμμετοχή, μια συμμετοχή που καλύπτεται από πλήθος διαφορετικών ορισμών και καταστάσεων.

Ο ορισμός της συμμετοχής συνδέεται με το γενικό συμφέρον, η έννοια του οποίου κατ' επέκταση θα μπορούσε να αποτελεί ισχυρό εργαλείο νομιμοποίησης. Το γενικό συμφέρον που ενισχύει τους δεσμούς του ατόμου με την κοινωνία και παραμερίζει τις ιδιαιτερότητες και τις κοινωνικές αποκλίσεις. Το γενικό συμφέρον ωστόσο αποτελεί και την αρχή νομιμοποίησης της κεντρικής εξουσίας, επιτρέποντας τη δικαιολόγηση των ενεργειών της. Επομένως, η έννοια του γενικού συμφέροντος μπορεί να αποτελεί υπέρβαση των ιδιαίτερων συμφερόντων ανάλογα τη σκοπιά εξέτασης. Αντίθετα από την παραδοσιακή αντίληψη του γενικού συμφέροντος, η συμμετοχή επικαλείται μια δημοκρατική πρακτική, η νομιμότητα της οποίας πρέπει να βασίζεται στην έκφραση του συνόλου των μελών της κοινωνίας. Η συμμετοχή των πολιτών εξετάζεται ως μια ευρεία έννοια ως προς τις δυνατότητες δράσης των πολιτών και της θεσμοθέτησης αυτών.

Τίθενται όμως τα ερωτήματα ποιας συμμετοχής, ποιας διαμόρφωσης, από ποιους και για ποιους; Μπορούν οι ίδιοι οι κάτοικοι μιας γειτονιάς να διαμορφώσουν το χώρο τους σε επίπεδο καθημερινής ζωής; Η όποια δράση και παρέμβαση για να θεωρηθεί συμμετοχή, θα πρέπει να στοχεύει στο σύνολο της καθημερινής ζωής των κατοίκων ή μπορεί απλά να θεωρηθεί συμμετοχή όταν αφορά μεμονωμένα τμήματα και προβλήματα του πληθυσμού; Ποιες μορφές δράσης μπορούν να αποτελέσουν συμμετοχή; Κατά πόσο η κεντρική εξουσία λαμβάνει υπόψη της τη δράση της συμμετοχής των πολιτών; Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα κινήματα πόλης, οι πρωτοβουλίες κατοίκων και οι δράσεις αυτοοργάνωσης αποτελούν το «εφικτό» επίπεδο συμμετοχικού σχεδιασμού και ορθότερα συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση της πόλης τους; Ιδιαίτερα στη σημερινή συγκυρία της κρίσης, με τους ΟΤΑ να έχουν λιγοστούς οικονομικούς πόρους και την κοινωνία να βιώνει μια σκληρή οικονομική και πολιτιστική κρίση;

Εκ του αποτελέσματος ποιες από αυτές τις δράσεις και πρακτικές έχουν αφήσει αποτυπώματα στο χώρο; Ποιες θα μπορούσαν να αποτελέσουν παράδειγμα για άλλες περιοχές; Μπορούμε σήμερα να μιλήσουμε για ενεργή συμμετοχή των πολιτών, λόγω των οικονομικών και πολιτικών συγκυριών; Μπορεί να υπάρξει συμμετοχή από τη στιγμή που το βασικό συστατικό της είναι η ατομική ενασχόληση και οι πολίτες ως άτομα έχουν τα δικά τους προσωπικά καθημερινά προβλήματα; Υπάρχει θεσμικό υπόβαθρο για την ενίσχυση της συμμετοχικής συνείδησης;

Από την άλλη όμως τίθεται το ερώτημα εάν η πόλη μπορεί να επιβιώσει ή/και έστω να συντηρηθεί χωρίς την ενασχόληση των κατοίκων της με τα κοινά. Μπορούμε να είμαστε απλοί επισκέπτες των πόλεων που ζούμε; Να δρούμε και να αντιδρούμε στη μικροκλίμακα

της γειτονιάς χωρίς να συμμετέχουμε σε καμία διαδικασία διαμόρφωσής της και αυτό παράλληλα να αποτελέσει ένα βιώσιμο μοντέλο τόσο για τα υποκείμενα όσο και για τα αντικείμενα;

Ο όρος «συμμετοχή» στην παρούσα μελέτη αναφέρεται στη συμμετοχή του ατόμου που ως πολίτης και κάτοικος του δομημένου χώρου παρεμβαίνει στα κοινά, ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας στο εσωτερικό της κοινότητας. Το πεδίο της συμμετοχής στα κοινά αφορά τις σχέσεις της αστικής κοινωνίας τόσο με τις θεσμοθετημένες ενέργειες όσο και με τις αυθόρμητες, αυτοοργανωμένες παρεμβάσεις. Το ιδανικό της συμμετοχής σχετίζεται με την ίση μεταχείριση των ατόμων, την αυτοοργάνωση και αλληλεγγύη στο επίπεδο της γειτονιάς, τις εκούσιες παρεμβάσεις τους, σύμφωνα με τα προσωπικά τους κίνητρα έχοντας ως παρανομαστή τη διασφάλιση του συλλογικού συμφέροντος και εκτείνεται πέρα από το θεσμικό πλαίσιο.

«Σύμφωνα με τον Albert Meister: κοινωνική συμμετοχή είναι η ενασχόληση δύο ή περισσότερων ατόμων σε μια κοινή δραστηριότητα από την οποία δεν προσδοκούν αποκλειστικά άμεσα και προσωπικά οφέλη. Για τον Brian Goodey συμμετοχή είναι ανάμιξη στη λήψη αποφάσεων που ενδιαφέρουν την κοινωνία. Ο Rudi Suprek θεωρεί ότι η συμμετοχή είναι εργαλείο ανάπτυξης του ανθρώπου. Είναι η ικανότητα του ατόμου να έχει τη θέση του στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, αφήνοντας να φανεί ένας τρόπος συμπεριφοράς αναπτυσσόμενου όντος. Σύμφωνα με τον K. Guild Nichols, ως συμμετοχή του κοινού νοείται κάθε δραστηριότητα που πραγματοποιείται από οποιοδήποτε άτομο, ομάδα ατόμων ή οργάνωση διάφορη των εκλεγμένων αντιπροσώπων ή των δημοσίων υπαλλήλων των διορισμένων από την κυβέρνηση ή από θεσμικά σώματα και η οποία αποσκοπεί άμεσα ή έμμεσα να πάρει μέρος στις υποθέσεις, τις αποφάσεις ή τις πολιτικές της κυβέρνησης ή των δημοσίων υπαλλήλων ή να τις επηρεάσει» [Σταθακόπουλος Π., 1988:19].

Η συμμετοχή μπορεί να ορισθεί ως η έκφραση του συνόλου των δημοκρατικών δυνατοτήτων που προσφέρονται στον πληθυσμό για να πάρει μέρος στη διαμόρφωση της κοινωνίας. Ορίζεται από τη δέσμευση των πολιτών να ασχοληθούν για την επίλυση των προβλημάτων που αυτοί θεωρούν σημαντικά και επίκαιρα, μέσα απ' την πραγματική συμβολή τους στην επεξεργασία και τον έλεγχο των λύσεων. Η σημαντικότητα και το είδος αυτών των προβλημάτων έχει διαφορετικές εκφάνσεις ανάλογα με τον κάθε πληθυσμό, την καθημερινότητά του, τον χώρο κατοίκησης του, τη σύνδεση μεταξύ των ατόμων, τις κοινωνικές σχέσεις.

Η συμμετοχή επικαλείται μεταξύ άλλων τα δικαιώματα και τα καθήκοντα του πληθυσμού. Ο κάτοικος έχει δημόσιο καθήκον να συμμετέχει στις αποφάσεις που τον αφορούν. Από την άλλη μεριά, η πολιτεία πρέπει να μπορεί να δείξει εμπιστοσύνη στα άτομα, τα οποία έχουν κάτι να πουν για τον χώρο που ζουν, που θέλουν να λάβουν ενεργό μέρος στη διαμόρφωση της πόλης τους και έχουν δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους. Δεν μπορεί όμως να αντικαταστήσει τις κρατικές δομές και εκεί είναι το οριακό σημείο που επιζητά προσοχή. Οι αποφάσεις και οι ενέργειες δεν μπορούν να επιβάλλονται αυταρχικά και ανεξάρτητα από το κόστος τους, αλλά πρέπει να καθορίζονται, να συζητιούνται και να αναθεωρούνται από τους ενδιαφερόμενους, με στόχο να εξασφαλιστεί το μεγαλύτερο δυνατό πλεονέκτημα για όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους.

Η συμμετοχή των πολιτών δεν μπορεί να σχεδιαστεί και να κατευθυνθεί από δημοτικούς ή κρατικούς φορείς. Μπορεί όμως η κρατική εξουσία, και κατ' επέκταση η

δημοτική αρχή, να σχεδιάσει και να δομήσει κάποιες σταθερές που εξασφαλίζουν τη συμμετοχική δράση των πολιτών της. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να βρει τις σταθερές στις ανθρώπινες ανάγκες που παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ύπαρξη ανθρώπινης συνοχής και επικοινωνίας. Να καθορίσει ποιες μορφές και εκφάνσεις της συμμετοχής μπορούν να βοηθήσουν την καλύτερη λειτουργία της πόλης και τη βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών. Συμμετοχή δεν μπορεί να θεωρείται μόνο η έκφραση γνώμης πάνω σε μια πλατεία, σε ένα δρόμο, σε μια πολιτιστική εκδήλωση. Η συμμετοχή αυτή είναι σημαντική αλλά δε μπορεί να είναι μοναδική. Η τοπική εξουσία έχει ανάγκη τη συμμετοχή των πολιτών στο χώρο τους, γιατί έτσι υπάρχει μια συνεχής διάδραση των πολιτών με τον τόπο στον οποίο διαμένουν, χωρίς να είναι απλοί επισκέπτες αυτού. Η συμμετοχή του χρήστη στη διαμόρφωση του χώρου διαβίωσης του είναι αναγκαία στο βαθμό που είναι ουσιώδης.

Βάσει της Διεθνούς Ένωσης για τη Δημόσια Συμμετοχή (International Association for Public Participation – IAP2, η συμμετοχή ορίζεται με κυρίαρχα χαρακτηριστικά:

_Το κοινό θα πρέπει να έχει λόγο σε αποφάσεις που αφορούν τη ζωή του.

_Η δημόσια συμμετοχή συνεπάγεται ότι η συνεισφορά του κοινού θα επηρεάσει την απόφαση στη διαμόρφωση της οποίας καλείται να συμμετέχει.

_Η δημόσια συμμετοχή περιλαμβάνει οπωσδήποτε εκείνες τις ομάδες που επηρεάζονται από τον στόχο της συμμετοχικής διαδικασίας.

_Η δημόσια συμμετοχή προϋποθέτει ότι το κοινό αποκτά, με ευθύνη των οργανωτών της συμμετοχικής διαδικασίας, την ελάχιστη τουλάχιστον γνώση που απαιτείται προκειμένου να μπορεί να συμμετέχει και να συνεισφέρει ουσιαστικά [στο Στρατηγέα Αν.,2015:44].

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή στις μορφές συμμετοχής στα ελληνικά δεδομένα παρατηρούμε ότι τα ουσιαστικά στοιχεία είναι η τοπική αυτοδιοίκηση των πόλεων και το περιφερειακό σύστημα διοίκησης. Στην Αρχαία Ελλάδα συναντώνται οι πρώτες αυτοφυείς συνοικίες που ήταν αποτέλεσμα ομαδικής συνείδησης κοινών συμφερόντων, πράξεων ανταλλαγών και ικανοποίησης αναγκών. Στη βυζαντινή περίοδο λειτουργούν οργανισμοί μικρών δήμων αυτόνομα των οποίων τα όργανα που ασκούν τη διοίκηση εκλέγονται απευθείας από τον λαό. Στην περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας συνεχίζεται η οργανωτική δομή της βυζαντινής περιόδου. Οι μικροί δήμοι και οι κοινότητες διατηρούν τα λαϊκά χαρακτηριστικά τους και εφαρμόζονται τρεις τύποι αυτοδιοίκησης: ο μικρός δήμος, η περιφέρεια και η νομαρχία, χωρίς όμως να αποτελούν «αυτοδιοίκηση» αλλά ιδιότυπα διοικητικά όργανα της οθωμανικής εξουσίας.

Στη νεότερη Ελλάδα το 1834 ψηφίζεται ο νόμος για τη θεσμοθέτηση των δήμων (Β.Δ. της 27.12.1833 περί συστάσεως των Δήμων), ο οποίος βασιζόταν στο «*συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης που εφαρμόστηκε από τον Ναπολέοντα στη Γαλλία*» [Ε.Καραγιώργος – Α. Νίτη, 1988:6], δηλαδή πλήρης έλεγχος από την κεντρική εξουσία με γραφειοκρατική δομή. Αυτό ήταν αντίθετο με τις ιστορικές πραγματικότητες της Ελλάδας, εμποδίζοντας μορφές οργάνωσης και συμμετοχής που είχαν δοκιμαστεί νωρίτερα με επιτυχία. Ο νόμος ΑΖΝ/1914 αποδυναμώνει τον έλεγχο του κράτους πάνω στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και την περιορίζει μόνο στη νομιμότητα των αποφάσεών της. «*Επίσης με τον νόμο του 1927 βλέπουμε ένα πραγματικό ενδιαφέρον από το κράτος προς τους οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Συγκεκριμένα με το άρθρο 107 καθορίζεται ότι «το κράτος ασκεί διοικητικό ρόλο στους ΟΤΑ και δεν περιορίζει τις πρωτοβουλίες τους και την ελεύθερη δραστηριότητά*

τους» στα χρόνια της Ιταλοναζιστικής κατοχής στις ελεύθερες περιοχές της Ελλάδας φτιάχτηκαν μορφές τοπικής αυτοδιοίκησης με ουσιαστική λαϊκή συμμετοχή. Οι αυτόνομες τοπικές λαϊκές επιτροπές, μαζί με τη νομοθέτηση της ισοπολιτείας, σκόπευαν στην απευθείας λαϊκή συμμετοχή στη διοίκηση» [Ε.Καραγιώργος – Α. Νίτη, 1988:6].

Η συμμετοχή προσδιορίζεται από τον βαθμό συμμετοχής των πολιτών, αλλά είναι μια αξία που δεν μπορεί να προσδιοριστεί εύκολα ποσοτικά. Έτσι, η αναγνώριση του βαθμού συμμετοχής μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τη σύγκριση και την αναφορά σε ειδικές έννοιες και συμπεριφορές. Η πρώτη κλίμακα συμμετοχής δημιουργήθηκε από την αμερικανίδα κοινωνιολόγο Η. Sherry R. Arnstein, γύρω στα 1965, όταν ασχολήθηκε με τα αποτελέσματα των επίσημων πολεοδομικών προγραμμάτων στις ΗΠΑ. Η κλίμακα αυτή αφορά ένα τρόπο εκτίμησης του βαθμού κοινωνικής συμμετοχής. «Πρόκειται για ένα είδος θερμόμετρου προορισμένου να βυθιστεί στο κοινωνικό πεδίο για να αποκαλύψει τη συμμετοχική θερμοκρασία του» [Σταθακόπουλος Π., 1988:23].

8.	Έλεγχος από τον χρήστη (εξουσία στα χέρια των πολιτών)	}	Βαθμοί εξουσίας του χρήστη
7.	Αντιπροσωπευτική εξουσία		
6.	Συνεργασία (θέση συνεργασίας)		
5.	Συμφιλίωση (καθησυχασμός)	}	Βαθμοί συμβολικών μέτρων
4.	Γνωμοδότηση		
3.	Ενημέρωση		
2.	Θεραπεία	}	Μη συμμετοχή
1.	Χειρισμός		

Πίνακας 1:Κλίμακα συμμετοχής των πολιτών S.R. Arnstein, 1969

Η κλίμακα αυτή δείχνει τα επίπεδα ενεργειών του χρήστη: μη συμμετοχή, συμβολική συμμετοχή και εξουσία των πολιτών. Αποτελεί ουσιαστικά ένα φίλτρο ανάμεσα στις εξουσίες και τον χρήστη (ενημέρωση, γνωμοδότηση, συμφιλίωση), και της πραγματικής συμμετοχής που βασίζεται στην εξουσία των πολιτών που συνεργάζονται έμπρακτα στη λήψη απόφασης και αναλαμβάνουν τα προβλήματα που τους αφορούν.

Ο πολίτης ως χρήστης του χώρου του, είναι φορέας κάποιων χαρακτηριστικών και δεδομένων, τα οποία προκύπτουν από την ιδιαιτερότητά του και δεν μπορούν να προκαθοριστούν και να μελετηθούν σε κάποιο πρόγραμμα. Η ανάγκη για συμμετοχή είναι συστατικό στοιχείο πολιτισμού. Του πολιτισμού που αναφέρεται σε ένα πλαίσιο ανταλλαγής και συνύπαρξης. Το άτομο συνυπάρχει σε μια μεγαλύτερη ομάδα ατόμων, σύλλογο, τοπική κοινωνία, έθνος, που εκούσια ή ακούσια διαμορφώνει τη χωρικότητά του, σύμφωνα με τις δυνατότητες και τα όριά του.

Η τοπική κοινωνία ως μια ομάδα κοινών συμφερόντων βρίσκεται μεταξύ μιας δεδομένης συμμετοχής, μέσα από τα θραύσματα της καθημερινής ζωής και μιας αυθόρμητης συμμετοχής λόγω της κοινής ιστορίας, κοινής προέλευσης, κοινών συμφερόντων. Η σημαντικότητα της ενεργής συμμετοχής των κατοίκων στην πόλη τους είναι αναμφισβήτητη. Η σημαντικότητα αυτή αφορά κυρίως σε ένα σχεδιασμό πιο δημοκρατικό, μέσα από τις ανάγκες των πολιτών, στη βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων και στην καλλιέργεια μια σχέσης μεταξύ του πολίτη και της διοίκησης.

Ο ήδη δομημένος χώρος των πόλεων σήμερα περιορίζει τις δυνατότητες διαμόρφωσης και μεταλλαγής των κοινωνικών και θεσμικών δομών. Ο όποιος πυρήνας συμμετοχής λοιπόν έχει ιδιαίτερη αξία γιατί δεν συνδέεται με την παραγωγή κατοικίας, όπως ιστορικά έχει συμβεί στο παρελθόν στην Ελλάδα, στο Πέραμα ή στη Δραπετσώνα, και το ιδιωτικό συμφέρον. Η ενεργή συμμετοχή των κατοίκων της πόλης σε τοπικές πρωτοβουλίες μόνο θετικό αποτέλεσμα μπορεί να έχει στα σημερινά αστικά τοπία, που τα προβλήματα είναι πολλά και διάχυτα. Το αναπτυγμένο αίσθημα της κοινότητας για συμμετοχή και συλλογικές δραστηριότητες μπορεί να παίξει ρόλο στις κεντρικές αποφάσεις και να βελτιώσει το χώρο.

Μορφές συμμετοχής

Η δική μας προσέγγιση της συμμετοχής των πολιτών, όπως προέκυψε από την έρευνα στο πεδίο της περιοχής μελέτης του Υμηττού, μελετάται μέσα από ορισμούς και πρακτικές όπως η αυτοοργάνωση, οι δράσεις αλληλεγγύης, η συμμετοχή στα δημοτικά συμβούλια, οι λαϊκές συνελεύσεις, οι συλλογικές δράσεις, οι πολιτιστικές και πολιτικές δράσεις στο δημόσιο χώρο στο επίπεδο της γειτονιάς, ακόμα και οι ατομικές πρωτοβουλίες όπως η αστική ευθύνη που αφορά τη διατήρηση και φροντίδα του προσωπικού εξωτερικού χώρου. Η συμμετοχή των πολιτών στην παρούσα μελέτη εξετάζεται στη βάση των δράσεων και πρωτοβουλιών που αφορούν τον εγγενή δημόσιο χώρο του ατόμου και της λειτουργίας της πόλης του. Η δράση μπορεί να αφορά από συμμετοχή στην απευθείας διαμόρφωση του δημόσιου χώρου, την ανάληψη πρωτοβουλιών για πράγματα που θέλει ή δεν θέλει να γίνουν στον τόπο του, τη δημιουργία συλλογικών δράσεων με σκοπό τη συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα, τη δημιουργία προτάσεων για τον τόπο.

Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η κοινωνική και πολιτική πρωτοβουλία διάφορων ομάδων πολιτών με τη δράση τους και την αντίληψή τους απέναντι στα ζητήματα του χώρου, προσδιορίζει το νόημα της συμμετοχής. Παρατηρείται ότι, αυτό συμβαίνει όταν αυτές οι ομάδες πολιτών αναγνωρίζουν τη σχετική αυτονομία του κοινωνικού τους χώρου, ως περιοχή με ιδιαίτερα προβλήματα, τα οποία στην καθημερινότητα τους δημιουργούν ανάλογες αντιδράσεις και συνιστούν τελικά την κοινωνική συμπεριφορά του χώρου.

Επιπλέον, αναγνωρίζουν το ιδιαίτερο βάρος των προτάσεων και των επιλογών τους στο συγκεκριμένο χώρο, αφού οι προτάσεις αυτές έχουν δημιουργηθεί από τις ίδιες τις ομάδες πολιτών και είναι αντίθετες σε κάθε άλλο συμφέρον. Η στάση αυτή μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με τον φορέα που ασκεί εξουσία στο δοσμένο χώρο, μια εξουσία που είναι προέκταση της κεντρικής εξουσίας: *«Μια φορά ο πατέρας μου κατέβηκε στο πάρκο¹, για να το ξεχορταριάσει γιατί δεν του άρεσε να το βλέπει σε αυτή την άθλια κατάσταση και ήρθε η αστυνομία και τον σταμάτησε»*. Η αποφασιστική συμμετοχή μπορεί να είναι αντίθετη με την κρατική εξουσία και να προωθεί την αντίληψη της συλλογικής οργάνωσης με πυρήνα την αυτοοργάνωση του πολίτη, μια μορφή αυτοδιαχείρισης της κοινωνίας.

Οι μορφές συμμετοχής δεν είναι εύκολο να κατηγοριοποιηθούν, να ιεραρχηθούν και να μετρηθούν ποσοτικά. Πολλές φορές είναι παρεμφερείς, αλληλοδιασταυρώνονται ή είναι συμπληρωματικές. Η συμμετοχή είναι ένα φαινόμενο σφαιρικό και σύνθετο που διαπερνά πολλά επίπεδα της καθημερινής ζωής, από απλές συνήθειες μέχρι οργανωμένες

¹ Η αναφορά αφορά το πάρκο του Άρη Αλεξάνδρου, Ευγένιος Σ. – συζήτηση στο ΦΟΥ, 16/04/2016.

δράσεις. Από την προσπάθεια της διατήρησης και φροντίδας του εγγενή δημόσιου χώρου του ατόμου μέχρι την παρέμβαση και διεκδίκηση αυτού. Από τη στήριξη των συνανθρώπων μας μέχρι τις πολιτιστικές δράσεις και τα αποτυπώματα που αφήνουν στο χώρο.

Οι προσπάθειες παρέμβασης στο χώρο με τη μορφή της αυτοοργάνωσης αποτελεί μια μορφή συμμετοχής, όπου ο κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να παίρνει μέρος στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν την καθημερινή του ζωή. Οι αρχές της αυτοδιαχείρισης βασίζονται στην ελευθερία, την ισότητα και την αλληλεγγύη, όπου κάθε άτομο αναλαμβάνει τα θέματα και τα προβλήματα της περιοχής του με προσωπική του ευθύνη και με παρανομαστή τη συλλογικότητα. Έννοιες όπως η άμεση δημοκρατία και η επανοικειοποίηση του χώρου μετατρέπονται σε πράξη. *«Η άμεση δημοκρατία δεν είναι μόνο ένας τρόπος οργάνωσης αλλά πολύ περισσότερο ένας πολιτικός και κοινωνικός πολιτισμός, μια ολόκληρη αντίληψη για τον κοινωνικό άνθρωπο. Στην άμεση δημοκρατία η κοινότητα αποφασίζει η ίδια για τον εαυτό της μέσα από διαδικασίες στις οποίες ο καθένας που είναι μέλος της παρουσιάζεται ενώπιον των υπολοίπων μελών, των ομότιμων ανθρώπων, ως πρόσωπο»* [Γ. Λιέρος, 2011:8,].

αυτοοργάνωση

Στις διαδικασίες συμμετοχής μέσω της αυτοοργάνωσης, οι πολίτες δεν αρκούνται πια στην αντιπροσώπευση και αντιδρούν απέναντι στον κρατισμό που επιβάλλει αποφάσεις οι οποίες δεν σέβονται τα ατομικά και συλλογικά δικαιώματα. Οι πηγές της αυτοοργάνωσης βρίσκονται στη σφαίρα του συλλογικού, του ατομικού και κυρίως του τοπικού. Το άτομο διεκδικεί το δικαίωμα να υλοποιήσει τις δικές του πρακτικές για τον τόπο του και δεν θέλει να αναιρείται από μια απόφαση της κεντρικής εξουσίας. Είναι υπεύθυνο να επιδιώξει τους δικούς του στόχους και να λύσει τα δικά του προβλήματα μέσα από μια συλλογική δράση.

Έτσι το άτομο επιλέγει να συμμετέχει σε διαδικασίες αυτοοργάνωσης και αυτοδιαχείρισης του δημόσιου χώρου του γιατί αναζητά την ισότητα που δεν μπορεί να του προσφέρει η δημοτική αρχή και κατ' επέκταση η κρατική εξουσία. Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα έργων που ολοκληρώνονται σε γειτονιές, με τεράστια κονδύλια, όπου ο κάτοικος δεν έχει κανένα λόγο στο σχεδιασμό και στη μελέτη τους. Η αντίδραση του ατόμου ως κάτοικου, μέσα από αυτοοργανωμένες δράσεις, σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η δική του συμβολή στο χώρο. Είναι αρκετά τα παραδείγματα τα οποία οι κάτοικοι έδρασαν έγκαιρα και άλλαξαν την πορεία των πραγμάτων προς όφελος της γειτονιάς τους.

Η αυτοοργάνωση ορίζεται ως η συμμετοχή του ατόμου στη διαμόρφωση και βελτίωση της πόλης του όταν δημιουργεί συνθήκες συμμετοχής για όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Δεν μπορούμε να θεωρήσουμε συμμετοχή την αυτοοργάνωση που αποκλείει με οποιονδήποτε τρόπο και κριτήρια ομάδες πολιτών. Η αυτοοργάνωση ως συμμετοχή πρέπει να εμπεριέχει γνώση, ανάγνωση, συνειδητοποίηση και απαιτεί συνειδήσεις απόλυτης ελευθερίας, σύνδεση δημόσιου και ιδιωτικού συμφέροντος.

Η αυτοοργάνωση, λοιπόν, μπορεί να οριστεί ως συμμετοχή όταν οι κοινωνικές σχέσεις μετασηματίζονται με κατεύθυνση την κοινωνική συλλογικότητα. Ο μετασηματισμός αυτός προκύπτει από τη δράση των πολιτών, όταν αυτοί δρουν αυτόνομα, αυτοοργανώνονται μεταξύ τους και συγκροτούν συλλογικά κινήματα δράσης, για θέματα και προβλήματα της κοινωνίας τους. Οι δράσεις αυτές ενδυναμώνουν τα άτομα και τα συλλογικά υποκείμενα σε σχέση με το δημόσιο χώρο και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

Η αλληλεγγύη από την άλλη δεν αποτελεί μορφή οργάνωσης αλλά μορφή δράσης στο χώρο με σκοπό την ενσωμάτωση μιας κοινωνίας ή ομάδας με τους ανθρώπους και τους γείτονές τους. Ορίζεται από τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων μιας κοινωνίας, με τις οποίες οι άνθρωποι συνδέονται μεταξύ τους. Η αλληλεγγύη για να υπάρξει, πρέπει να υπάρχει ένα πλαίσιο οργανωμένης δράσης που να βασίζεται πάνω σε συγκεκριμένους κοινούς στόχους, ιδεολογίες και ιδέες.

Ο όρος της αλληλεγγύης σήμερα στην Ελλάδα είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται συνεχώς από τα μέσα ενημέρωσης αλλά και τους πολίτες και πολλές φορές συνδέεται ως η λύση στα σκληρά μνημονικά μέτρα και την αντικατάσταση της κρατικής εξουσίας. Είναι μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης που συγκροτείται έναντι των οικονομικών μέτρων και των κοινωνικών προβλημάτων, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών που δημιουργεί η παρούσα συγκυρία. Η αλληλεγγύη αυτή αφήνει το αποτύπωμά της στο χώρο, μέσω συναντήσεων, παζαριών και εκδηλώσεων στο δημόσιο χώρο και μέσω της παρουσίας της σε οργανωμένους συλλόγους. Επιπλέον δημιουργεί μια εικόνα για το χώρο, τόσο για το πώς αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι κάτοικοι την περιοχή τους όσο και στο πως τη βλέπουν οι απ' έξω. Τα δίκτυα αλληλεγγύης δημιουργούν μια ταυτότητα στις περιοχές, μέσω της απήχησης που έχουν οι δράσεις τους, διαμορφώνοντας έναν χώρο συμμετοχής και ενεργοποίησης των κατοίκων για τα κοινά της πόλης τους και αποτελώντας παραδείγματα προς μίμηση για άλλες περιοχές.

Η αλληλεγγύη μπορεί να θεωρηθεί συμμετοχή από τη στιγμή που έχει σκοπό τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών, των κοινωνικών ανισοτήτων, των κοινωνικών συνθηκών ατόμων που πλήττονται από την κρίση και την ανεργία. Η προσπάθεια βοήθειας των συνανθρώπων, του γείτονα, των προσφύγων, των μεταναστών κινητοποιεί τον πολίτη να συμμετέχει στα προβλήματά τους και στη διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσής τους αλλά και κατ' επέκταση στο χώρο. Μέσω της αλληλεγγύης γίνεται μια προσπάθεια να μην υπάρχουν άστεγοι, άνθρωποι που ψάχνουν στα σκουπίδια για να βρουν φαγητό, παιδιά που δεν έχουν ρούχα να πάνε στο σχολείο, άνθρωποι που δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη γνώση. Η αλληλεγγύη έχει ως σκοπό την ένταξη όλων των ατόμων στην κοινωνία, με πρακτικές συμμετοχής έναντι στην κρίση και τα προβλήματα που αυτή δημιουργεί. *«Στον Υμηττό η αλληλεγγύη δεν σταματάει στη συλλογή τροφίμων και ρούχων. Οι καθηγητές του 1^{ου} Λυκείου Υμηττού για παράδειγμα, οργάνωσαν φροντιστηριακά μαθήματα στο χώρο του σχολείου. Εδώ δεν είμαστε άγνωστοι μεταξύ αγνώστων, το πρόβλημα το διπλανού είναι και δικό μας».*

Με τη συμμετοχική αυτή διαδικασία επιδιώκεται η ένταξη των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων στην κοινωνική συνοχή και να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ενσωμάτωσή τους στο χώρο και την κοινότητα. Η αλληλεγγύη δεν είναι φιλανθρωπία, γιατί δεν στηρίζεται σε καθαρά οικονομικές συνδιαλλαγές. Με την αλληλεγγύη ο πολίτης προσφέρει χρόνο, αγαθά, μεράκι, κατανόηση, βοήθεια, έργο. Και μέσα σε αυτό το πλαίσιο συμμετέχει σε μια προσπάθεια βελτίωσης και επαναπροσδιορισμού της κοινωνικής δομής, μέσα σε ένα πλαίσιο συλλογικής κοινωνικής ευθύνης για την ευημερία των συμπολιτών του. Τα δίκτυα αλληλεγγύης προσανατολίζονται στην προσφορά βοήθειας για την κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας και του χώρου. Οργανώνονται σε δημοκρατική συμμετοχική βάση και αναλαμβάνουν κοινωνικές δεσμεύσεις, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η ισότητα στη στέγαση, στις

βιοποριστικές ανάγκες, στην παιδεία, με σεβασμό στο χώρο και στις κοινότητες όπου δραστηριοποιούνται.

Η θεωρητικά πιο θεσμοθετημένη μορφή συμμετοχής είναι η παρακολούθηση και παρέμβαση των πολιτών στα δημοτικά συμβούλια της περιοχής τους. Τα δημοτικά συμβούλια αποτελούν το πιο κοντινό στον πολίτη μέσο άσκησης λαϊκής συμμετοχής, αποτελώντας το βασικό βήμα προσέγγισης επηρεασμού των αποφάσεων της κεντρικής εξουσίας. Η συμμετοχή στα δημοτικά συμβούλια των πολιτών συμβάλει στη λήψη ορθότερων αποφάσεων, αφού εκείνοι που αποφασίζουν έχουν άμεση αντίληψη των προβλημάτων, των αναγκών τους, των συμφερόντων τους ως προς τη σωστή επίλυση των ζητημάτων. Οι αποφάσεις για τη λειτουργία της πόλης που κινούνται ερήμην των πολιτών, χωρίς τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων κοινωνικών ομάδων, δεν είναι δυνατόν να καταστήσουν την κοινωνία και το χώρο λειτουργικό. Η τοπική αυτοδιοίκηση από τη φύση της, ως η πρωτογενής λαϊκή εξουσία, είναι δεμένη και προϋποθέτει τη λαϊκή συμμετοχή, γιατί διαφορετικά χάνει τον χαρακτήρα της και εξισώνεται με την κεντρική εξουσία.

δημοτικά
συμβούλια

Με τη συμμετοχή των πολιτών στα τοπικά συμβούλια μπορούν να μειωθούν οι γραφειοκρατικές μορφές διοίκησης και να γίνεται η λειτουργία της αυτοδιοίκησης αποδοτικότερη με μια μορφή ελέγχου από τους πολίτες τόσο των αποφάσεων όσο και της διοίκησης. Η λαϊκή συναίνεση ή η λαϊκή αμφισβήτηση βοηθά το κέντρο εξουσίας αφού ο πολίτης έρχεται σε άμεση επαφή με το κοινωνικό πρόβλημα, αποκαθιστώντας τη διαφάνεια στη διοίκηση. Επιπλέον, βοηθάει το άτομο να συνειδητοποιήσει και να καταλάβει την πόλη του μέσα από πραγματικές και ουσιαστικές διατυπώσεις. Αναιρεί την όποια ουτοπική οπτική των πραγμάτων. Ο κάτοικος συνδέεται τόσο με το πρόβλημα, τις ανάγκες και τις προοπτικές της πόλης του, όσο και με τις λύσεις και την εφικτότητα εφαρμογής τους. *«Ακόμα και οι μικρές διεκδικήσεις θεωρώ ότι έχουν αξία. Κάναμε παρέμβαση στο δημοτικό συμβούλιο γιατί ήθελε να βάλει ο δήμος διαφημιστικές ταμπέλες σε όλο το μήκος της ΠΥΡΚΑΛ. Κάναμε κινητοποιήσεις και αυτό δεν έγινε, παρόλο που δεν είμαστε εκλεγμένοι».*

Ένα άλλο βασικό στοιχείο της συμμετοχής στα τοπικά συμβούλια είναι η ανάπτυξη της πολιτικής και κοινωνικής συνείδησης. Το άτομο που έρχεται σε επαφή με τα προβλήματα, στο πρακτικό τους μέρος από την πλευρά της διοίκησης, βρίσκει την κοινωνική του ταυτότητα ανάλογα με τα κοινά συμφέροντα, χωρίς να αποτελεί μόνο ένα υποκείμενο που κρίνει εκ του αποτελέσματος τα λάθη της διοίκησης. Η συμμετοχή τον κάνει να συνειδητοποιεί ότι αυτός ο ίδιος είναι το υποκείμενο της ιστορίας και να αναλαμβάνει την προσωπική και κοινωνική του ευθύνη για τη λειτουργία της κοινωνίας του. Μέσω της συμμετοχής στα δημοτικά συμβούλια ο κάτοικος, μπορεί να συμμετέχει στη διαμόρφωση της πόλης του.

Η λαϊκή συμμετοχή είναι πολυσήμαντη και αποτελεί ένα δυναμικό στοιχείο στη διαδικασία παρέμβασης και διαμόρφωσης της σημερινής κοινωνίας. Η λαϊκή συμμετοχή δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν σύνθημα ή κριτική της διοίκησης, αλλά σαν μια διαδικασία δημιουργίας ενός χώρου ευθύνης, ο οποίος δεν μπορεί να είναι ούτε χώρος ενσωμάτωσης με το σύστημα, ούτε χώρος απλής αμφισβήτησης και άρνησης. Η απάθεια του πληθυσμού στα θέματα της πόλης του δεν είναι ένα απλό φαινόμενο. Η έλλειψη ενδιαφέροντος για τα κοινά αποτελεί ένα σύμπτωμα που δυσχεραίνει την εύρυθμη

λειτουργία της πόλης, καθιστώντας την ένα χώρο ξένο προς τον κάτοικο, όπως ίσως θα τον έβλεπε ένας απλός επισκέπτης.

Ο λαός είναι ο άμεσος δημιουργός της πόλης του και της καθημερινότητάς του. Πέρα από την τοπική αυτοδιοίκηση και τις κυβερνήσεις, σοβαρές ευθύνες έχουν και οι συμμετέχοντες που πολλές φορές δεν μπορούν να ξεφύγουν από τον κομματισμό και τις πολιτικές πεποιθήσεις τους, αντιμετωπίζοντας έτσι τα δημοτικά συμβούλια όχι ως ένα χώρο έκφρασης για την πόλη αλλά ως ένα χώρο έκφρασης της αντιπολίτευσης και μόνο, χωρίς να έχουν καθαρή εικόνα του καλού της πόλης. Ή ακόμη χειρότερα απλά δεν μπορούν να ξεφύγουν από τον μικρόκοσμο του σπιτιού τους και του καναπέ τους. Ο προβληματισμός και η απασχόληση τους σταματάει στην πόρτα τους σπιτιού τους και από εκεί και πέρα ευθύνη έχει μόνο ο δήμος. Η συμμετοχή στα τοπικά συμβούλια έχει κύρια σχέση με το θεμελιακό δικαίωμα του ατόμου να παίρνει το ίδιο ενεργά μέρος στη διαχείριση όλων των κοινωνικών υποθέσεων και να ασκεί ουσιαστικό έλεγχο στους αντιπροσώπους του για την εφαρμογή των εντολών του.

Η ευθύνη της συμμετοχής αναμφισβήτητα στο μεγαλύτερο μέρος της, είναι ευθύνη των πολιτών. Ωστόσο δεν είναι μικρό το ποσοστό ευθύνης της διοίκησης, καθώς υπάρχει ο φόβος δημιουργίας λαϊκών εξουσιών που θα μπορούσαν να στραφούν εναντίον της ή να ακουστούν απόψεις που έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα, οικονομικά και πολιτικά, της διοίκησης. Τα δημοτικά συμβούλια δεν πρέπει να προδικάζουν τις συλλογικές αποφάσεις και να αγνοούν τον λόγο του πολίτη. Η δημοτική αρχή πρέπει να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των πολιτών καθιστώντας νοητό ότι το ουσιαστικό πλεονέκτημα της παρακολούθησης και συμμετοχής στα δημοτικά συμβούλια είναι το κίνητρο που δίνεται σε κάθε πολίτη να διεκδικήσει και να προσφέρει τις ιδέες του, τις πράξεις και τις απόψεις του για τον τόπο που διαμένει και δρα. Για να γίνει όμως αυτό, θα πρέπει αφενός το θεσμικό πλαίσιο να νομιμοποιεί και να καλύπτει αυτή τη συμμετοχή και αφετέρου οι διαδικασίες αυτές να είναι σε ένα πιο λειτουργικό πλαίσιο για να ευνοούν τη συμμετοχή. *«Επί δημαρχίας Ζούπα είχε γίνει μια προσπάθεια στην αρχή να συμμετέχουν οι Υμηττιώτες πιο ενεργά στα δημοτικά συμβούλια. Και ο δήμαρχος τότε το στήριξε και το ενθάρρυνε σαν διαδικασία. Σιγά σιγά όμως αυτό ατόνησε. Πόσες φορές να πας σαν απλός θεατής; Αφού και να ακουγόταν κάποια πρόταση από τους πολίτες, δεν είχε άμεση εφαρμογή».*

Ο ρόλος της αυτοδιοίκησης στην ανάπτυξη της συμμετοχής όλων των μελών της κοινωνίας, εξαρτάται από τους κοινωνικοπολιτικούς συσχετισμούς και το θεσμικό πλαίσιο. Η αυτοδιοίκηση για να επιτύχει κάτι τέτοιο πρέπει να αντιλαμβάνεται τη σύνδεσή της με τη λαϊκή συμμετοχή γιατί αλλιώς καταλήγει σε αποκλειστική βαθμίδα της κεντρικής εξουσίας. Το θεσμικό πλαίσιο, όπως θα δούμε παρακάτω, δεν βοηθάει ιδιαίτερα στην κατεύθυνση αυτή αλλά υπάρχουν τρόποι προσπέλασης αυτών των δυσκολιών.

Η συμμετοχή λοιπόν μέσω της παρουσίας και παρέμβασης στα τοπικά συμβούλια μπορεί να εξασφαλίσει την επιδίωξη αναγκαίων ρυθμίσεων και λύσεων, ανάλογα την κάθε συνοικία, να αντιμετωπίσει τις ανάγκες των τοπικών παραγωγικών τομέων, να διασφαλίσει την ενημέρωση των πολιτών στα θέματα της περιοχής τους και την πραγματική δυνατότητα δράσης τους σε αυτά. Σε τοπικό επίπεδο, οι πολίτες πρέπει να συμμετέχουν εξασφαλίζοντας έτσι ότι λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους, ότι ικανοποιούνται οι ανάγκες τους, βοηθώντας έτσι την τοπική αυτοδιοίκηση να αποκτά μεγαλύτερη νομιμότητα και αποτελεσματικότητα.

Η συμμετοχή ως έννοια διαμόρφωσης του χώρου και δημιουργίας συλλογικών δράσεων μπορούμε να πούμε ότι εκφράζεται και μέσα από τον πολιτισμό. Η συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα αποτελεί μια συμμετοχή στο χώρο, όπου αποτυπώνονται τα ήθη, τα έθιμα και κατ' επέκταση οι ανάγκες της κοινωνίας. Οι πολιτιστικές δράσεις πέρα από την ανάγκη βελτίωσης του χώρου διαβίωσης και της καθημερινότητας εμπεριέχουν μια ανάγκη συλλογικότητας, επαφής και συνδιαλλαγής με τον διπλανό.

Ο πολιτισμός αποτελεί την πιο ουσιαστική μορφή των κοινωνικών συνειδήσεων και έκφρασης των ανθρώπινων αναγκών. Είναι η κοινή συνιστώσα των ηθικών αγωνιών, εντάσεων, προβληματισμών, εκρήξεων κι οραμάτων. Ο άνθρωπος μέσα από τις πολιτιστικές δράσεις οργανώνεται και συμμετέχει σε μια ομάδα ατόμων με ένα κοινό σκοπό. Η έκφραση αυτή στο χώρο δημιουργεί σχέσεις, προβληματισμούς, αλληλεπιδράσεις και δεσμεύσεις. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις στο δημόσιο χώρο αποτελούν μια χρόνια έκφραση που αποκτά όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις. Θεατρικές ομάδες, μουσικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ, συζητήσεις είναι μερικές από τις μορφές έκφρασης.

Οι εκδηλώσεις αυτές αποτελούν μια σημαντική μορφή συμμετοχής των κοινωνικών συνειδήσεων και της κοινωνικής έκφρασης του πολίτη. Στον πολιτισμό περιλαμβάνεται πέρα από την τέχνη, τη γνώση, το στοχασμό ή ίδια η καθημερινή ζωή και η παράδοση σε όλες τις μορφές και τους τρόπους της. Η συμμετοχή στην πόλη μέσα από τον πολιτισμό συνδέει πτυχές της καθημερινότητας κάθε πόλης με την κουλτούρα και τις παραδόσεις της. Ο πολιτισμός εμπεριέχει λειτουργικές αρχές αφού είναι τοποθετημένος στον κεντρικό άξονα της εθνικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής των ανθρώπων. Αποτελεί μια σύνθετη έννοια με την οποία εκφράζεται μια κοινωνική ομάδα μέσω της κουλτούρας της, της παράδοσης της και της παιδείας της. *«Σήμερα πιστεύω ότι ο ΦΟΥ είναι ο πιο δραστήριος όμιλος πανελλαδικά ...δυσο θεατρικές ομάδες, μια βιβλιοθήκη, ομάδες ανάγνωσης, προβολές ταινιών. Μέσα από το ΦΟΥ διατηρούνται και γίνονται πιο δυνατές οι σχέσεις των κατοίκων και εδώ βρίσκει τη ρίζα του το προσφυγικό στοιχείο».*

Μέσα από τους πολιτιστικούς συλλόγους τα άτομα οργανώνονται σε ομάδες, αποκτώντας μια δυνατότητα έκφρασης και συμμετοχής. Σύμφωνα με την Ντίνα Βαΐου «η δημιουργία των συλλογικών αυτών οργανώσεων των κατοίκων, η πορεία τους στο χρόνο, η μέχρι σήμερα δυναμική παρουσία τους στα τοπικά πράγματα και η συνεχιζόμενη δράση τους, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς πως δημιούργησε μια "κουλτούρα" συμμετοχής» [Βαΐου Ντ.,2007:23]. Οι πολιτιστικοί σύλλογοι μέσω των εκδηλώσεων στο δημόσιο χώρο, δημιουργούν ένα χαρακτήρα στην πόλη, δίνοντάς της μια ιδιαιτερότητα. Η συμμετοχή σε έναν πολιτιστικό σύλλογο, πολλές φορές περνάει πέρα από τον πολιτισμό και φτάνει στην κοινωνική συμμετοχή, στη δημιουργία καθημερινών πρακτικών, στη διαμόρφωση συλλογικών συνειδήσεων, ακόμη και στη διαμόρφωση του δημόσιου χώρου.

Οι πολιτιστικοί σύλλογοι μέσα από την ενεργή δράση τους και την απήχηση που μπορεί να έχουν, καταφέρνουν να πιέσουν τις δημοτικές αρχές για την κατασκευή χώρων και υποδομών για πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ή ακόμα και οι ίδιοι οι σύλλογοι με την κατασκευή κτιριακών δομών για τη στέγασή τους, δημιουργούν τοπόσημα στην πόλη. Τόσο η κατασκευή και η διαμόρφωση όσο και η θέση του κτιρίου έχουν απήχηση στην πόλη και στα άτομα που δραστηριοποιούνται στο σύλλογο. Έτσι, οι πολιτιστικοί σύλλογοι και οι πολιτιστικοί χώροι γενικότερα δημιουργούν σημεία αναφοράς στην πόλη, που για τους κατοίκους και τους επισκέπτες αποτελούν σημεία σύνδεσης και αναγνώρισης της περιοχής.

Οι χώροι αυτοί βοηθούν τους κατοίκους να συμμετέχουν σε ενέργειες που γίνονται για την πόλη τους αλλά αποτελούν επίσης μέρη στα οποία τα άτομα θα στραφούν για να εκφράσουν μια επιθυμία ή ανάγκη τους. Γνωρίζοντας ότι υπάρχει ένας χώρος έκφρασης, πολιτιστικών και κοινωνικών προβληματισμών τα άτομα σκέφτονται ιδέες και δράσεις, με σκοπό να βελτιώσουν την καθημερινότητά τους, το δημόσιο χώρο, την πόλη στο σύνολό της. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελούν έκφραση μιας συμμετοχικής συνείδησης, που έχει κεντρικό στόχο το χώρο και τη συλλογικότητα, την έκφραση συνειδήσεων, πρακτικών, συλλογικών διεκδικήσεων, αιτημάτων, προοπτικών για την πόλη και συνεισφέρει στη συνοχή των ατόμων σε ομάδες με σκοπό τη διατήρηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας.

Παραπάνω αναλύουμε συλλογικές μορφές συμμετοχής και πρακτικές που λίγο *ιδιωτική πρωτοβουλία* πολύ είναι γνωστές και υπάρχουν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας. Στον Υμηττό συναντάμε και μια άλλη μορφή συμμετοχής, τη συμμετοχή μέσω της χρήσης του δημόσιου χώρου και της ατομικής πρωτοβουλίας. Παρόλο που η συμμετοχή είναι μια έννοια που συνδέεται με το συλλογικό, δεν πρέπει να υποτιμάμε την ιδιωτική πρωτοβουλία η οποία διαμορφώνει το χαρακτήρα και την ατμόσφαιρα μιας περιοχής. Μια διαφορετική μορφή συμμετοχής στον αστικό χώρο, λοιπόν είναι η ιδιωτική πρωτοβουλία που σχετίζεται με τη διατήρηση και περιποίηση του εξωτερικού ιδιωτικού χώρου της αυλής, του κήπου, του μπαλκονιού αλλά και η συμμετοχή στο δημόσιο χώρο μέσω της καθημερινής χρήσης του.

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν πολλές προσφυγικές μονοκατοικίες που ο εξωτερικός χώρος διατηρείται με προσοχή και αγάπη από τους ιδιοκτήτες. Η φροντίδα και περιποίηση της πρασιάς σε πολλές κατοικίες αυξάνει τα ποσοστά πρασίνου βελτιώνοντας έτσι τόσο το μικροκλίμα της περιοχής όσο και το αισθητικό κομμάτι. Κάνοντας μια βόλτα στον Υμηττό διαπιστώνεις ότι η περιοχή έχει πολλούς μικρούς κήπους που όχι μόνο δεν έχουν γίνει χώροι στάθμευσης αλλά διατηρούνται, ομορφαίνοντας έτσι το αστικό μονότονο τοπίο. *«Αν περπατήσεις την άνοιξη το γιασεμί και το αγιόκλημα πλημμυρίζει τις αυλές».* Οι μυρωδιές ανακαλούν μνήμες από χωριά, επαρχίες και παλιές εποχές.

Η διατήρηση του ιδιωτικού χώρου σε συνδυασμό με τη χαμηλή δόμηση συμβάλουν στην αντίληψη της πόλης ως ένα χωριό, που αναφέραμε παραπάνω, και έχει σαν αποτέλεσμα οι κάτοικοι να έχουν την αίσθηση ότι ζουν σε μια γειτονιά και όχι σε έναν απρόσωπο αστικό χώρο. Η ατομική αυτή στάση των κατοίκων αποτελεί μια μορφή συμμετοχής στο χώρο καθώς η φροντίδα αυτή πέρα από την αίσθηση που δίνει στον κάτοικο δημιουργεί ωραίες διαδρομές για τους επισκέπτες. Μέσα από αυτή την ιδιωτική πρωτοβουλία οι κάτοικοι συμβάλλουν στη διατήρηση μια γειτονιάς ανθρώπινης, που έχει ένα δικό της ιδιαίτερο χαρακτήρα και η φροντίδα για τον ιδιωτικό χώρο "εκτείνεται" στο δημόσιο χώρο.

Μια άλλη όψη αυτής της συμμετοχής είναι ότι η φροντίδα του εξωτερικού χώρου και γενικότερα του σπιτιού, είναι ένα κομμάτι των μεγάλων σε ηλικία κατοίκων της περιοχής και κυρίως των γυναικών. Η απασχόληση με τέτοιες δραστηριότητες για άτομα μεγάλων ηλικιών αποτελεί μορφή κοινωνικοποίησης, κάθονται στις αυλές και αποκτούν σχέσεις με τους περαστικούς και τους γείτονες. Οι καθημερινές αυτές σχέσεις και επαφές δημιουργούν μια πηγή ενημέρωσης και επαφής με την πόλη και τα ζητήματα γύρω από αυτή. Έτσι λοιπόν ενδεχομένως με αυτό τον τρόπο, ειδικά στις γυναίκες μεγάλης ηλικίας που δεν έχουν το καφενείο, τους δίνεται η δυνατότητα να αποκτούν άποψη για τα κοινά και

να συμμετέχουν στην πόλη με έναν πιο έμμεσο τρόπο, καλύπτοντας το κενό που έχει αφήσει η κεντρική εξουσία.

Επίσης, η καθημερινή χρήση του δημόσιου χώρου, χωρίς να αποτελεί αυτό καθαυτό συμμετοχή μπορούμε να πούμε ότι έχει αποτελέσματα συμμετοχής καθώς μέσα από αυτή τη χρήση, οι κάτοικοι πέρα από την ενίσχυση των κοινωνικών σχέσεων, επιτυγχάνουν τη συντήρηση του χώρου από την τοπική αρχή. Η χρήση της πλατείας και του άλσους, έχει μια μορφή απαίτησης προς την τοπική αρχή να φροντίζει για τη συντήρηση αυτών αλλά και για τη δημιουργία νέων χώρων. Ο δημόσιος χώρος δεν είναι ένας κενός χώρος μιας πλατείας ή ενός άλσους. Οι άνθρωποι εμπλέκονται σε αυτόν και δίνουν μια ζωντάνια στην πόλη δίνοντας την αίσθηση συμμετοχής και κοινωνικοποίησης.

Η συμμετοχή αυτή, όπως και άλλες μορφές συμμετοχής, βοηθάει τους κατοίκους να διατηρούν την συλλογικότητα τους και την αίσθηση ότι ζουν σε μια γειτονιά δική τους, οικεία. Μέσα από την καθημερινή συναναστροφή οι κάτοικοι διατηρούν την κοινωνική συνοχή και μαθαίνουν, διαφωνούν ή συμφωνούν για τα ζητήματα της πόλης τους. Κάνοντας μια βόλτα στον Υμηττό συναντάς ανθρώπους να κάθονται στις πλατείες και να κουβεντιάζουν, να βγάζουν βόλτα τα σκυλιά τους, να περπατάνε την περιοχή και παιδιά να παίζουν. Οι κάτοικοι οικειοποιούνται το δημόσιο χώρο και αναπτύσσουν σχέσεις και συμπεριφορές που βοηθούν στη συμμετοχική συνείδηση και στην ενεργοποίηση της ενασχόλησης με τα κοινά.

Θεσμικό πλαίσιο

Η θεσμοθέτηση της συμμετοχής των πολιτών στο σχεδιασμό και κατ' επέκταση στα κοινά της πόλης τους στην Ελλάδα, δεν υφίσταται σε ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο αλλά συναντάται σε διάφορους νόμους σε μορφή συμπληρωματικών διαδικασιών. Εξάλλου η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, έχει αρχίσει να θεσμοθετείται διεθνώς τις τελευταίες δεκαετίες. Στο σημείο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια συγκέντρωσης και αποδελτίωσης των νόμων που αφορούν / συμπεριλαμβάνουν τη συμμετοχή του κοινού στο σχεδιασμό και στη διαμόρφωση της πόλης, με σκοπό τη διερεύνηση του κατά πόσο το θεσμικό πλαίσιο βοηθά στην επίτευξη της συμμετοχής αυτής.

Η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά της πόλης τους εξαρτάται και προσδιορίζεται από τρεις άξονες: τον πολίτη, το δήμο και το κράτος. Παρόλο που αφορά τη σχέση του πολίτη με την πόλη του, στη συνδιαλλαγή δεν μπορεί να απέχει το κράτος καθώς είναι ο υπεύθυνος της θεσμοθέτησης της διαδικασίας της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά αλλά και ο υπεύθυνος της λειτουργίας των πόλεων και κοινοτήτων αφού η κρατική εξουσία έχει τον τελικό λόγο για τα γενόμενα. Και εδώ έρχεται το ερώτημα ποιος αποφασίζει, ποιος σχεδιάζει, για ποιόν και με τι στόχους; Πως η ίδια η κοινωνία θα μπορέσει να συμμετέχει στο οικοδόμημα της άσκησης εξουσιών, ώστε η ίδια να ελέγχει και να αποφασίζει σύμφωνα με τη δική της βούληση και όχι με τη βούληση των κομμάτων, των υπουργών και της κεντρικής εξουσίας γενικότερα.

«Το κοντινότερο στη λαϊκή βούληση που υπάρχει στο σύνταγμά μας είναι η άσκηση της κυβερνητικής εξουσίας, με γνώμονα τη λαϊκή θέληση. Η λαϊκή θέληση εκφράζεται αποκλειστικά στις εκλογές. Με τις εκλογές όμως δεν επιλέγουμε πως θα ασκηθεί η εξουσία αλλά από ποιόν. Είναι η έκφραση του ποιος αλλά όχι του πως. Στη μορφή που είναι σήμερα

το σύνταγμα δεν υπάρχει έλεγχος και δικαιοσύνη, ώστε οι πολιτικές υποσχέσεις να είναι νομικά κατοχυρωμένες» [Συριανός Αν., 2012].

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδας που ψηφίστηκε το 1975 και «σηματοδοτούσε την έναρξη μιας νέας πολιτικής περιόδου για τη χώρα, καθώς έθεσε τα θεμέλια της ομαλότητας και αποτύπωσε τη βούληση του ελληνικού λαού να αποκαταστήσει τη δημοκρατία²», στο άρθρο 102 αυτού προβλέπεται ότι η διοίκηση για ζητήματα τοπικά εναποτίθεται στους δήμους και τις κοινότητες, που είναι ο πρώτος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η Τ.Α. έχει διοικητική αυτοτέλεια και οι εκπρόσωποι του λαού εκλέγονται απευθείας με δημοτικές εκλογές. Προβλέπεται ότι το κράτος ενεργεί έλεγχο χωρίς να περιορίζει τις πρωτοβουλίες και τα έργα των δήμων και κοινοτήτων. Παρατηρούμε ότι με το άρθρο 102 που αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση δεν αναφέρεται η λαϊκή βούληση και η λαϊκή συμμετοχή.

Με τον νόμο 1270/82, στο αρθ. 48, γίνεται η πρώτη προσπάθεια ενεργοποίησης των πολιτών προς την κατεύθυνση συμμετοχής στις τοπικές αποφάσεις, με τον οποίο ορίζεται η λαϊκή συμμετοχή στη διοίκηση των συνοικισμών και ο ρόλος του πάρεδρου. Με σκοπό την προώθηση της λαϊκής συμμετοχής στη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, κάθε συνοικισμός, που έχει απογραφεί ως αυτοτελής και έχει πληθυσμό τουλάχιστον 75 κατοίκων, εκπροσωπείται στη διοίκηση του δήμου ή της κοινότητας με δικό του όργανο, που εκλέγεται με καθολική και μυστική ψηφοφορία. Ο εκπρόσωπος αυτός του συνοικισμού καλείται πάρεδρος. Ο συνοικισμός έδρα δήμου ή κοινότητας με πληθυσμό 5.000 κατοίκους και πάνω δεν εκλέγει πάρεδρο. Σε κάθε δήμο ή κοινότητα που υπάρχουν μέχρι πέντε συνοικισμοί, με πληθυσμό άνω των 75 κατοίκων, κάθε συνοικισμός εκλέγει ένα πάρεδρο. Στο δήμο ή την κοινότητα που ο αριθμός των συνοικισμών με πληθυσμό άνω των 75 κατοίκων υπερβαίνει τους πέντε, οι πάρεδροι που θα εκλεγούν δεν μπορούν να υπερβαίνουν τον παραπάνω αριθμό.

Στο άρθρο 58 ορίζονται οι υποχρεώσεις των παρέδρων των συνοικισμών. Οι πάρεδροι των συνοικισμών έχουν υποχρέωση να μετέχουν σε όλες τις συνεδριάσεις του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου και όλες τις επιτροπές, στις οποίες τους έχει τυχόν ορίσει το συμβούλιο και να επιτελούν τα λοιπά καθήκοντά τους όπως προβλέπει ο νόμος. Ο πάρεδρος του συνοικισμού εκφράζει τη γνώμη του και ψηφίζει με απόλυτη ελευθερία, αποβλέποντας πάντοτε στην ευσυνείδητη εξυπηρέτηση του συμφέροντος των κατοίκων του συνοικισμού που εκπροσωπεί μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων γενικά του δήμου ή της κοινότητας.

Στο άρθρο 60 ορίζεται η λαϊκή συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις και τις συνοικίες. Με σκοπό την προώθηση της λαϊκής συμμετοχής στις τοπικές υποθέσεις, την ενεργοποίηση, την κινητοποίηση και την οργάνωση των δημοτών, στα πλαίσια του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης, για την έρευνα, τον εντοπισμό, την καταγραφή των τοπικών προβλημάτων, αναγκών και δυνατοτήτων κάθε περιοχής, καθώς και την ιεράρχηση, επεξεργασία και προώθηση επίλυσης κάθε τοπικού προβλήματος απασχόλησης διαβίωσης και ψυχαγωγίας των κατοίκων του δήμου ή της κοινότητας, κάθε δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο με απόφασή του μπορεί να διαιρέσει την περιοχή του δήμου ή της κοινότητας σε συνοικίες και να συγκροτήσει αντίστοιχα συνοικιακά συμβούλια. Τα κριτήρια για τη διαίρεση ενός δήμου

---

² Όπως αναγράφεται στο αναθεωρημένο Σύνταγμα της Ελλάδας, με το ψήφισμα της 27^{ης} Μαΐου 2008, της Η' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων.

ή μιας κοινότητας σε συνοικίες είναι γεωγραφικά (φυσικά και τεχνητά όρια), διοικητικά, πληθυσμιακά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά.

Οι αρμοδιότητες του συνοικιακού συμβουλίου (άρθρο 62) είναι να μπορεί να διατυπώνει γνώμες και προτάσεις για τα θέματα που αφορούν τους κατοίκους της συνοικίας και ιδιαίτερα για θέματα παιδείας και λαϊκής επιμόρφωσης, θέματα υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, θέματα καθαριότητας και προστασίας του περιβάλλοντος πολεοδομικά θέματα (χρήσεις γης, κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι, κοινωφελή κτίρια και εγκαταστάσεις, κυκλοφορία και συγκοινωνία, έργα και δίκτυα υποδομής) θέματα άθλησης και ψυχαγωγίας, πολιτιστικά θέματα) θέματα αξιοποίησης δημοτικής περιουσίας και θέματα αξιοποίησης τοπικών πόρων. Η εκλογή και λειτουργία του συνοικιακού συμβουλίου (άρθρο 63) γίνεται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο από τους κατοίκους του δήμου ή της κοινότητας. Όλοι οι κάτοικοι έχουν δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται στο συνοικιακό συμβούλιο. Η θητεία των συνοικιακών συμβουλίων διαρκεί από ένα έως δύο χρόνια. Με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου ορίζονται: ο αριθμός των μελών, ο τρόπος, ο χρόνος, η διαδικασία εκλογής των μελών και ο τρόπος σύγκλησης και λειτουργίας των συνοικιακών συμβουλίων. Τα συνοικιακά συμβούλια μπορούν να συγκροτούν επιτροπές από μέλη των συνοικιακών συμβουλίων και κατοίκους της συνοικίας για θέματα που αφορούν ολόκληρη τη συνοικία ή τμήμα της. Οι αποφάσεις των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων σχετικά με τη διαίρεση των δήμων και κοινοτήτων σε συνοικίες και την εκλογή και λειτουργία συνοικιακών συμβουλίων επικυρώνονται από τα νομαρχιακά συμβούλια.

Με το νόμο 1337/83 για την «Επέκταση των Πολεοδομικών Σχεδίων, Οικιστική Ανάπτυξη και Σχετικές Ρυθμίσεις, γίνεται μια πιο ουσιαστική προσπάθεια θεσμοθέτησης της λαϊκής συμμετοχής. Σύμφωνα με το άρθρο 30 θεσμοθετείται η Πολεοδομική Επιτροπή Γειτονιάς (ΠΕΓ), η οποία είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση των πολεοδομικών μελετών σε κάθε γειτονιά και η οποία αναδεικνύεται από τους κατοίκους της, με ευθύνη του αντίστοιχου Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η ΠΕΓ διατυπώνει είτε προς το συνοικιακό συμβούλιο είτε προς το συμβούλιο δημοτικού διαμερίσματος είτε προς το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο γνώμες και προτάσεις σχετικά με όλα τα πολεοδομικά και λειτουργικά προβλήματα της γειτονιάς και ειδικότερα σχετικά με τις τροποποιήσεις και την εφαρμογή των πολεοδομικών γενικά διατάξεων, τον καθορισμό χρήσεων γης, το χαρακτηρισμό και τους κανονισμούς λειτουργίας πεζόδρομων, τον καθορισμό θέσεων κτιρίων ή χώρων στάθμευσης οχημάτων, θέσεων κτιρίων ειδικών και κοινωφελών χρήσεων, τη συντήρηση και χρήση παραδοσιακών κτιρίων ή και άλλων στοιχείων, την απομάκρυνση ή την απαγόρευση χρήσεων που δημιουργούν προβλήματα περιβάλλοντος κλπ. Η σύνθεση, ο τρόπος και ο χρόνος ανάδειξης των ΠΕΓ, οι αρμοδιότητές τους και η σχέση τους με τον αντίστοιχο δήμο ή κοινότητα, κανονίζονται με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με τον Πάνο Σταθακόπουλου «αυτός ο τύπος συμμετοχής έγινε αντικείμενο σημαντικών δημόσιων συζητήσεων. Με λαϊκές συγκεντρώσεις στις γειτονίες, οργανωμένες ή αυθόρμητες, με συσκέψεις φορέων για διάφορα ζητήματα, με τη δημιουργία επιτροπών για συγκεκριμένα προβλήματα, με λαϊκές κινητοποιήσεις και άλλες μορφές ξεδιπλώθηκαν οι δυνατότητες μεγάλης μερίδας του λαού και ενθαρρύνθηκαν

διάφορες πρωτοβουλίες με αποτέλεσμα τη δημιουργία συσπειρώσεων γύρω από ένα διεκδικητικό πρόγραμμα δράσης και γνώσης» [Σταθακόπουλου Π., 1988: 118].

Ωστόσο σήμερα, η θεσμοθετημένη αυτή μορφή συμμετοχής ούτε υπάρχει σαν εφαρμογή ούτε υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα που έχουν αφήσει τα αποτυπώματά τους στο χώρο. Αυτό που διαπιστώνεται μέσα από τη βιβλιογραφική αναζήτηση είναι ότι τα όργανα αυτά δεν απέκτησαν ουσιαστικό ρόλο και δράση αλλά περιορίστηκαν στην αντιπαράθεση και απλή παρακολούθηση. Η συμμετοχή των πολιτών τόσο στα συνοικιακά συμβούλια όσο και στις ΠΕΓ ήταν ελάχιστη συγκριτικά, λειτούργησε αποσπασματικά και πολλές φορές είχε τη μορφή κομματικών διενέξεων. Αιτίες ήταν τόσο η έλλειψη ουσιαστικών αρμοδιοτήτων που δινόταν στα άτομα των συμβουλίων και των επιτροπών αλλά και η έλλειψη εκτελεστότητας των αποφάσεων.

Στη συνέχεια με το Ν. 2508/1997 για τη «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των Πόλεων και Οικισμών της Χώρας», η συμμετοχή των πολιτών τίθεται στους σκοπούς – κατευθυντήριες αρχές και συγκεκριμένα: «Η πραγμάτωση των σκοπών του νόμου επιδιώκεται με διαδικασίες συμμετοχής και αποκέντρωσης που, εκτός από τις πρωτοβουλίες, τη σύμπραξη και τις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, περιλαμβάνουν κατά το δυνατόν την ενεργό συμμετοχή του πολίτη και των κοινωνικών φορέων στη διαμόρφωση των επιλογών, των στόχων και προτεραιοτήτων, στη διάρθρωση των επί μέρους σχεδίων και προγραμμάτων και στην παρακολούθηση της εφαρμογής τους». Ωστόσο δεν αναφέρεται ο τρόπος και τα μέσα επίτευξης της ενεργής αυτής συμμετοχής. Η εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου συναντάται κυρίως στην παρακολούθηση της εφαρμογής από τους πολίτες, και στη δυνατότητα υποβολής ενστάσεων σε περίπτωση διαφωνίας.

Ο Ν. 3463/2006, επαναφέρει το θέμα της συμμετοχής των πολιτών, όπου στο άρθρο 214 κάνει ειδική αναφορά για τη συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις. Συγκεκριμένα αναγράφει ότι οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές προωθούν τη λαϊκή συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις, την ευαισθητοποίηση και οργάνωση των δημοτών και κατοίκων για την έρευνα, τον εντοπισμό, την καταγραφή και την επίλυση των τοπικών προβλημάτων και αναγκών των κατοίκων των τοπικών ή δημοτικών διαμερισμάτων και μεμονωμένων συνοικιών κάθε Δήμου ή Κοινότητας, διασφαλίζοντας το δικαίωμα πρόσβασης όλων των δημοτών και κατοίκων, χωρίς διάκριση. Ειδικότερα, με ευθύνη των αρμόδιων οργάνων σε κάθε Δήμο και Κοινότητα μπορεί να καταρτίζεται Χάρτα στην οποία καταγράφεται το πλαίσιο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των δημοτών και των κατοίκων με ειδικές προβλέψεις για τους νέους και τους πολίτες που αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα, να καταρτίζεται οδηγός του δημότη στον οποίο περιγράφονται η διαδικασία, οι όροι και οι προϋποθέσεις παροχής των υπηρεσιών τους και να αξιοποιείται η Κοινωνία της Πληροφορίας, ο θεσμός της Κοινωνικής Εργασίας και οι αρχές του εθελοντισμού. Εδώ λοιπόν επιχειρείται η επιδίωξη συμμετοχής των πολιτών, σε ένα περισσότερο σαφές πλαίσιο, εισάγοντας και τον εθελοντισμό ως μέσο συμμετοχής. Γίνεται ξεκάθαρη αναφορά στο δικαίωμα και στις υποχρεώσεις της συμμετοχής των κατοίκων στις τοπικές υποθέσεις καθώς και στην ευθύνη των τοπικών αρχών να προάγουν τη συμμετοχή.

Μια νέα προσπάθεια θεσμοθέτησης και νομιμοποίησης της συμμετοχής των πολιτών γίνεται με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Σύμφωνα με τη «Στρατηγική για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση 2014-2020» του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και

Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης: «Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση (e-governance) αφορά στον εκσυγχρονισμό του Κράτους και της Δημόσιας Διοίκησης, με όχημα τις Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), με στόχο το ριζικό μετασχηματισμό των υφιστάμενων διαδικασιών και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, προκειμένου η Διοίκηση να καταστεί αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη, εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου και προάγοντας την ενεργή συμμετοχή των πολιτών».

Οι κύριοι στόχοι της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι να παρέχει στους πολίτες πρόσβαση στις πληροφορίες και στη γνώση για τις πολιτικές διαδικασίες, για τις υπηρεσίες και για τις διαθέσιμες επιλογές και να βοηθήσει στη μετάβαση από την παθητική πρόσβαση σε υπηρεσίες στην ενεργή συμμετοχή του πολίτη με το να πληροφορεί τον πολίτη, να τον αντιπροσωπεύει, να τον ενθαρρύνει να ψηφίσει, να τον συμβουλεύει και να τον κάνει να συμμετέχει στα κοινά.

Αναμφισβήτητα η ηλεκτρονική διακυβέρνηση αποτελεί μια συμμετοχή των πολιτών σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες και θα μπορούσε να καταστεί ένα από τα βασικά μέσα συμμετοχής των πολιτών στην πόλη τους. Στην αναζήτηση του πως η ηλεκτρονική διακυβέρνηση βοηθά στη συμμετοχή του πολίτη στα κοινά, η απλούστευσή της είναι ένα κύριο συστατικό στοιχείο της. Επιπλέον σημαντικό στοιχείο της επιτυχίας ή αποτυχίας της αποτελεί ο χρόνος διεξαγωγής της και ο διαθέσιμος χρόνος του κοινού να ενημερωθεί και να ψηφίσει.

Σύμφωνα με τους Schedler και Scharf «η ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι μια μορφή οργάνωσης η οποία ολοκληρώνει τις αλληλεπιδράσεις και τις διασυνδέσεις μεταξύ κέντρων λήψης αποφάσεων και πολιτικών, εταιρειών, πελατών και δημοσίων οργανισμών μέσα από την εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορικής» [Schedler, K. και Scharf, M.C., 2001: 776].

Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ως μέσω συμμετοχής των πολιτών μπορεί έχει πάρα πολλά οφέλη τόσο για τους εμπλεκόμενους από την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών όσο και για τη διοίκηση. Τα οφέλη αυτά ποικίλουν από τη βελτίωση των υπηρεσιών από τη δημόσια διοίκηση στους πολίτες, την ενδυνάμωση της συμμετοχής των πολιτών μέσω της πρόσβασης στην πληροφόρηση, την επίτευξη της διαφάνειας στις σχέσεις των εμπλεκόμενων και στις ενέργειες της τοπικής εξουσίας, την ουσιαστική και σφαιρική άποψη των πολιτών για την πόλη τους.

Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση μπορεί να βοηθήσει στη μετάβαση του πολίτη από την παθητική πρόσβαση σε υπηρεσίες στην ενεργή συμμετοχή στο δημόσιο χώρο του, δίνοντας του τη δυνατότητα να συμμετέχει στα κοινά, να ενημερώνεται, να ψηφίζει, να συμβουλεύεται, απλοποιώντας την αλληλεπίδρασή του με τις τοπικές και κυβερνητικές αποφάσεις. Η συμμετοχή μέσω της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης καθιστά δυνατή όχι μόνον την ευκολότερη πρόσβαση στις πληροφορίες αλλά και την άμεση επικοινωνία μεταξύ των πολιτών και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής. Οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα, να υποβάλλουν άμεσα ερωτήσεις και να διατυπώσουν τη γνώμη τους επί των πολιτικών που ασκεί η διοίκηση.

Ωστόσο για να καταστεί η ηλεκτρονική διακυβέρνηση ένα μέσο συμμετοχής για τους πολίτες, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση η εξασφάλιση της πρόσβασης στις ηλεκτρονικές δημόσιες υπηρεσίες για όλους τους πολίτες. Καθώς επίσης και να

προσφέρονται οι υπηρεσίες υπό συνθήκες που εγγυώνται στους χρήστες ασφαλή χρήση των προσωπικών τους δεδομένων.

Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στη ζωή των πολιτών. Οι πολίτες έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες πρόσβασης στις πληροφορίες και κατανόησης του συστήματος αποφάσεων και σχεδιασμού, εντείνοντας έτσι τα δικαιώματά τους. Η ενίσχυση της επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών και της διοίκησης είναι πολύ σημαντικό θέμα και για τις δύο πλευρές.

Το πρόβλημα σήμερα της χρήσης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης από τους πολίτες, με στόχο τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες σχεδιασμού είναι ότι το μέσο αυτό συμμετοχής χρησιμοποιείται για αξιολόγηση των προτάσεων και όχι στα αρχικά στάδια του σχεδιασμού. Οι πολίτες συμμετέχουν σε ένα πρόγραμμα ήδη σχεδιασμένο και όχι στην αρχική φάση του σχεδιασμού του. Με αποτέλεσμα να μην αποτελεί ακριβώς ένα μέσο συμμετοχής αλλά ένα μέσο αξιολόγησης. Για να υπάρξει λοιπόν ουσιαστική συμμετοχή μέσω αυτού του θεσμικού οργάνου θα πρέπει οι πολίτες να μπορούν να συμμετέχουν τόσο στην αξιολόγηση αλλά και στις προτάσεις, στις αρχικές ιδέες, στην επιλογή των λύσεων. Να μην είναι κάτι που έρχεται ως δεδομένο και στο οποίο δεν μπορεί ο πολίτης να συμμετάσχει ουσιαστικά.

Επιτυχημένες περιπτώσεις συμμετοχής

Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών με σκοπό τη διαμόρφωση της πόλης τους, του δημόσιου χώρου τους, των κοινωνικών δομών και τη βελτίωση της καθημερινότητάς τους, μέσα από τις μορφές συμμετοχής που αναφέραμε παραπάνω, έχει επιφέρει αποτελέσματα. Οι περιπτώσεις αυτές που είχαν θετική ως προς τους κατοίκους έκβαση, παρακάμπτοντας ή αξιοποιώντας όσο το δυνατόν καλύτερα το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, έχει αξία να αναφερθούν κυρίως για να δούμε ότι παρ' όλη την όποια δυσκαμψία του θεσμικού πλαισίου και τις δυσκολίες που συναντούν οι πολίτες στη συμμετοχή στα γενόμενα για αυτούς πράγματα, μπορούν τελικά να πετύχουν το στόχο τους.

Από τα πιο γνωστά επιτυχημένα παραδείγματα συμμετοχής είναι η δημιουργία πάρκου από τους κατοίκους της περιοχής των Εξαρχείων στη συμβολή των οδών Ναυαρίνου και Ζωοδόχου Πηγής. Το 1990, το ΤΕΕ προσφέρει το οικόπεδο που βρίσκεται σήμερα το πάρκο στο Δήμο Αθηναίων για να γίνει πλατεία, ζητώντας να αποζημιωθεί με τίτλο μεταφοράς συντελεστή δόμησης σε ιδιοκτησία του στο Μαρούσι. Λόγω καθυστερήσεων και αλλαγής του πολεοδομικού κώδικα, η ανταλλαγή δεν υλοποιείται κι έτσι το οικόπεδο παραμένει για χρόνια, νοικιασμένο σαν χώρος στάθμευσης. Με τη λήξη της μίσθωσής του στο τέλος του 2008 το ΤΕΕ επαναφέρει το θέμα οικοδόμησης του. Η Επιτροπή Πρωτοβουλίας Κατοίκων Εξαρχείων που για 1,5 χρόνο ασχολιόταν ήδη με το συγκεκριμένο χώρο, ενημερώνει τη γειτονιά, κινητοποιείται και ζητάει άμεσα τη μετατροπή του οικοπέδου σε χώρο υψηλού πρασίνου. Στις 7 Μαρτίου 2009 μαζί με τη συλλογικότητα «Εμείς, Εδώ και Τώρα και για Όλους Εμάς» οργανώνει εκδήλωση όπου ενθουσιώδεις κάτοικοι και δυναμικοί υποστηρικτές ενωμένοι καταλαμβάνουν το χώρο και απαιτούν ο χώρος να μετατραπεί σε πάρκο. Με δική τους πρωτοβουλία, έσπασαν την ασφάλτο με κομπρεσέρ και κόφτες, έφεραν φορτηγά με χώμα, φύτευαν δέντρα και λουλούδια και δημιούργησαν ένα χώρο για τους ίδιους.

Το πάρκο της Ναυαρίνου σήμερα είναι ένας χώρος πρασίνου για το κέντρο των Εξαρχείων, που μέχρι τη δημιουργία του η περιοχή στερούνταν οποιαδήποτε τέτοια υποδομή. Οι κάτοικοι το αντιλαμβάνονται ως ένα κήπο της γειτονιάς τους, που «*λειτουργεί σαν τόπος παιχνιδιού και περιπάτου, συνέντευξης και επικοινωνίας, άθλησης, δημιουργίας και προβληματισμού, καταργώντας τα στεγανά της διαφορετικής ηλικίας, καταγωγής, μορφωτικού επιπέδου, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης*³».

Οι κάτοικοι του Βελβεντού Κοζάνης, όντας αντίθετοι με τον «Καλλικράτη» και τη συνένωσή τους με άλλο δήμο, διενεργούν πριν τις εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, εσωτερικό δημοψήφισμα, για να αποφασίσουν εάν θα συμμετέχουν. Στις τελευταίες δημοτικές εκλογές, μετά το 2010, οι κάτοικοι απέχουν από τις εκλογές ύστερα από απόφαση λαϊκής συνέλευσης. Οι κάτοικοι για τη λειτουργία της πόλης τους, όταν πρωτοεφαρμόστηκε ο Καλλικράτης, το 2010 συνέστησαν μεταξύ τους μια «Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία και μη Κυβερνητική Οργάνωση», η οποία ήταν μία εθελοντική οργάνωση με ανοιχτή συμμετοχή για όλους τους κατοίκους, που βασιζόταν στην αλληλοβοήθεια, την ευθύνη, τη δημοκρατία, την ισότητα, τη δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη⁴.

Τα δίκτυα αλληλεγγύης που έχουν δημιουργηθεί σε όλη τη χώρα τα τελευταία χρόνια της κρίσης είναι πάρα πολλά και με σημαντικό για την κοινωνία και τους πολίτες έργο. Τα δίκτυα αυτά δεν περιορίζονται μόνο στη συλλογή προϊόντων αλλά έχουν σχηματίσει αξιόλογες δομές μάθησης, ανταλλαγής προϊόντων, δημιουργικής απασχόλησης, παροχής υπηρεσιών, αστικών λαχανόκηπων. Σχεδόν σε όλες τις γειτονιές της Αθήνας αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα υπάρχουν άνθρωποι που οργανώνονται και συμμετέχουν σε δίκτυα αλληλεγγύης⁵.

Στη Βαρκελώνη έχει εμφανιστεί μια πρωτοβουλία για τη διεκδίκηση του δήμου, μέσω μιας πλατφόρμας που ονομάζεται GuanyemBarcelona (Ας νικήσει η Βαρκελώνη), η οποία ξεκίνησε από μια ομάδα ανθρώπων της πόλης αποτελούμενη από διανοούμενους, εργαζόμενους και ακτιβιστές στα τοπικά κινήματα. Οι στόχοι αυτής, της πρωτοβουλίας, που έχει αρχίσει να οργανώνεται και σε άλλες πόλεις είναι να διασφαλιστούν τα βασικά δικαιώματα και μια αξιοπρεπή ζωή για όλους, να προωθηθεί μια οικονομία η οποία δίνει προτεραιότητα στην κοινωνική και περιβαλλοντική δικαιοσύνη, να εκδημοκρατιστούν οι θεσμοί και να δοθεί η δυνατότητα στους ανθρώπους να αποφασίσουν σε τι είδους πόλη θέλουν να ζήσουν, να δεσμευτεί από ένα νέο ηθικό συμβόλαιο η σχέση μεταξύ των πολιτών και των αντιπροσώπων⁶.

Στο Βανκούβερ του Καναδά, περίπου 44% των κατοίκων καλλιεργούν εδώδιμα προϊόντα στις αυλές, τα μπαλκόνια τους, αλλά και στους 17 κήπους της πόλης, που παραχωρήθηκαν από την πολιτεία στις κοινότητες γι' αυτό το σκοπό⁷. Στην Ελλάδα οι δημοτικοί λαχανόκηποι έχουν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους στην Αθήνα και σε πολλές επαρχίες με στόχο όχι μόνο να βοηθήσουν τα άτομα που πλήττονται από την κρίση

³ <http://parkingparko.espivblogs.net/about/>

⁴ <https://el-gr.facebook.com/kpVelventou>

⁵ Λόγω του μεγάλου αριθμού δικτύων, δε γίνεται ειδική αναφορά_ http://www.enallaktikos.gr/kg15el_diktya-allileggyis.html

⁶ Guanyem Barcelona: φόρος τιμής στην (εφικτή;) ουτοπία

⁷ <http://www.solidarity4all.gr/en/node/314>

αλλά και να βελτιώσουν το δημόσιο χώρο, μετατρέπονταν κενά οικόπεδα σε χώρους πρασίνου⁸.

---

⁸ <http://www.aftodioikisi.gr/ota/dimoi/dimotikoi-laxanokipoi-kontra-stin-krisi/>

3. Η περιοχή του Υμηττού

Η περιοχή του Υμηττού είναι μια προσφυγική περιοχή, όχι τόσο γνωστή σε πολλούς κάτοικους του λεκανοπεδίου, που βρίσκεται στα νοτιοανατολικά προάστια της Αττικής, σε απόσταση τρία χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας. Ως περιοχή μελέτης ορίζεται ο οικισμός της περιοχής του Υμηττού, όπως οριοθετήθηκε και ισχύει μέχρι σήμερα κατά την ίδρυσή του και ο χώρος του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ καθώς περιέχεται στα όρια του πρώην Δήμου Υμηττού. Το εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ είναι η πρώτη δραστηριότητα που συναντάται στην περιοχή και έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή της.

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια ιστορική αναδρομή και θα εξεταστούν οι χρονικές τομές που έχουν παίξει ρόλο τόσο στην εξέλιξη της περιοχή μελέτης όσο και στην πορεία λειτουργίας του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ. Ένας από τους σημαντικότερους, κατά τη γνώμη μας, παράγοντες που έχουν συντελέσει στη χωροκοινωνική διαμόρφωση του Υμηττού είναι η χαμηλή δόμηση. Το μικρό μέγεθος των οικοπέδων του, η μεγάλη κατάτμηση της γης, ο μικρός προσφυγικός κλήρος σε συνδυασμό με την ύπαρξη ισχυρών ορίων περιμετρικά του καθώς και η υποβάθμιση της περιοχής από τις πυκνοδομημένες και σε κακή κατάσταση εγκαταστάσεις του εργοστασίου, απέτρεψαν την έντονη ανοικοδόμηση του οικισμού, ακόμα και μετά την αύξηση του συντελεστή δόμησης με τον Α.Ν. 395 του 1968 από 1,8 σε 2,4. Το ιδιαίτερο αυτό χαρακτηριστικό ορίζει την περιοχή μελέτης και για αυτό το λόγο θεωρούμε ότι μεθοδολογικά πρέπει να εξεταστεί στο παρόν κεφάλαιο.

Εικόνα 2: Αεροφωτογραφία του 1937: Προσφυγικές εγκαταστάσεις και Καλυκοποιείο_ πηγή: Συνοπτική έκθεση για τις προσφυγικές περιοχές του Λεκανοπεδίου της Αττικής, 2006

Ιστορική αναδρομή

Με χρονολογική αντιστοιχία λοιπόν, θα κάνουμε μια ιστορική αναδρομή για το εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ καθώς είναι η πρώτη δραστηριότητα που συναντάται στην περιοχή και αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για την ίδρυση του οικισμού από το υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας. Για την άμεση στέγαση προσφύγων από τη Μικρά Ασία, απαλλοτριώθηκαν κτήματα της περιοχής και στη θέση πρόχειρων εγκαταστάσεων σε αντίσκηνα δημιουργήθηκε ο οικισμός του Υμηττού, ο οποίος περιέβαλλε ουσιαστικά το εργοστάσιο καλυκοποιίας. Η έκτασή του αντιστοιχεί στο 20% της έκτασης του Δήμου Υμηττού και δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στη συνέχεια του ιστού της περιοχής αλλά

και προβλήματα μόλυνσης του περιβάλλοντος, όχλησης και επικινδυνότητας, ειδικά στη διάρκεια της έντονης λειτουργίας του.

Το 1887 οι αφοί Μαλτσινωτή επεκτείνουν το μικρό κατάστημα όπλων σε εργοστάσιο παραγωγής, λόγω της Κρητικής επανάστασης και της ζήτησης πυρομαχικών και το 1889 το μεταφέρουν στον Υμηττό σε έκταση 10 στρεμμάτων. Έτσι αρχίζει να λειτουργεί το 1891 όπου απασχολεί 35 εργάτες που σε περίπτωση μεγάλης ζήτησης μπορούν να γίνουν 200. Το 1905 η εταιρεία κάνει την πρώτη επέκταση του εργοστασίου. Το 1908 συγχωνεύεται με την Εταιρία Πυριτιδοποιείου Χημικών και Βιομηχανικών Προϊόντων που λειτουργούσε από το 1874 στο Αιγάλεω και δημιουργείται η Ανώνυμη Εταιρία Ελληνικού Πυριτιδοποιείου που στεγάζεται στις εγκαταστάσεις του Υμηττού.

Το 1924 κάνει την πρώτη καταπάτηση μεγάλης δημόσιας κοινόχρηστης έκτασης. Συγκεκριμένα καταπατάει αυθαίρετα και ιδιοποιείται παράνομα ολόκληρο το μεγάλο τμήμα της σημερινής οδού Ηπείρου που περνούσε μέσα από το βιομηχανικό συγκρότημα και το χώριζε στα δύο, συνδέοντας τον Υμηττό με την Ηλιούπολη. Το 1925 η δικτατορία του Πάγκαλου αναθέτει στην εταιρεία μια μεγάλη παραγγελία πυρομαχικών. Ιστορικά κάθε φορά που καταλύονταν η δημοκρατία στην Ελλάδα το Καλυκοποιείο χρηματοδοτούταν απλόχερα και επεκτείνει τις εγκαταστάσεις του και τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες.

Το 1934 μετά από έντονες οικονομικές δυσχέρειες παίρνει δάνειο 70 εκατ. δραχμών από την Τράπεζα της Ελλάδας, που ήταν τότε ο κυριότερος μέτοχος της εταιρείας, και επεκτείνει τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις του Καλυκοποιείου (έκτασης τότε 140 στρέμματα) ενώ ταυτόχρονα ιδρύει νέες πτέρυγες κατασκευής πολεμικού υλικού. Μετά την εγκαθίδρυση του Μεταξά, ο Μποδοσάκης, που έχει αναλάβει τη διοίκηση από το 1934 με την υπογραφή του δανείου, αρχίζει να αγοράζει νέες εκτάσεις για την επέκταση των εγκαταστάσεων του εργοστασίου. Επτά μήνες μετά αρχίζει την κατασκευή Οβιδουργείου στον Υμηττό το οποίο εγκαινιάζει παρουσία του Μεταξά και του Βασιλιά.

Με τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο καινούργιες κερδοφόρες αγορές ανοίγουν για την εταιρεία του Μποδοσάκη, η οποία απασχολεί τότε 12.000 εργαζόμενους. Μετά τη Γερμανική εισβολή, ο Μποδοσάκης εγκαταλείπει την Ελλάδα και αφήνει να πέσουν στα χέρια των Γερμανών άθικτα τα εργοστάσιά του με ολόκληρα τα αποθέματά τους σε πρώτες ύλες και έτοιμο πολεμικό υλικό. Με τη λήξη του β' παγκοσμίου πολέμου, ο Μποδοσάκης επιστρέφει και ανασυγκροτεί την εταιρεία του που γρήγορα παρουσιάζει μεγάλη άνθιση καθώς είναι η εποχή που οι Αμερικάνοι ουσιαστικά κυβερνούν την Ελλάδα και τη χρησιμοποιούν σαν προπύργιο στον ψυχρό πόλεμο που έχει ήδη αρχίσει. Είναι η εποχή που ιδρύεται το NATO και οι εξοπλισμοί αυξάνονται με ξέφρενο ρυθμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι η εποχή που μια χώρα σαν την Ελλάδα ρημαγμένη από τον πόλεμο και τον εμφύλιο, ξοδεύει τεράστια ποσά για το στρατό της και ψίχουλα για την παιδεία και την κοινωνική της πρόνοια.

Το 1952, χρονιά που η Ελλάδα μπαίνει στο NATO, η εταιρεία κάνει τη δεύτερη μεγαλύτερη καταπάτηση δημόσιας κοινόχρηστης έκτασης. Καταλαμβάνει και ιδιοποιείται αυθαίρετα και παράνομα ολόκληρη εδαφική λωρίδα πλάτους 14 μέτρων που, όπως είχε ορίσει το 1929, έπρεπε να περιβάλει σαν ζώνη ασφαλείας το οικόπεδο των εγκαταστάσεων της στον Υμηττό. Σε αίτηση της εταιρείας προς τον Δήμο Υμηττού, με αριθμό πρωτόκολλο 190/4-1-1968 αναφέρει ότι από το έτος 1953 ασχολείται κυρίως με την εκτέλεση παραγγελιών κατασκευής πολεμοφόδιων του NATO. Για τις υπηρεσίες αυτές το ελληνικό κράτος της παρέχει μια σειρά από φορολογικές και άλλες απαλλαγές καθώς και δάνειο

2.600.000 δρχ. με εγγύηση της Κτηματικής τράπεζας. Στην ίδια αίτηση αναφέρει ότι: «η εταιρεία μας ως ασχολούμενη με την κατασκευή εφοδίων του NATO, κατ' εφαρμογή του άρθ. 1 του Ν.Δ. 2672/1953 απαλλάσσεται παντός δασμού, τέλους, φόρου και από πάσης, οποιασδήποτε μορφής επιβαρύνσεως (εισφορές, κρατήσεις, δικαιώματα, παράβολα, κλπ) υπέρ του Δημοσίου, οιασδήποτε Ασφαλιστικού Ταμείου ή Οργανισμού, Νομικού Προσώπου Δημοσίου ή Τρίτου..».

Τον Ιούλιο του 1970 ο Μποδοσάκης και η κυβέρνηση της χούντας υπογράφουν σύμβαση που ανέρχεται στο αστρονομικό ύψος των 1.550.000.000 δρχ. Η εταιρεία αρχίζει να ορθοποδεί καθώς στο τέλος της δεκαετίας του 1950 οι παραγγελίες είχαν μειωθεί και αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1970 πουλάει το οικόπεδο του πυριτιδοποιείου στο Αιγάλεω στην κυβέρνηση λόγω του ότι πέριξ αυτού δημιουργείται πυκνός οικισμός. Σήμερα η έκταση του πυριτιδοποιείου στο Αιγάλεω έχει γίνει πάρκο.

Το 1971 ο Μποδοσάκης στρέφει την επιχειρηματική του δραστηριότητα και σε άλλους κλάδους και στο οικόπεδο του Υμηττού χτίζει τις εγκαταστάσεις της Pepsi-Cola. Είναι χαρακτηριστικό πως ενώ το ανώτερο ύψος στην περιοχή είναι 2-3 όροφοι, το κτίριο της Pepsi-Cola κατά παρέκκλιση είναι 5όροφο. Την επιχείρηση της Pepsi-Cola πούλησε αργότερα το 1974 στην ΗΒΗ (Παναγόπουλος), η οποία για την παραγωγή αρχίζει να χρησιμοποιεί τις εγκαταστάσεις της Pepsi-Cola στον Υμηττό.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1970 η Α.Ε. Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου είχε μεταβληθεί σε ένα κολοσσιαίο πολεμικό βιομηχανικό συγκρότημα με τρία εργοστάσια. Ένα στην Ελευσίνα, ένα στο Λαύριο και ένα στον Υμηττό που βρίσκεται στην καρδιά μιας από τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Αθήνας και απασχολούσε 2.500 εργάτες.

Το 1982 χρεοκόπησε, εξακολουθώντας ωστόσο να απασχολεί χιλιάδες εργαζομένους, όπου και κρατικοποιήθηκε. Από τότε δεν απέκτησε ποτέ ξανά την παλιά του δόξα αλλά εξακολούθησε να επενδύει σε έρευνα και ανάπτυξη και να επεκτείνει τις δραστηριότητές του σε νέα προϊόντα πυρομαχικών, ναρκών, βομβών, πυροκροτητών, κ.ά. καθώς και να συμμετέχει στην παραγωγή των Stinger και άλλων πυραύλων. Στη δεκαετία του '90 προχώρησε σε δική του ανάπτυξη σχεδίων όπλων και σε μια ελληνικής σχεδίασης σύγχρονη ανεμογεννήτρια το 2002.

Το 2004 συγχωνεύτηκε με την Ελληνική Βιομηχανία Όπλων ΑΕ (ΕΒΟ), ιδρύοντας τα Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα (ΕΑΣ). Σύμφωνα με την ιστοσελίδα των ΕΑΣ: «Συνδυάζοντας τον σύγχρονο και προηγμένης τεχνολογίας μηχανολογικό εξοπλισμό, εγκατεστημένο στα 4 εργοστάσια, με ένα άρτια εκπαιδευμένο και υψηλής τεχνογνωσίας ανθρώπινο δυναμικό 2000 ατόμων, τα ΕΑΣ προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών». Τα ΕΑΣ δραστηριοποιούνται σε ανάπτυξη και παραγωγή όπλων φορητού οπλισμού, οπλικών συστημάτων, πυραυλικών συστημάτων πυρομαχικών, παρελκόμενων και ανταλλακτικών όπλων φορητού οπλισμού, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό όπλων και οπλικών συστημάτων, συντήρηση οπλικών και πυραυλικών συστημάτων, έλεγχο, αξιολόγηση, συλλογή, αποστρατικοποίηση απαξιωμένων πυρομαχικών, βλητικές δοκιμές και ελέγχους πυρομαχικών, όπλων και υλικών.

Η έδρα και τα κεντρικά γραφεία των ΕΑΣ βρίσκονται στον Υμηττό ενώ τα τρία από τα εργοστάσια των ΕΑΣ βρίσκονται στην περιοχή της Αττικής και το τέταρτο από αυτά στο Αίγιο Αχαΐας. Το ανθρώπινο δυναμικό των ΕΑΣ ανέρχεται σε 500 άτομα με κύριο μέτοχο των

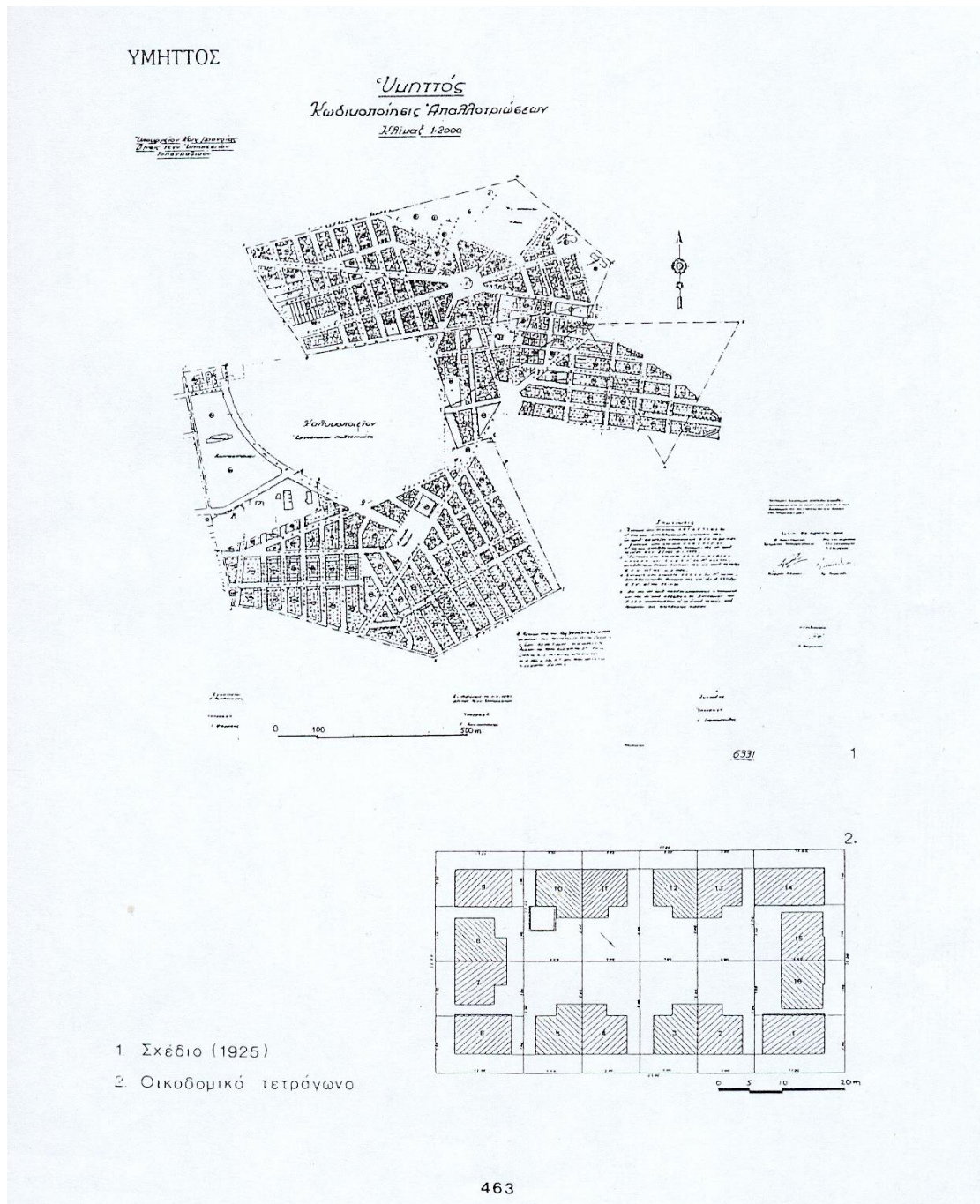
ΕΑΣ το Υπουργείο Οικονομικών ενώ η εταιρεία εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Κατασκευάζει πυρίμαχα και εκρηκτικά και μάλιστα νέας τεχνολογίας στο εργοστάσιο του Λαυρίου για λογαριασμό του Στρατού, αλλά παλαιότερα κατασκεύαζε λέβητες, ταινιόδρομους, υπόστεγα και σκέπαστρα που προορίζονταν για χρήση από τον δημόσιο τομέα. Τα συσσωρευμένα χρέη δεν επιτρέπουν στην εταιρεία να ορθοποδήσει, παρά τις επενδύσεις που γίνονται για επέκταση στον εμπορικό τομέα. Ενισχύεται από το κοινοτικό πρόγραμμα KONVER, ενώ έχει υπογράψει και συμφωνία τεχνογνωσίας με την εταιρεία Pravisani. Το 1998 είχε τζίρο 11,7 δισ. δρχ. αλλά συσσωρευμένες ζημιές 20,7 δισ. δρχ. και το 1997 είχε αντιστοίχως τζίρο 11,9 δισ. δρχ. και 30,5 δισ. δρχ. συσσωρευμένες ζημιές.

Η εγκατάσταση του προσφυγικού οικισμού δίπλα στο εργοστάσιο έγινε αφενός γιατί ο Υμηττός τότε ήταν μια αδόμητη έκταση, δίπλα στο Βύρωνα, που είχε αρχίσει να ασφυκτιά από τους πρόσφυγες και αφετέρου γιατί ο πληθυσμός αυτός προσφερόταν για την απασχόλησή του στο εργοστάσιο. Η επιλογή λοιπόν αυτή δημιούργησε μεν δυσμενείς χωρικές συσχετίσεις αλλά είχε και το πλεονέκτημα της προσφοράς εργασίας για τους νέους κάτοικους. Σύμφωνα με τον Δημήτρη Καρύδη «η επιλογή χωροθέτησης των προσφυγικών οικισμών είχε ως ξεκάθαρες προθέσεις: την κοινωνική απομόνωση των προσφύγων για λόγους πολιτικής χειραγώγησης και την τροφοδότηση, με φθηνό εργατικό δυναμικό, της βιομηχανίας της Αθήνας και του Πειραιά, με γειτονικές προς αυτή τη βιομηχανία εγκαταστάσεις» [Καρύδης Δ., 2008: 256].

Ο Υμηττός ως περιοχή ιδρύθηκε το 1928 από τον Ελευθέριο Βενιζέλο μέσω της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων για τους πρόσφυγες της Μικράς Ασίας. Ο συνοικισμός του Υμηττού περιλάμβανε 550 προσφυγικές κατοικίες και αποτελούσε μία από τις περιφερειακές συνοικίες του Δήμου Αθηναίων. Απαλλοτριώθηκαν εγκαταλελειμμένα αμπέλια Αθηναίων και το 1930 δόθηκαν οι πρώτες προσφυγικές κατοικίες. Κεντρικό ρόλο στη «γέννηση» του οικισμού διαδραμάτισε η «Ένωση Οικιστών Συνοικισμού Υμηττού», ένα σωματείο που αποτελούταν από πρόσφυγες και το οποίο, όπως έγραφε το πρώτο άρθρο του καταστατικού του είχε σαν σκοπούς:

1. Την εξυπηρέτηση των γενικών συμφερόντων και αναγκών του Συνοικισμού.
2. Τη μέριμνα δια την επίτευξη του εξωραϊσμού του Συνοικισμού.
3. Τη βελτίωση των μέσων της συγκοινωνίας, της ύδρευσης και του φωτισμού αυτού.
4. Τη μέριμνα και τη συμβολή των μελών αυτού δια την ανέγερση Εκκλησίας, την ίδρυση νυκτερινών σχολών, κέντρων αναμορφωτικών, συσσιτίων, παιδικών σταθμών και λοιπών κοινωφελών και καινοπρεπών ιδρυμάτων.

Η διαμόρφωση και οικοδόμηση του Υμηττού άρχισε γύρω στα 1927 και τελείωσε περίπου το 1930-31. Το 1934 αναγνωρίζεται πρώτη φορά ως κοινότητα και με το ΦΕΚ 381Α/28-09-1937 εγκρίνεται το σχέδιο ρυμοτομίας του συνοικισμού Υμηττού και θεσμοθετούνται οι όροι δόμησης αυτού: «ελάχιστο εμβαδόν 150 τ.μ., ελάχιστο πρόσωπο 8 μ., ελάχιστο βάθος 12 μ., εξαιρούμενων των οικοπέδων των υπό του Κράτους καθ' οιονδήποτε τρόπον εις πρόσφυγας παραχωρηθέντων ως ελάχιστα όρια θα ισχύουν τα εν ταις σχετικές αποφάσεις ή παραχωρήσεις διαλαμβανόμενα».

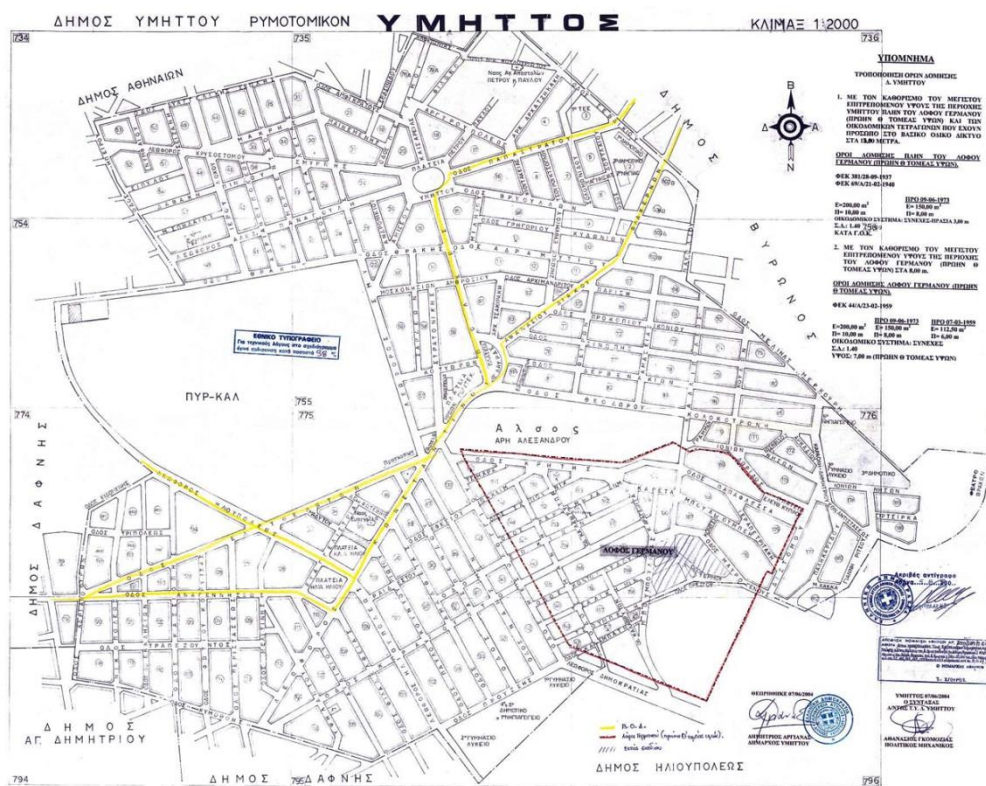
Εικόνα 3: Προσφυγικός Συνοικισμός Υμηττού, Σχέδιο 1925_πηγή: <http://courses.arch.ntua.gr/106340.html>

Το 1930 γίνεται ο αγώνας από τους κάτοικους με σύνθημα «το κλειδί», όταν η ΕΑΠ αρνήθηκε να δώσει στους δικαιούχους τα κλειδιά των ιδιοκτησιών προβάλλοντας την απάντηση να καταβάλλουν ο καθένας επιπλέον 5.000 – 6.000 δρχ, οι οποίοι μέχρι τότε έμεναν σε πρόχειρες εγκαταστάσεις σε αντίσκηνα. Ο αγώνας είχε σαν αποτέλεσμα την άμεση επίλυση των οικονομικών επιβαρύνσεων, που παράτυπα τους είχαν επιβληθεί και από τότε ουσιαστικά χρονολογείται η δημιουργία του συνοικισμού.

Το 1940 με το ΦΕΚ 69Α/21-02-1940 αναθεωρείται το σχέδιο του Υμηττού και καθορίζονται οι όροι δόμησης και συγκεκριμένα για ένα τμήμα της περιοχής ορίζονται ως ελάχιστο πρόσωπο 6 μ., ελάχιστο βάθος 7,5 μ. και ελάχιστο εμβαδόν 112,5 μ. Κατά τα λοιπά

παραμένουν ως έχουν (ελάχιστο εμβ. 150 τ.μ., ελάχιστο προσ. 8μ, ελάχιστο βάθος 12 μ., ως οικοδομικό σύστημα ορίζεται το συνεχές και το μέγιστο δυνατό της κάλυψης των οικοπέδων που δεν περιέχονται στα παραπάνω τμήματα ορίζεται το ήμισυ της επιφάνειας του οικοπέδου. Με το ΦΕΚ 261Α/ 20-09-1952 επεκτείνεται το σχέδιο της περιοχής και εντάσσεται σε αυτό ο Λόφος Γερμανού και στη συνέχεια στο ΦΕΚ 376Δ/ 27-06-1978 περί καθορισμού συντελεστών και όρων δόμησης σε περιοχές του Λεκανοπεδίου Αττικής, τροποποιούνται οι όροι δόμησης του Λόφου Γερμανού και ορίζεται ως συντελεστής δόμησης 1,4, μέγιστος αριθμός ορόφων 2 και μέγιστο ύψος 7 μ.

Το 1964, όταν η περιοχή ξεπέρασε τους 10.000 κατοίκους, με υπουργική απόφαση ο Υμηττός χαρακτηρίζεται ως Δήμος. Με το ΦΕΚ 144Α/20-03-1990 εγκρίνεται το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Υμηττού, όπου δημιουργούνται τέσσερις πολεοδομικές ενότητες – γειτονιές με μέσο συντελεστή δόμησης 1,40, η ανάπτυξη τοπικών κέντρων γειτονιάς γύρω από την πλατεία Υμηττού, η δημιουργία πολεοδομικού κέντρου δήμου και ο καθορισμός χρήσεων γενικής κατοικίας. Σημειώνεται ότι το 1996 με το ΦΕΚ 1061Δ/17-09-1996, επανεκδίδεται η έγκριση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Υμηττού, χωρίς καμία αλλαγή. Το 2005 τροποποιείται το μέγιστο επιτρεπτό ύψος οικοδομών στα Ο.Τ. του εγκεκριμένου ρυμοτομικού που έχουν πλευρά στο βασικό οδικό δίκτυο Αττικής (ΦΕΚ 699Δ/ 29-06-2005) και καθορίζεται στα 13 μ., τροποποιούνται οι όροι δόμησης ως προς το ύψος (ΦΕΚ 912Δ/ 01-09-2005) όπου αυξάνεται το μέγιστο ύψος στο Λόφο Γερμανού στα 8 μ. και καθορίζεται το μέγιστο επιτρεπτό ύψος οικοδομών ανά Ο.Τ. ειδικά, το οποίο δεν ξεπερνάει τα 13 μ.

Εικόνα 4: Χάρτης Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Υμηττού, 1990 & 1996.

Μια μη θεσμοθετημένη κίνηση της δημοτικής αρχής που έχει αξία να αναφερθεί είναι ότι το 1984 ο τότε Δήμος έκανε κατάληψη στα λατομεία της ΕΛΚΟ, που βρίσκονται στα

όρια του Δ. Υμηττού με το Δ. Βύρωνα, και διαμόρφωσε ένα γήπεδο ποδοσφαίρου, δείχνοντας έτσι τη διάθεση των κατοίκων να χρησιμοποιηθεί ο χώρος για κοινόχρηστες λειτουργίες. Η ΕΛΚΟ απάντησε με προσωρινά μέτρα και δικαιώθηκε στο δικαστήριο. Σήμερα έχει συμφωνήσει να παραχωρήσει το χώρο, στον οποίο σήμερα λειτουργούν αθλητικές εγκαταστάσεις, σε αντάλλαγμα να κρατήσουν ένα τμήμα που θα ενταχθεί στο σχέδιο πόλεως και θα δομηθεί.

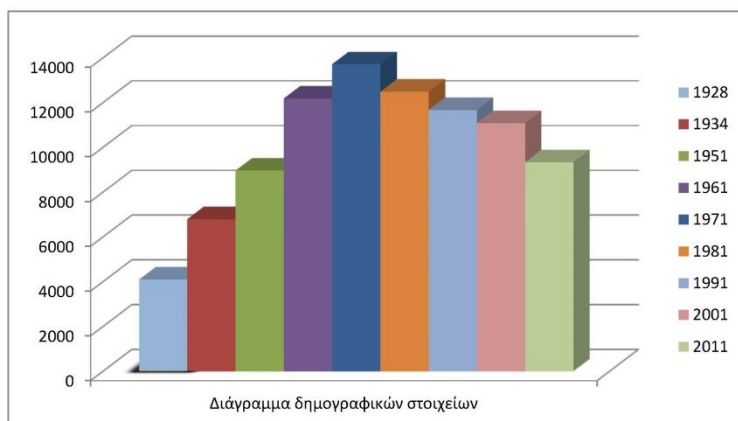
Σημαντική συμβολή στη διαμόρφωση της περιοχής έχει συντελέσει ο Φιλοπρόοδος Όμιλος Υμηττού (ΦΟΥ) που ιδρύθηκε το 1955 από τους πρόσφυγες σαν κοινωνικό στέκι: *«Όπως θυμάμαι εν έτει 1955, η ιδέα και η σκέψις για την ίδρυση του Ομίλου εγεννήθη και ξεκίνησε από μία μικρή ομάδα ατόμων που εσύχναζαν στο μικρό καφενείο της οδού Χρυσ. Σμύρνης, το λεγόμενο τότε «Καφενείο του Στράτου» (το σημερινό ταχ/μείο). Ακριθώς επειδή σε εκείνες τις πατρίδες από όπου προήρχοντο δεν γνώριζαν τα καφενεία αλλά τις λέσχες όπου εσύχναζαν με τις οικογένειές τους, έτσι θέλησαν να δημιουργήσουν κάτι αντίστοιχο και εδώ».*

Το τότε διοικητικό συμβούλιο αποφάσισε άμεσα τη συγκρότηση δύο επιτροπών, μία οικονομική και μία τεχνική για την ταχύτερη έναρξη των εργασιών οικοδόμησης. Για την οικοδόμηση του προβλεπόμενου καθένας από τα μέλη να αναλάβει την προαιρετική υποχρέωση να προσφέρει εντός πέντε ετών από 1.000 δρχ. και άνω είτε με άμεση καταβολή, είτε με μηνιαίες δόσεις. Χαρακτηριστικά οι κάτοικοι αναφέρουν ότι το ιδιόκτητο κτίριο δυόμιση ορόφων του συλλόγου, χτίστηκε αποκλειστικά από τους πρόσφυγες: *«Τα πρώτα μας γραφεία ήταν τα πεζοδρόμια της πλατείας Υμηττού. Και μετά όσοι δεν είχαν τη δυνατότητα να ενισχύσουν οικονομικά για το χτίσιμο του κτιρίου, πρόσφεραν προσωπική εργασία. Μετά τις δουλειές τους τα απογεύματα ή τα σαββατοκύριακα, έρχονταν και βοηθούσαν στο χτίσιμο».* Η πολιτιστική ζωή της πόλης στηρίζεται ακόμα και σήμερα κατά πολύ στις δραστηριότητες του συλλόγου ο οποίος αριθμεί πολλά μέλη και είναι ένας ζωντανός σύλλογος με εβδομαδιαίες εκδηλώσεις στην πόλη.

Η δημογραφική εξέλιξη της περιοχής παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά ζητήματα της περιοχής. Το 1928 ο Υμηττός έχει πληθυσμό 4.100 κατοίκους ενώ το 1934 έφτασε τους 6.799 κατοίκους. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, και ιδιαίτερα κατά τον εμφύλιο πόλεμο, ο πληθυσμός θα αυξηθεί απότομα στον Υμηττό, ενώ στη συνοικία Χαραυγή θα εγκατασταθούν οι «ξεριζωμένοι» της Ελληνικής επαρχίας και ο πληθυσμός θα φτάσει το 1951 στους 8.968 κατοίκους και το 1961 στους 12.193 κατοίκους.

Με το δεύτερο κύμα εγκατάστασης δημιουργείται ένας νέος κοινωνικός χώρος με χαρακτηριστικά εντελώς διαφορετικά από τον κοινωνικό χώρο που δημιουργήθηκε με την εγκατάσταση των προσφύγων. Κύρια χαρακτηριστικά του δεύτερου κύματος εγκατάστασης είναι ο πολιτικός ριζοσπαστισμός, ο αγώνας για την επιβίωση, το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με τους πρώτους κατοίκους και η διαφορετική κουλτούρα. Τα δύο αυτά κύματα εγκατάστασης ποτέ δεν ομογενοποιήθηκαν απόλυτα, και για αρκετά χρόνια διατηρούσαν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και διαφορετικό τρόπο αντίδρασης. Στη μη ομογενοποίηση συντέλεσε και η εδαφολογική διαμόρφωση και η ύπαρξη της ΠΥΡΚΑΛ. Συγκεκριμένα οι δύο συνοικίες επικοινωνούν μόνο με τη Λεωφ. Κωνσταντινουπόλεως η οποία διέρχεται από το μοναδικό στενό πέρασμα που μένει μεταξύ της ΠΥΡΚΑΛ και του Λόφου Υμηττού.

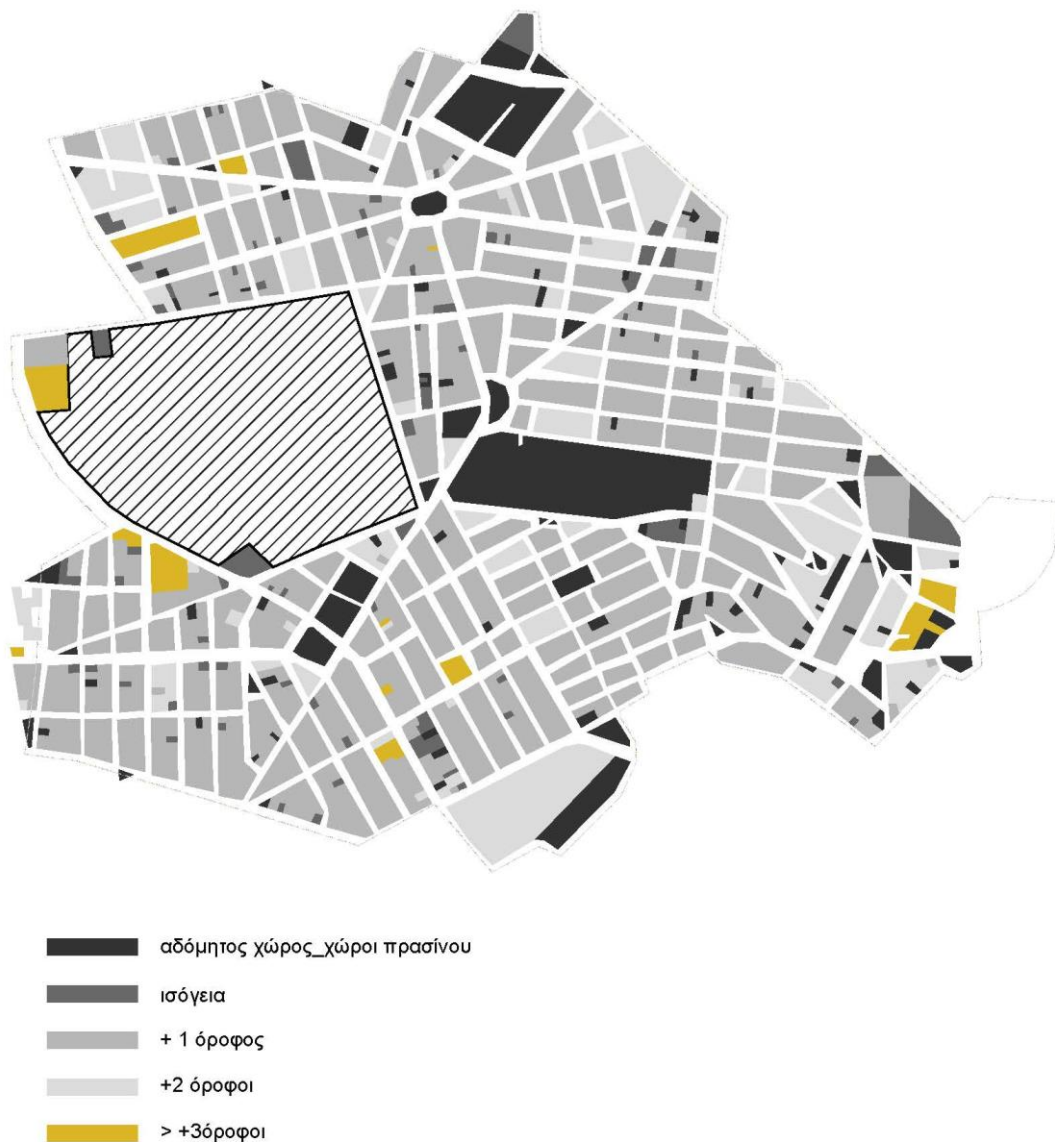
Ο πληθυσμός του Υμηττού το 1971 έφτασε τους 13.717 κατοίκους και το 1981 τους 12.491, το 1991 τους 11.671 κατοίκους, το 2001 τους 11.087 και το 2011 η δημοτική ενότητα πλέον Υμηττού είχε 9.337 κατοίκους. Γενικά μπορούμε να παρατηρήσουμε μια σταθεροποίηση του πληθυσμού που οφείλεται στο μικρό συντελεστή δόμησης που διατηρείται μέχρι σήμερα στον Υμηττό, με συνέπεια να μην υπάρχουν μεγάλες διακυμάνσεις στον πληθυσμό.

Διάγραμμα 1: Δημογραφική απεικόνιση, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ_ ίδια επεξεργασία

Η συνολική έκταση του δήμου είναι περίπου 1.300 στρέμματα, εκ των οποίων τα 175 καλύπτονται από τις εγκαταστάσεις της ΠΥΡΚΑΛ. Στην περιοχή υπάρχουν τέσσερα άλση εκ των οποίων τα δύο είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την περιοχή, το άλσος Άρη Αλεξάνδρου (34.800 τ.μ.) και το άλσος Πέτρου και Παύλου. Η υψηλή αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο (21,4 τ.μ. ανά κάτοικο) είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της ιδιαιτερότητας του Υμηττού, γεγονός που οφείλεται και στη διατήρηση του ιδιωτικού χώρου της πρασιάς από τους κατοίκους. Η περιοχή οριοθετείται από τη Λεωφ. Ηλιουπόλεως, το εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ και το Θέατρο Βράχων – Μελίνας Μερκούρη.

Από την αποδελτίωση των ΦΕΚ για τους όρους δόμησης της περιοχής, φαίνεται ότι ο συντελεστής δόμησης της περιοχής, παρέμεινε πάντα χαμηλός σε σχέση με τις όμορες περιοχές. Ο Υμηττός σήμερα καλύπτεται ως επί τω πλείστον από διώροφα (Χάρτης 2: +1 όροφοι). Σε ποσοστό κάλυψης ακολουθούν τα τριώροφα (Χάρτης 2: +2 όροφοι) και οι μονοκατοικίες (Χάρτης 2: ισόγεια), ενώ οι πολυκατοικίες άνω των τριών ορόφων είναι ελάχιστες (Χάρτης 2: >+3 όροφοι).

Χάρτης 1: Απεικόνιση ανά αριθμό ορόφων, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία.

Χαμηλή δόμηση

Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής, που έπαιξαν ρόλο στην επιλογή του Υμηττού για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος, είναι αυτό της χαμηλής δόμησης και η συμβολή αυτού του χαρακτηριστικού στη χωροκοινωνική διαμόρφωση της περιοχής. Στο σημείο αυτό θα γίνει μια πολύπλευρη προσέγγιση της πολεοδομικής αυτής ιδιαιτερότητας του Υμηττού. Θα εξεταστεί κατά πόσο τελικά αυτό αποτελεί θετικό αποτέλεσμα για την περιοχή και τους κατοίκους της. Με ποιο τρόπο αυτή η ιδιαιτερότητα έχει διαμορφώσει όχι μόνο το χώρο αλλά και την κοινωνική διαστρωμάτωση των κατοίκων. Κατά πόσο αυτό ήταν κάτι που το ήθελαν οι κάτοικοι. Έβλεπαν θετικά αυτή την ιδιαιτερότητα ή καταπιέζονταν μέσα σε ένα πολεοδομικό καθεστώς που δεν τους έδωσε τη

δυνατότητα να εξελιχθούν οικονομικά και κοινωνικά, όταν έβλεπαν τις γύρω περιοχές να «αναδιαμορφώνονται» μέσω της αντυπαροχής;

Η παραδοχή ότι η συμμετοχική συνείδηση των Υμηττιωτών έχει διαμορφωθεί από τον οικιστικό ιστό, καθώς η μικρή ιδιοκτησία συμβάλει στη διατήρηση πιο συγκροτημένων κοινωνικών σχέσεων, επαληθεύεται κατά την έρευνα στο πεδίο, καθώς η εγγύτητα με τον δημόσιο χώρο και τον ιδιωτικό χώρο του γείτονα βοηθάει στην αμεσότητα των σχέσεων. Η αίσθηση του Υμηττού ως χωριό από τους ίδιους τους κατοίκους είναι κάτι που επιβεβαιώνει αυτή τη θέση: *«Γιατί εδώ όταν έχεις μια άπλα το καλοκαίρι βγαίνεις στην πλατεία και βλέπεις ότι όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους άρα αυτό το πράγμα δημιουργεί εξ' ανάγκης και εξ' αντανάκλασής μια πιο δραστήρια στάση απέναντι στα προβλήματα είτε της τοπικής κοινωνίας είτε τα μακροπολιτικά».*

*αντίσταση στη
νεωτερικότητα
και στα γνωστά
αστικά τοπία*

Με την προσέγγιση του θέματος της χαμηλής δόμησης εδώ θα επιδιώξουμε να συσχετίσουμε το χωρικό αυτό φαινόμενο με τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Τις επιπτώσεις πέρα από την πολεοδομική σύσταση της περιοχής και τη διατήρηση των χαρακτηριστικών της παραδοσιακής γειτονιάς. Στην κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού, στις συγκρουσιακές σχέσεις που μπορεί να δημιουργήθηκαν αλλά και τα αποτελέσματα στο σήμερα. Ότι εκ του αποτελέσματος σήμερα οι Υμηττιώτες ζουν σε μια περιοχή που δεν είναι «πνιγμένη στο μπετό» αλλά και που η παρούσα οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει ένα αίσθημα ενοχής και βάρους ως προς την ιδιωτική ιδιοκτησία.

Ο Υμηττός αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση αστικού χώρου καθώς χαρακτηρίζεται από μια φυσιογνωμία που θα ταίριαζε περισσότερο σε ένα τόπο χωριού. Φυσικά αυτό δεν είναι κάτι που συμβαίνει σε όλη του την έκταση, αλλά υπάρχουν σημεία του τόπου που παρατηρείται έντονα αυτό το στοιχείο. Ο Υμηττός οριοθετείται στην αντίληψη των κατοίκων του ως ένας τόπος που έχει τα χαρακτηριστικά του χωριού και συνδέονται μαζί του ως κάτι δικό τους, κάτι οικείο. Αυτό διακρίνεται στη βιωματική γνώση που έχουν οι κάτοικοι, τόσο ως προς τη μνήμη όσο και ως προς το όραμα για το τόπο τους. Γεγονός που οφείλεται όχι μόνο στη χωρική του διάταξη αλλά και στη «γνώση» των κατοίκων του για τα πολυδιάστατα επίπεδα του, τα πολιτιστικά, τα πολιτισμικά, τα ιστορικά. Ο Υμηττός ως ένας συνοικισμός που φτιάχτηκε για πρόσφυγες και δεν ανανεώθηκε χωροκοινωνικά με νέους κάτοικους, διατήρησε το προσφυγικό του στοιχείο, οι παλιοί κάτοικοι παρέμειναν στις ιδιοκτησίες τους και η ανανέωση του πληθυσμού ήταν ασήμαντη, γεγονός που οδήγησε και στη «γήρανση» του πληθυσμού⁹.

Η έντονη διατήρηση του προσφυγικού στοιχείου μέχρι και σήμερα, έχει συντελέσει στη δημιουργία συγκροτημένων κοινωνικών σχέσεων και έχει αναδείξει έναν έντονο πολιτιστικό πυρήνα. *«Πέρα από την αρχική αιτία δημιουργίας των γειτονιών αυτών¹⁰, η μακρά χρονική διάρκεια κατοίκησης σε μια γειτονιά και η παρουσία κοινών χαρακτηριστικών οδήγησε σε πυκνότερα, περισσότερο εντοπισμένα στο χώρο κοινωνικά δίκτυα, με συνείδηση κοινότητας, που απορρέει από την κοινή εμπειρία και χαρακτηρίζεται από τη θέληση για από κοινού δράση»* [Βαΐου Ντ., 2007:19]. Ο Υμηττός, αποτελεί κυρίως μια προσφυγική γειτονιά που σε συνδυασμό με τη μη ανανέωση του πληθυσμού,

⁹ Ως γήρανση του πληθυσμού ή δημογραφική γήρανση ορίζεται η αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων ατόμων (συνήθως 60 ή 65 ετών και άνω) στον πληθυσμό (η οποία αντανάκλαται στην επακόλουθη αύξηση της διάμεσης ηλικίας του πληθυσμού) με ταυτόχρονη μείωση της αναλογίας των νέων (0-14 ή 0-19 ετών) και ενδεχομένως της αναλογίας των ατόμων παραγωγικής ηλικίας (15-64 ή 20-60 ετών).

¹⁰ Αναφέρεται στις γειτονιές που δημιουργήθηκαν από τους πρόσφυγες της Μ.Ασίας

δημιουργήθηκε μια ιδιαίτερη κοινωνική συνοχή, με έντονη πολιτιστική δράση και έντονο ενδιαφέρον για τον τόπο.

Οι πρόσφυγες στην προσπάθεια επίλυσης των καθημερινών τους αναγκών και των στοιχειωδών υποδομών, καθώς οι υποδομές που προσφέρονταν από το κράτος περιορίζονταν στο "από το δάπεδο μέχρι τη στέγη", ανέπτυξαν ισχυρούς δεσμούς κοινότητας. *«Οι στόχοι ήταν αρχικά διεκδικητικοί, προς το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ στη συνέχεια, όπου διάφοροι «εξωραϊστικοί σύλλογοι» επιβίωσαν, το πλαίσιο δραστηριοποίησης στράφηκε σε πολιτιστικές εκδηλώσεις»* [Βαΐου, 2007:19]. Η δράση των πολιτιστικών συλλόγων που δημιούργησαν οι πρόσφυγες ήταν και είναι πολύ σημαντική με ένα έντονο επίπεδο πολιτιστικής παρέμβασης.

Ο πολιτιστικός σύλλογος του Υμηττού (Φ.Ο.Υ.) περιλαμβάνεται στα παραδείγματα εκείνων των συλλόγων που η παρουσία τους στον χώρο της γειτονιάς λειτουργεί ως πηγή κοινωνικοποίησης και διατήρησης δεσμών μεταξύ των κατοίκων. Η αμφίδρομη αυτή σχέση της οικιστικής ιδιαιτερότητας με την κοινή ρίζα προέλευσης, δημιούργησαν τις δομές για την ανάπτυξη της πολιτιστικής δράσης στον Υμηττό. Με τη σειρά της, η έντονη πολιτιστική δράση που υπάρχει στην περιοχή, βοηθάει σήμερα στη διατήρηση της σύνδεσης τόσο των κατοίκων μεταξύ τους όσο και των κατοίκων με την πόλη τους.

Ο αστικός χώρος των πόλεων δημιουργεί λόγω της σύνθεσης και του μεγέθους του, απομακρυσμένες σχέσεις μεταξύ των ατόμων και περιορίζει τις επαφές τους στο οικογενειακό περιβάλλον. Το οικιστικό περιβάλλον παρόλο που παράγεται και αναπαράγεται έξω από το άτομο καθορίζει ένα πολύ συγκεκριμένο τρόπο ζωής, ο οποίος σπανίως διαφέρει από σύστημα σε σύστημα. Ο κάτοικος της πόλης συχνά περιορίζεται στη χρήση του ιδιωτικού του χώρου, ενώ ο δημόσιος χώρος αποτελεί για αυτόν ένα άγνωστο χώρο που χρησιμεύει μόνο για τις μετακινήσεις του. Έτσι οι σχέσεις που μπορούν να αναπτυχθούν στο δημόσιο χώρο λόγω της καθημερινής επαφής δεν επιτυγχάνονται. Σε αντίθεση λοιπόν με τα γνωστά αστικά τοπία οι Υμηττιώτες έχουν το πλεονέκτημα να κινούνται και να ζουν σε ένα χτισμένο περιβάλλον που αγκαλιάζει χωρίς να πιέζει στις διάφορες κλίμακες των δραστηριοτήτων τους. Η χαμηλή δόμηση έχει συμβάλει στη διατήρηση και βελτίωση των κοινωνικών σχέσεων καταφέροντας έτσι μέσω της οικιστικής συνοχής να επιτευχθεί και η κοινωνική συνοχή.

Θεωρώντας τη γειτονιά ως ένα τόπο έντονων προσωπικών σχέσεων κυρίως συγγενικών, όπου οι κάτοικοι αναζητούν τη διατήρηση της συλλογικής μνήμης και της συλλογικής ταυτότητας, ο Υμηττός έχει καταφέρει να διατηρήσει ένα παραδοσιακό χαρακτήρα γειτονιάς. Οι κοινωνικές δομές που έχουν αναπτυχθεί λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, βασίζονται στη δημιουργία πεδίων καθημερινών πρακτικών και πλεγμάτων, πεδίων πολιτικής και πολιτιστικής συμμετοχής, συλλογικότητας και αλληλεγγύης. Ο πολεοδομικός κανονισμός της διατήρησης του χαμηλού συντελεστή δόμησης είχε σαν αποτέλεσμα η περιοχή να διαφοροποιηθεί από τα γνωστά αστικά τοπία, διαμορφώνοντας μια χωροκοινωνική κατάσταση που προσομοιάζει σε μια επαρχία ή σε ένα χωριό.

Η πολυκατοικία της αντιπαροχής αποτελεί την κυρίαρχη κατοικία της αθηναϊκής πρωτεύουσας, η οποία αποτέλεσε το βασικό συστατικό της οικοδομικής έκρηξης που ξεκίνησε μετά τον Εμφύλιο και οδήγησε στην άναρχη τσιμεντοποίηση όλου του λεκανοπεδίου. «Ο θεσμός της αντιπαροχής, με τη μορφή ενός οικονομικού συμβολαίου

αντιπαροχή

ανάμεσα στον ιδιοκτήτη ενός αστικού οικοπέδου που είναι οικοδομήσιμο και έναν κατασκευαστή που θα προσφέρει στον πρώτο μέρος της ωφέλιμης επιφάνειας που θα προκύψει έναντι της παραχώρησης της γης, προσέφερε την προνομιακή οικονομική μεταχείριση και την κοινωνική ανάδειξη των μικρό- ιδιοκτητών γης» [Καρύδης Δ., 2008:274].

Η μεταπολεμική στρατηγική για τον χώρο βασίστηκε στην εμπορευματοποίηση της κατοικίας, η οποία αποτελούσε όχι μόνο την πρακτική για την κάλυψη της ανάγκης στέγασης, αλλά και το κυρίαρχο συστατικό της οικονομικής ανάπτυξης. Ο μηχανισμός της αντιπαροχής αποτελούσε την επιχειρηματική δραστηριότητα για ένα μεγάλο μέρος του παραγωγικού τομέα. Ο κατασκευαστικός κλάδος αποτέλεσε για δεκαετίες κυρίαρχο παράγοντα της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος με την αντιπαροχή συμπίεσε το κόστος παραγωγής μιας και σύμφωνα με την Μαρία Μαντουβάλου «στην αντιπαροχή, τίποτε δεν υποχρεώνει τον επιχειρηματία να συμμετάσχει στην κατασκευή της υποδομής της περιοχής, που είναι συνήθως ανύπαρκτη ή ελλιπής» [Μαντουβάλου Μ., 1985:60].

Η αντιπαροχή λειτούργησε σε ένα συγκεκριμένο σύστημα μεταξύ γης, κεφαλαίου και πολεοδομικού καθεστώτος. «Έτσι, κατ' αρχήν, είναι απαραίτητο να ισχύει συντελεστής δομήσεως υψηλότερος από ένα ορισμένο ελάχιστο, ώστε να είναι δυνατό: α) από την πώληση των χώρων που θα κτιστούν να αντιμετωπισθούν τα έξοδα κατασκευής –υλικά, εργατικά, φόροι – και να υπάρχει επαρκές επιχειρηματικό κέρδος και β) να καλυφθεί η «αντιπαροχή» του ιδιοκτήτη, που, για να έχει συμφέρον να εκχωρήσει το οικόπεδό του, πρέπει να πάρει πρόσθετους χώρους, εκτός της κατοικίας του» [Μαντουβάλου Μ., Μαυρίδου Μ., 1993:90]. Το θεσμικό πλαίσιο βοήθησε στην κατεύθυνση αυτή και μέσα σε ένα γενικό πλαίσιο μιας κερδοσκοπικής λογικής και απουσίας πολεοδομικών σχεδίων, η μεταπολεμική Αθήνα χτίστηκε σχεδόν χωρίς ιδιαίτερα κεφάλαια και επεκτάθηκε άναρχα σε ελάχιστο χρόνο.

Η πολυκατοικία της αντιπαροχής έδωσε τη δυνατότητα σε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να αποκτήσει πρόσβαση στην ιδιοκατοίκηση, διαμορφώνοντας σε ένα μεγάλο βαθμό την οικονομική και κοινωνική ελληνική πραγματικότητα. «Ο μικροαστός είναι στην καλύτερη περίπτωση μικροεισοδηματίας από τα νοίκια των διαμερισμάτων της αντιπαροχής, στη χειρότερη απλός κάτοικος ενός πολεοδομικού περιβάλλοντος που δημιούργησε με τη δική του συναίνεση (και πίεση) το αστικό καθεστώς στην έξυπνη προσπάθεια ενσωμάτωσής του στο Σύστημα» [Σαρηγιάννης Γ., 2008].

Η αντιπαροχή, με χρονικό πλαίσιο τις δεκαετίες του '60 και του '70 και γεωγραφικό πλαίσιο το Δ. Αθηναίων και στη συνέχεια τους περί αυτόν Δήμους, εξυπηρέτησε όλο το κοινωνικό φάσμα με ιδιαίτερη έμφαση στα ευρύτερα μεσαία στρώματα. «Τα λαϊκά στρώματα ενσωματώθηκαν στη σχετική διαδικασία κυρίως ως αγοραστές τελικών προϊόντων (διαμερισμάτων), τα οποία για διάφορους λόγους, ήταν σχετικώς προσιτά» [Μαλούτας Θ., 2000:29]. Με το σύστημα της αντιπαροχής διαμορφώθηκε τόσο ο χώρος όσο και η κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού. Η μετοίκηση από τη μικρή και χωρίς ανέσεις μονοκατοικία στο σύγχρονο και άνετο διαμέρισμα συνδέθηκε με την κοινωνική εξέλιξη. Οι κάτοικοι των λαϊκών γειτονιών έγιναν κάτοικοι μικροαστικών γειτονιών.

Στον Υμηττό ο συντελεστής δόμησης παρέμεινε χαμηλός, όπου σε συνδυασμό με τη μικρή ιδιοκτησία δεν έδωσαν τη δυνατότητα να χτιστεί η πολυκατοικία της αντιπαροχής. Τα κτίρια παρέμειναν χαμηλά, μέχρι τρεις ορόφους ενώ είναι πολλές οι μονώροφες και διώροφες προσφυγικές οικίες που διατηρούνται μέχρι σήμερα. Στον Υμηττό, δεν θα

συναντήσει κάποιες εξάρωφα και πολυκατοικίες να ασφυκτιούν η μια δίπλα στην άλλη. *«Τα οικόπεδα στον Υμηττό ήταν πάρα πολύ μικρά και λόγω της ΠΥΡΚΑΛ που είχε πολύ χαμηλό Σ.Δ. οπότε τα οικόπεδα δεν δόθηκαν για αντιπαροχή, γιατί για να κτίσεις κάτι καλό έπρεπε να έχεις δυο τρία σπίτια στη σειρά, δεν έβρισκες τέτοιο πράγμα, οπότε λίγο πολύ παρέμειναν τα μικρά οικόπεδα, το μεγαλύτερο ύψος είναι τρεις όροφοι και κατ' εξαίρεση, για μέρες υπήρξε ένα παράθυρο στο νόμο και χτίστηκε μια μεγάλη πολυκατοικία, 6-7 όροφοι, κοντά στο Άλσος».*

Ωστόσο, η διατήρηση αυτού του χαμηλού συντελεστή δόμησης με όλες τις ιδιαιτερότητες και χωροκοινωνικές επιπτώσεις δεν αντιμετωπίστηκε το ίδιο από όλους τους κατοίκους. Όπως είναι φυσικό δεν συμφωνούσαν όλοι οι κάτοικοι για το πώς ήθελαν να εκμεταλλευτούν ή όχι την ιδιοκτησία τους. Γεγονός που επιβεβαιώνεται από την έρευνα στο πεδίο, είναι ότι υπήρξε μια "συγκρουσιακή άποψη¹¹" των κατοίκων, για την αύξηση του συντελεστή δόμησης και την ανάπτυξη της περιοχής. Υπήρχαν αντικρουόμενες απόψεις και ανάγκες μεταξύ των κατοίκων, στο πώς αντιμετώπιζαν τον πολεοδομικό αυτό περιορισμό.

συγκρουσιακές
απόψεις

Ο πληθυσμός του Υμηττού έχει ως επί το πλείστον μια κοινή προέλευση, ήταν όλοι πρόσφυγες από τη Μ.Ασία και μαζί τους «ξεριζωμένους» της Ελληνικής επαρχίας μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο συνέθεταν ένα συγκεκριμένο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο. Διαχρονικά όμως η οικονομική εξέλιξη μεταξύ των κατοίκων, όπως είναι φυσικό διαφοροποιήθηκε. Έτσι, ενώ ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού παρέμεινε στην εργατική τάξη - εργάτες που απασχολούνταν στις μικρές βιοτεχνίες και το καλυκοποιείο του Υμηττού, υπήρξε ένα τμήμα του πληθυσμού που αναλύθηκε οικονομικά από άλλες δραστηριότητες. Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνα στο πεδίο τη δεκαετία του '80, ο Υμηττός προσέλκυσε μια μερίδα κόσμου διαφορετικής οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης: *«λόγω του τρόπου ζωής που έχει, το ρυθμό ζωής, με τα χαμηλά σπίτια, δέντρα που δεν έβρισκες τόσο κοντά στο κέντρο της Αθήνας, οπότε κάποιος κόσμος πιο ψαγμένος όσον αφορά την οικονομική και την πνευματική του κατάσταση, καθηγητές πανεπιστημίων, άνθρωποι της τέχνης, ερχόταν και έμενε στον Υμηττό».*

Υπήρχαν λοιπόν διαφοροποιήσεις στην κοινωνικοοικονομική σύσταση του πληθυσμού, οι οποίες έπαιξαν ρόλο και στις ανάγκες και προοπτικές εξέλιξης της περιοχής του Υμηττού. Η απόλυτη σύγκλιση των κατοίκων θα αποτελούσε μια ιδεώδη συνθήκη, η οποία άλλωστε δεν ταιριάζει διαλεκτικά με το περιβάλλον. Το θέμα της οικιστικής ανάπτυξης της περιοχής ακουμπάει διαφορετικά τις κοινωνικές ομάδες ανάλογα με τα συμφέροντα, την οικονομική, οικογενειακή και εργασιακή τους κατάσταση. Έτσι λοιπόν, όπως ήταν φυσικό, υπήρχαν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τη χωρική εξέλιξη της περιοχής.

Ένα μέρος των κατοίκων ήθελαν να δώσουν το σπίτι τους για αντιπαροχή, να αποκτήσουν ανέσεις, να φύγουν από τα ισόγεια, να προικίσουν τα παιδιά τους και να ζήσουν όπως οι άλλοι, καλύτερα. Οι μερίδα αυτών των ανθρώπων ήταν αυτοί που άνηκαν κυρίως στην εργατική τάξη του πληθυσμού και η οικονομική τους κατάσταση δεν τους έδινε την επιλογή να φύγουν από την περιοχή. Η παραμονή τους στην περιοχή δεν ήταν θέμα επιλογής, δεν είχαν τη δυνατότητα να φύγουν. Είχαν αποκτήσει ένα σπίτι μέσω της

¹¹ Με τον όρο συγκρουσιακή άποψη αναφερόμαστε στις ανάγκες και στα θέλω των κατοίκων, καθώς δεν υπήρξε ουσιαστική σύγκρουση με τη μορφή εκδήλωσης στο χώρο.

αποκατάστασης των προσφύγων, είχαν βρει μια δουλίτσα στο εργοστάσιο ή σε κάποια άλλη βιοτεχνία της περιοχής και κατά συνέπεια η απόκτηση ενός διαμερίσματος αποτελούσε μια πιθανότητα καλύτερης διαβίωσης.

Η επιθυμία αυτή, της απόκτησης ενός διαμερίσματος, συνδέεται άμεσα με τη χρονική συγκυρία, όπου οι περισσότερες προσφυγικές όμορες και μη συνοικίες, μεταλλάχθηκαν σε αστικές συνοικίες της πολυκατοικίας της αντιπαροχής. Η μερίδα αυτή του πληθυσμού που έβλεπε τις γύρω συνοικίες να αλλάζουν και να πλησιάζουν ένα πιο δυτικό πρότυπο κατοίκησης, ένιωθε να μένει έξω από τις σύγχρονες εξελίξεις της εποχής, να παραμένει στάσιμη. Ήθελαν και αυτοί να συμμετέχουν στο παιχνίδι της ανάπτυξης της περιοχής και της εκμετάλλευσης της γης τους με σκοπό να αλλάξουν κοινωνική βαθμίδα και συνθήκες διαβίωσης. «Ένα σπίτι μπορεί να είναι μεγάλο ή μικρό όσο τα σπίτια που το περιστοιχίζουν είναι το ίδιο μικρά, ικανοποιεί όλες τις κοινωνικές απαιτήσεις για κατοικία. Ας χτιστεί όμως ένα παλάτι κοντά στο σπιτάκι, κι αυτό θα συρρικνωθεί σε καλύβι. Το σπιτάκι δείχνει ότι ο ιδιόκτητης του έχει να προβάλλει ελάχιστες ή καμία απαίτηση κι όσο κι αν ψηλώνει καθώς αναπτύσσεται ο πολιτισμός, αν το γειτονικό παλάτι μεγαλώνει το ίδιο ή και περισσότερο, ο ένοικος του σχετικά μικρού σπιτιού θα νιώθει όλο και πιο δυσάρεστα, ανικανοποίητος και στριμωγμένος μέσα στους τέσσερις τοίχους του» [Marx & Engels, 1968 στο Λεοντίδου Λ., 1989:40]. Πέρα από την πρακτική σημασία που είχε για αυτούς η μετεγκατάσταση σε ένα διαμέρισμα μιας πολυκατοικίας, αναμφίβολα λειτουργούσε και ως ένα εμπόδιο στην κοινωνική τους ανέλιξη και στη μετάβασή τους από τα λαϊκά εργατικά στρώματα στα μικροαστικά.

Ωστόσο, σύμφωνα με τις διατυπώσεις των κατοίκων, υπήρχε και η μερίδα του πληθυσμού που αναφέρθηκε παραπάνω, που ήταν ικανοποιημένη με αυτή τη "μη εξέλιξη". Οι πιο εύρωστοι οικονομικά κάτοικοι δεν είχαν ανάγκη να αποκτήσουν ένα διαμέρισμα σε μια πολυκατοικία. Η οικονομική τους κατάσταση τους επέτρεπε να βελτιώσουν τις υπάρχουσες συνθήκες διαβίωσης, είτε αναβαθμίζοντας την ιδιοκτησία τους είτε αγοράζοντας κάπου αλλού ένα διαμέρισμα ή και μια παραθεριστική κατοικία. Είχαν τη δυνατότητα να προικίσουν τα παιδιά τους και να ανεβούν κοινωνική βαθμίδα, χωρίς να δώσουν το σπίτι τους για αντιπαροχή. Φυσικά δεν μιλάμε για τη μερίδα των κατοίκων που έφυγαν τελείως από την περιοχή. Η μερίδα αυτή των κατοίκων παρέμεινε στην περιοχή, είτε λόγω του ότι η οικονομική τους κατάσταση έφτανε μέχρι τα μικροαστικά κοινωνικά στρώματα είτε λόγω της συναισθηματικής τους σύνδεσης με την περιοχή. Δεν είχαν ανάγκη να επωφεληθούν μέσω της αντιπαροχής οικονομικά, ήθελαν απλά να συνεχίσουν να μένουν στην περιοχή που ήξεραν και αγαπούσαν και τους συνέδεε με τις ρίζες τους.

Η μικρή αυτή μερίδα του κόσμου αρέσκονταν να μένει σε μια περιοχή κοντά στο κέντρο της Αθήνας, σε ένα περιβάλλον γειτονιάς, σε μια όμορφη μονοκατοικία. Αυτή η μερίδα είτε αποτελούταν από νέους κάτοικους που είχαν επιλέξει τον Υμηττό για αυτόν ακριβώς το λόγο, είτε από τους κάτοικους που ήρθαν ως πρόσφυγες αρχικά στην περιοχή. Για αυτούς ο Υμηττός λειτουργούσε συνειρμικά με τον τόπο καταγωγής του. Η σύνδεσή τους λοιπόν με την περιοχή, λειτουργούσε και λειτουργεί μέχρι σήμερα, ως σύνδεση με την κοινή τους προέλευση, αναζητώντας σε αυτήν τη μνήμη του οικείου χώρου, γεγονός που συντέλεσε στο να επιλέξουν να μην φύγουν από την περιοχή. Η μερίδα αυτή του κόσμου συμφωνούσε και δεν ενοχλούταν από τον πολεοδομικό κανονισμό και τις κυβερνητικές θέσεις για την εξέλιξη του Υμηττού.

Στο σήμερα, οι κάτοικοι του Υμηττού πιστεύουν, συνειδητά ή ασυνειδητά ότι είναι από τους ευνοημένους. Ακόμη και αυτοί που παλιότερα ήθελαν να μπορέσουν να μετοικήσουν σε ένα διαμέρισμα, έχουν πια συνηθίσει σε έναν τρόπο ζωής συγκεκριμένο: *«Ναι κάποτε ναι θέλαμε και εμείς πολυκατοικίες... ευτυχώς όμως, κοίτα τυχεροί που είμαστε τώρα; Κοίτα που ζούμε εμείς και που ζουν οι άλλοι, ο ένας πάνω στον άλλο και να πληρώνουν το ένα δάνειο πίσω από το άλλο»*. Έχουν διαμορφωθεί και έχουν διαμορφώσει, μέσα από τη σημερινή πραγματικότητα, μια πεποίθηση θετικής και επιθυμητής κατάστασης. «Αν ακόμα ήταν δυνατό να προσεγγίσουμε το χώρο χωρίς ιδεολογικές προκαταλήψεις, θα διαμορφώναμε μια θεώρηση, η οποία θα ήταν ξένη από όλα εκείνα που χαρακτηρίζουν τον ανθρώπινο νου, δηλαδή ιδέες, όνειρα και προκαταλήψεις, μια θεώρηση δηλαδή μη πραγματική» [Παναγιωτάτου Ελ., 1988].

Πλέον έχει περάσει στο σύστημα και στις πεποιθήσεις των κατοίκων ότι είναι από τους λίγους, τους διαφορετικούς, τους τυχερούς. Μέσα από τις διατυπώσεις τους φαίνεται ότι οι Υμητιώτες αντιλαμβάνονται την περιοχή σαν ένα ιδιαίτερο και διαφορετικό αστικό τοπίο. Αισθάνονται ευνοημένοι που ζουν σε μια περιοχή που δεν την πνίγει το μπετόν, που έχει διατηρήσει τις ομορφιές των σπιτιών της, είναι κοντά στο κέντρο και είναι παρόλο αυτά είναι ένας ζωντανός τόπος.

Η κοινωνική ψυχολογία των κατοίκων έχει λειτουργήσει ώστε οι ίδιοι πλέον να πιστεύουν ότι η εξέλιξη αυτή όχι μόνο ήταν προς όφελος τους αλλά ήταν και κάτι που τελικά το ήθελαν οι ίδιοι. Έχει αποτυπωθεί στο σύστημα τους ότι είναι οι τυχεροί της ασχίμιας της αντιπαροχής και η μη ανάπτυξη της περιοχής έχει μόνο θετικά αποτελέσματα: *«Γενικά οι Υμητιώτες θέλουν να έχουν χαμηλό συντελεστή δόμησης γιατί ο Υμηττός επειδή είναι χωριό έχει όλα τα καλά και όλα τα άσχημα του χωριού, όταν είναι κάτι ως αίτημα της τοπικής κοινωνίας συσπειρώνονται, θα το υπερασπιστούν»*.

Σε καμία περίπτωση δεν ισχυριζόμαστε ότι ο Υμηττός, έστω και από τους κάτοικους κάποιο «ειδυλλιακό αστικό τοπίο». Κατάφερε όμως να διατηρήσει έναν πιο φιλικό για τον άνθρωπο της πόλης καθημερινό τρόπο ζωής. «Η ευτελής και χωρίς ανέσεις και χώρο κατοικίας λαϊκή γειτονιά, όπου όμως επικρατούσαν ανθρώπινες συνθήκες στην πολεοδομική κλίμακα, με τα κηπάκια τους, τα δρομάκια τους, τα ξανοίγματα κουτσομπολιού, τα μικρομάγαζα, τα καφεενεδάκια και τις μικροταβέρνες που αποτελούσαν και χώρους κοινωνικής συνεύρεσης και πολιτικής ζύμωσης, μετατράπηκε ξαφνικά σε ένα στρίμωγμα από απάνθρωπες πολυκατοικίες ή έστω και τριώροφες εμπορικές όμως πλέον κατοικίες χωρίς ήλιο, χωρίς πράσινο, με στενούς δρόμους γεμάτους πλέον από παρκαρισμένα και κινούμενα αυτοκίνητα» [Σαρηγιάννης Γ., 2008]. Ο Υμηττός γλίτωσε από αυτή τη ριζική μετάλλαξη και κατάφερε, όσο ήταν εφικτό να διατηρήσει τα αρχικά χαρακτηριστικά της σύνθεσής του.

Οι κάτοικοι δικαίως πιστεύουν ότι η περιοχή τους, παρόλη την εγγύτητα με το κέντρο της πόλης αποτελεί μια εξαίρεση σε αυτό το «καρκίνωμα» που μετατράπηκε η Αθήνα γρήγορα και άναρχα, χωρίς κανένα σχέδιο και προγραμματισμό, *«Οι Υμητιώτες είναι και λίγο ψώνια επειδή ακριβώς όλο αυτό το πράγμα ότι είναι διαφορετική συνοικία από όλες τις υπόλοιπες, όχι συνειδητά αλλά ασυνειδητά τους έχει δώσει μια ιδέα ότι γενικά δεν είναι σαν τις δίπλα συνοικίες...»*. Η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού βοηθάει σε αυτή την πεποίθηση: εμείς έτσι τα ξέρουμε, αυτό έχουμε μάθει, αυτό μας αρέσει. Οι κάτοικοι πλέον πιστεύουν ότι είναι από τους τυχερούς και ότι ζουν σε μια γειτονία που διαφέρει κατά πολύ από τις άλλες κεντρικές περιοχές της Αθήνας. Η διατήρηση της χαμηλής

δόμησης προσέφερε αυτή την ιδιαιτερότητα και διατήρησε τον Υμηττό γειτονιά. Η γειτονιά που σχετίζεται με τη συγκέντρωση και εγκατάσταση ομάδας πληθυσμού με κοινή προέλευση ή με κοινά ταξικά χαρακτηριστικά σε ένα συγκεκριμένο χώρο.

Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Υμηττού, παραμένει μέχρι και σήμερα το ίδιο, με μικρές τροποποιήσεις, τόσο ως προς τη ρυμοτομία όσο και προς τους όρους δόμησης. Ο Υμηττός παρέμεινε μια προσφυγογειτονιά, με μικρή ανανέωση του πληθυσμού, μια περιοχή αμιγούς κατοικίας χωρίς ψηλά κτίρια και χωρίς γραφεία, εμπορικά καταστήματα και πολυκαταστήματα, με κέντρο γειτονιάς και ένα ζωντανό δημόσιο χώρο. Η μορφή αυτή της πόλης του Υμηττού καθορίστηκε αρχικά από την παρουσία του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ και τη διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης και στη συνέχεια από τις κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους του πληθυσμού. Η εξέλιξη και η ιστορία του Υμηττού είναι βαθιά συνδεδεμένη με τη λειτουργία του εργοστασίου. Γεγονός που έχει πολύπλευρες διαστάσεις και αποτελέσματα, όπως αυτό της διατήρησης του χαμηλού συντελεστή δόμησης και της διαμόρφωσης της περιοχής όπως είναι σήμερα.

Φωτογραφίες από την περιοχή μελέτης_ πηγή: ίδια επεξεργασία

4. Ιδιαιτερότητα ή κανονικότητα

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής του Υμηττού, η χαμηλή δόμηση, η έντονη πολιτιστική δραστηριότητα και η ύπαρξη στα όρια της, της βιομηχανικής έκτασης της ΠΥΡΚΑΛ, έχουν συμβάλει στη δημιουργία δομών και πρακτικών συμμετοχής των κατοίκων στα θέματα της περιοχής τους. Η έκταση του δήμου σε συνδυασμό με τη μη οικιστική ανάπτυξη έχουν συμβάλει στη δημιουργία ενός υπόβαθρου ανάπτυξης μιας συμμετοχικής συνείδησης καθώς και στην παράλληλη διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα της γειτονιάς και συγκρότησης κοινωνικών σχέσεων.

Μέθοδοι αξιολόγησης

Ένας από τους λόγους επιλογής της περιοχής του Υμηττού ήταν η υπόθεση ότι, η έντονη κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα των κατοίκων έχει διαμορφώσει την πόλη τους. Επιστρέφοντας στις αρχικές υποθέσεις εργασίας και στη διατύπωση ότι τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά της περιοχής του Υμηττού έχουν συμβάλει στη δημιουργία δομών και πρακτικών συμμετοχής των κατοίκων στα θέματα της περιοχής τους, θα διερευνήσουμε εάν τελικά ο Υμηττός αποτελεί όντως ιδιαιτερότητα ως προς τη συμμετοχική του συνείδηση ή αποτελεί μια κανονικότητα της ελληνικής πραγματικότητας. Η συμμετοχή, δεν μπορεί να αξιολογηθεί με ποσοτικά και στατιστικά μεγέθη, παρά μόνο ως ποιοτική διαδικασία. Για το σκοπό αυτό θα χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία διερεύνησης παραδείγματα δράσεων στην περιοχή, τα επιχειρησιακά προγράμματα του δήμου, τεχνικές εκθέσεις του δήμου και μελέτες που έχουν γίνει στην περιοχή, σε συνδυασμό με την έρευνα πεδίου και τη βιωματική παρατήρηση.

Τα εργαλεία αυτά επιλέχθηκαν καθώς συνδυάζουν τη μελέτη τόσο της πρόθεσης των κατοίκων αλλά και τη στρατηγική της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και κατά πόσο αυτές οι δύο πλευρές συγκλίνουν ή αποκλίνουν ως προς τις δράσεις τους. Επιπλέον έχουν αξία γιατί καλύπτουν ένα ευρύ χρονικό φάσμα, γεγονός που μας βοηθάει να αξιολογήσουμε τη συμμετοχική συνείδηση και την ιστορικότητα των γεγονότων. Η παράθεση και η αξιολόγηση όλων των παραπάνω θα γίνει παράλληλα με σκοπό να αναδειχθούν συνδυαστικά οι στόχοι και τα αποτελέσματα της όποιας συμμετοχής σε σύγκριση με τη χρονική συγκυρία κάθε φορά.

Για τα παραδείγματα των δράσεων των κατοίκων δημιουργήθηκε ο Πίνακας Χώρο – Χρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων που βρίσκεται στο Παράρτημα 1, για την παρουσίαση και την κατηγοριοποίηση τους ανάλογα με το θεματικό αντικείμενο της δράσης. Η επιλογή των παραδειγμάτων έγινε με βάση τον σκοπό, την ομάδα – φορέα που πήρε την πρωτοβουλία της ενέργειας, το ποιους αφορούσε – επηρέαζε, το πότε και τα αποτελέσματα της κάθε δράσης.

Η παράθεση και κατηγοριοποίηση των παραδειγμάτων έχει σκοπό τη διερεύνηση της συμμετοχής των κατοίκων του Υμηττού ως προς τα ζητήματα που τους απασχολούν και τα μέσα που χρησιμοποιούν για την επίλυσή τους. Τα παραδείγματα χρησιμοποιούνται ως εργαλείο αξιολόγησης των υποθέσεων εργασίας και του σκοπού της μελέτης. Η προσέγγιση αυτή μας βοηθάει να δούμε εάν τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν οι κάτοικοι αποτελούσαν σοβαρά ζητήματα για την περιοχή ή θέματα μικρότερης σημασίας. Σκοπός είναι να αποτυπωθούν στο χάρτη της συμμετοχής της περιοχής οι ενέργειες των κατοίκων που συμβάλλουν λιγότερο ή περισσότερο στην ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής και εάν μέσω των παραδειγμάτων διακρίνεται μια «κουλτούρα συμμετοχής». Η μελέτη των κοινωνικών πρακτικών που εμφανίζονται στον Υμηττό, μέσω της ερμηνείας των κοινωνικών

και χωρικών δράσεων που οργανώνονται «από τα κάτω» αποσκοπεί στη διερεύνηση αυτής της συμμετοχής.

Η κατηγοριοποίηση των παραδειγμάτων βοηθάει στην ανάδειξη των σκοπών και των μέσων. Η διερεύνηση των συμμετοχικών πρακτικών των κατοίκων μέσα από συλλογικές διαδικασίες γίνεται για να κατανοήσουμε τα προβλήματα που τους απασχολούν και το πώς αντιμετωπίζουν την πόλη τους, το χώρο τους αλλά και τη σημερινή κοινωνία. Οι κοινωνικές πρακτικές που μελετούνται μέσα από τα παραδείγματα δείχνουν τις δράσεις των κοινωνικών υποκειμένων που έχουν ως στόχο τη διαφοροποίηση. Τη διαφοροποίησή τους τόσο ως προς τη δημοτική αρχή και την κρατική εξουσία αλλά και την διαφοροποίησή τους ως προς τους άλλους τόπους γειτονιών. Αντιμετωπίζοντας τη δική τους περιοχή ως κάτι διαφορετικό και μοναδικό, δρουν με βάση αυτή τη μοναδικότητα με σκοπό να τη διατηρήσουν και να επιφέρουν μια ποιοτική αλλαγή στην κοινωνική δομή. Η διερεύνηση θα γίνει είτε στα παραδείγματα αυτά κάθε αυτά είτε στο συνολικό αντικείμενο των δράσεων, ως προς τη σημαντικότητα των προβλημάτων.

ΠΥΡΚΑΛ

Ένα από τα σημαντικότερα μόνιμα και διαρκή θέματα που έχει απασχολήσει τους κατοίκους της περιοχής είναι η έκταση του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο. Για να εξετάσουμε το εάν τελικά υπάρχει ή όχι έντονη συμμετοχική συνείδηση στον Υμηττό, κρίνεται σκόπιμο να δούμε ποια ήταν η στάση, οι προοπτικές και τα αδιέξοδα γύρω από το μείζον πρόβλημα της περιοχής. Για το λόγο αυτό επιλέγεται μεθοδολογικά η ανάλυση του θέματος της ΠΥΡΚΑΛ στο παρόν κεφάλαιο.

Σύμφωνα με τους κάτοικους τη δεκαετία του 70 υπήρξε μια ισχυρή ομάδα κινητοποίησης και συγκεκριμένα: *«Τη δεκαετία του 70 είχαν φτιαχτεί ομάδες που πήγαιναν στα σπίτια και ρωτούσαν αν θέλουν να μείνει η ΠΥΡΚΑΛ, κάτι που ήρθε σε αντίθεση φυσικά με τους εργαζόμενους της ΠΥΡΚΑΛ. Μέχρι και σήμερα υπάρχει το αίτημα η ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο, το αίτημα μετεξελίχθηκε από το να φύγει η ΠΥΡΚΑΛ στο η ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο ώστε να μην χτιστεί και να γίνει πάρκο για όλη την περιοχή...».*

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να εξεταστεί η δράση των κατοίκων γύρω από το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ κυρίως ως προς την επιθυμία τους. Η καθολική απομάκρυνση της ΠΥΡΚΑΛ και η διακοπή της λειτουργίας της αποτελεί μια από τις προβληματικές διερεύνησης της μελέτης. Το κατά πόσο δηλαδή θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τη συμμετοχική συνείδηση των κατοίκων του Υμηττού υψηλού επιπέδου, από τη στιγμή που δεν κινητοποιήθηκαν ποτέ ενεργά για το κλείσιμο του εργοστασίου αλλά ως αίτημα τους προβαλλόταν η ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο. Θα μπορούσαμε να πούμε φυσικά ότι τα δύο αυτά αιτήματα τελικά συγκλίνουν ως προς το αποτέλεσμα. Επειδή όμως εδώ εξετάζουμε τη συμμετοχική διαδικασία και τις ενέργειες επίτευξής της έχει σημασία ο τρόπος προσέγγισης και τοποθέτησης.

Η αντιθετική συνύπαρξη της βιομηχανίας με την πόλη, λόγω δημιουργίας περιβαλλοντικών, οικονομικών, αναπτυξιακών και άλλων προβλημάτων αποτελεί σοβαρό ζήτημα το οποίο συναντάται σε πολλές περιοχές της χώρας. Οι οικιστικές χρήσεις επιβαρύνονταν ιδιαίτερα από τη ρύπανση και το θόρυβο των εργοστασίων. Στην περίπτωση του Υμηττού έρχεται να προστεθεί και η μη οικιστική ανάπτυξη λόγω των πολεοδομικών ιδιαιτεροτήτων με την παρουσία της ΠΥΡΚΑΛ. Σύμφωνα με τις δευτερογενείς πηγές και την έρευνα στο πεδίο η επιθυμία η ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο άρχισε να εκφράζεται εντονότερα

από τη στιγμή που το εργοστάσιο σταμάτησε την έντονα παραγωγική λειτουργία του, όταν δηλαδή χρεοκόπησε και πέρασε στο κράτος.

Σημαντικότερο στοιχείο αποτελεί η μελέτη με θέμα: "Πρόταση εξυγίανσης περιοχής ΠΥΡΚΑΛ στον Υμηττό, το 1977, της σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ", κατά την οποία μοιράσθηκαν ερωτηματολόγια στους κατοίκους των περιοχών γύρω από την ΠΥΡΚΑΛ, για τη συλλογή στοιχείων καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη συγκεκριμένη μελέτη «ο κόσμος της κάθε περιοχής είναι αυτός που κύρια γνωρίζει τα προβλήματα και τις ανάγκες της περιοχής του και θα έπρεπε να έχει το λόγο σε θέματα που αφορούν τη διαβίωση του. Στην περίπτωση της δικής μας έρευνας το ερωτηματολόγιο είχε και έναν άλλο σημαντικότερο ρόλο. Ο ρόλος αυτός ήταν της ενημέρωσης των κατοίκων της περιοχής για τους κινδύνους που διατρέχουν ζώντας δίπλα σε ένα πολεμικό εργοστάσιο, και μια ώθηση για συνειδητοποίηση του προβλήματος και για μια παραπέρα δράση μέσω των συλλογικών φορέων της περιοχής [Πρόταση εξυγίανσης, 1977:75]». Επιπλέον αναφέρεται ότι για τους παραπάνω λόγους υπήρξε συνεργασία με τον ΦΟΥ για την έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου, στο οποίο αναφέρεται το ιστορικό εγκατάστασης του εργοστασίου και της σταδιακής επέκτασης και καταπάτησης δημόσιων και ιδιωτικών ιδιοκτησιών, και στους κινδύνους που εγκυμονεί η παρουσία του εκεί και στην ανάγκη απομάκρυνσης του.

πρόταση
εξυγίανσης
περιοχής
ΠΥΡΚΑΛ στον
Υμηττό, 1977,
Σχ. Αρχ. ΕΜΠ

Οι ερωτήσεις που συμπεριλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο ήταν οι εξής:

1. Σε ποιά Δήμο κατοικείτε; Με σκοπό να συσχετισθούν οι απαντήσεις με την περιοχή που απευθύνονται.

2. Πόσα χρόνια κατοικείτε σ' αυτό το Δήμο; Με σκοπό να ληφθεί υπόψη ο χρόνος εγκατάστασης ως προς την εγκυρότητα της απάντησης και τον εντοπισμό και την κατανόηση του προβλήματος.

3. Αν είχατε οικονομική άνεση, θα αλλάζατε περιοχή κατοικίας; Η ερώτηση είχε σκοπό να διαπιστώσει το κατά πόσον ο κάτοικος είχε πρόβλημα από την εγκατάσταση του δίπλα στο πολεμικό εργοστάσιο, ώστε η παρουσία του στην περιοχή να τον αναγκάσει να την εγκαταλείψει. Τελικά όμως, όπως αναφέρεται στη μελέτη, η ερώτηση, γενικά διατυπωμένη αστόχησε, εφόσον ταυτίστηκε με τη γενικότερη τάση και νοοτροπία που είχε επικρατήσει, στον ελληνικό χώρο και κύρια στο λεκανοπέδιο δηλαδή την τάση μετακίνησης του πληθυσμού, που ανεβαίνει το εισοδηματικό του επίπεδο, σε περιοχές ανώτερης κοινωνικής στάθμης. Έτσι τα συμπεράσματα από την ερώτηση αυτή θεωρήθηκαν αμφισβητούμενα.

4. Έχετε παρατηρήσει προβλήματα από την ύπαρξη του Πυριτιδοποιείου – Καλυκοποιείου στην περιοχή σας; Η ερώτηση αποσκοπούσε στο να διαπιστώσει σε ποιο βαθμό ο πληθυσμός της περιοχής είχε συνειδητοποιήσει το συγκεκριμένο πρόβλημα.

5. Ποιά από τα παρακάτω προβλήματα έχετε παρατηρήσει:

α. κίνδυνος δ. μόλυνση

β. θόρυβος-κραδασμοί ε. τι άλλο

γ. κυκλοφορία

Σκοπός ήταν να εντοπιστεί ποια από τα προβλήματα έχουν αντιληφθεί οι κάτοικοι και ποια θεωρούν σημαντικότερα.

6. Έχετε παρατηρήσει προβλήματα που δημιουργεί η PEPSI COLA στην περιοχή σας, και ποια; Σε ποιά βαθμό έχουν απασχολήσει προβλήματα όπως το κυκλοφοριακό, τα κουνούπια και οι μύγες που μαζεύονται στα μπουκάλια κ.λ.π. που προέρχονται από την

ύπαρξη του εργοστασίου στην περιοχή. Η ερώτηση δεν έγινε αναλυτικά όπως η προηγούμενη γιατί τα προβλήματα από την PEPSI COLA είναι γενικότερα προβλήματα ενός εργοστασίου σε κατοικημένη περιοχή.

7. *Σημειώστε με σειρά προτεραιότητας, τούς χώρους που θα θέλατε να μπουν στα 160 στρ. που καταλαμβάνουν το καλυκοποιείο και η PEPSI COLA¹². Η ερώτηση σκοπό είχε να διαπιστωθούν οι ανάγκες της περιοχής σε διάφορες λειτουργίες και δραστηριότητες, όπως επίσης να αξιολογηθούν οι ανάγκες αυτές από τους ίδιους τους κατοίκους. Επίσης η ερώτηση στόχευε στο να αντιληφθούν οι κάτοικοι ότι αν φύγουν τα εργοστάσια αξιοποιείται ένας χώρος και καλύπτονται μερικές από τις ανάγκες τους¹³.*

Αξιολογώντας τις ερωτήσεις βλέπουμε ότι η θέση της μελέτης ήταν σαφέστατη για την απομάκρυνση του εργοστασίου και τα προβλήματα που δημιουργεί στην περιοχή, γεγονός που γίνεται αντιληπτό από τη δομή και το περιεχόμενο των ερωτήσεων. Επίσης η αποφυγή ερωτήσεων που αφορούν προσωπικά στοιχεία επαγγέλματος, ηλικίας, εισοδήματος, κ.α. μας δείχνει ότι πιθανότατα είχε σκοπό τη μη στοχοποίηση ατόμων καθώς η λειτουργία του εργοστασίου αποτελούσε λεπτό θέμα για τους κατοίκους της περιοχής που απασχολούνταν σε αυτό.

Σύμφωνα με την έρευνα για το Δήμο Υμηττού η περιοχή μελέτης περιλάμβανε 186 οικοδομικά τετράγωνα στο σύνολο των 212 του δήμου, δηλαδή το 87,13%, 3.680 νοικοκυριά στο σύνολο των 4.256 του δήμου, δηλαδή το 89,46% και 11.762 κατοίκους στο σύνολο των 13.701, δηλαδή το 85,85%. Σημειώνεται ότι οι τότε δήμοι που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν ο Δήμος Υμηττού, ο Δήμος Δάφνης και ο Δήμος Αγ. Δημητρίου. Στο Δήμο Υμηττού μοιράστηκαν συνολικά 736 ερωτηματολόγια.

Η επιλογή του δείγματος έγινε με αρχικό κριτήριο *«κόσμο που ζει σε άμεση επαφή με το καλυκοποιείο, έχει εντοπίσει τα προβλήματα που δημιουργεί αλλά και γνωρίζει τις ανάγκες της περιοχής γύρω απ' αυτό ώστε να εκφέρει υπεύθυνη γνώμη στην αντίστοιχη ερώτηση του ερωτηματολογίου. Με κριτήριο αυτό καθορίστηκε η περιοχή διανομής του ερωτηματολογίου. Αποκόπηκε ένα κομμάτι από το δήμο Υμηττού, που βρίσκεται πάνω στο λόφο, όπου υπάρχει σήμερα το άλσος και αυτό γιατί οι κάτοικοι από την ανατολική πλευρά του λόφου παρ' όλο που ανήκουν στο Δ. Υμηττού είναι κάπως αποκομμένοι από την περιοχή του καλυκοποιείου και που απευθύνονται στο μεγαλύτερο ποσοστό τους για την κάλυψη των αναγκών τους προς τις περιοχές του Βύρωνα και της Ηλιούπολης. Από τη μεριά του Δ. Δάφνης καθοριστικός άξονας που αποκόβει τη Δάφνη από την περιοχή του καλυκοποιείου είναι η Βουλιαγμένης. Οι κάτοικοι κάτω απ' αυτήν δεν συμμετέχουν σχεδόν καθόλου στη ζωή της περιοχής μελέτης. Ωστόσο για να διατηρηθεί η ισόποση κατανομή της περιοχής μελέτης γύρω από το καλυκοποιείο και επειδή η περιοχή της Βουλιαγμένης πλησιάζει πολύ κοντά σ' αυτό, αποφασίστηκε να συμπεριληφθεί στην περιοχή μελέτης μέχρι την οδό Αγ. Βαρβάρας [Πρόταση εξυγίανσης, 1977:41]»*

¹² Οι προτάσεις ήταν συγκεκριμένες και φαίνονται στον πίνακα απαντήσεων της ερώτησης 7.
² Η επεξήγηση των ερωτήσεων είναι από το κείμενο της έρευνας.

Απαντήσεις

Για την ερώτηση, πόσα χρόνια κατοικείτε στο δήμο:

Χρόνια: 0-1	2-4	5-10	10-20	20 & άνω	Δεν απάντησαν
8	34	78	93	145	8

Πίνακας 2: Απαντήσεις ερώτησης 2

Παρατηρείται ότι πάνω από το 60% των κατοίκων ζούσαν πάνω από 10 χρόνια στην περιοχή και άρα ήταν γνώστες των προβλημάτων. Είχαν τη βιωματική γνώση της κατάστασης και οι απαντήσεις τους δεν αποτελούν μια θεωρητική προσέγγιση αντίδρασης.

Για την ερώτηση, εάν έχετε παρατηρήσει προβλήματα από την ύπαρξη του Πυριτιδοποιείου – Καλυκοποιείου στην περιοχή σας, σε συνδυασμό με το πόσα χρόνια κατοικούν στην περιοχή:

Χρόνια	0 -1	2 – 4	5 – 10	10 – 20	20 & άνω	Λευκό
ΝΑΙ	6	33	73	77	132	6
ΟΧΙ	2	0	3	9	6	1
ΛΕΥΚΟ	0	1	2	7	7	1

Πίνακας 3: Απαντήσεις ερώτησης 4

Σημειώνεται ότι για το Δήμο Δάφνης το ποσοστό των ΝΑΙ ήταν 82,57% και των ΟΧΙ 7,47%, για τον Δήμο Αγ.Δημητρίου απαντήθηκαν μόνο 7 ερωτηματολόγια (για τη συγκεκριμένη ερώτηση) με όλα να έχουν θετική απάντηση έναντι του ποσοστού των ΝΑΙ 89,34% και ΟΧΙ 5,74% για το Δήμο Υμηττού¹⁴. Η μικρή συμμετοχή των κατοίκων του Δήμου του Αγ. Δημητρίου δικαιολογείται από το γεγονός ότι η περιοχή δεν βρίσκεται σε άμεση εγγύτητα με το εργοστάσιο. Τα ποσοστά μεταξύ των δήμων Δάφνης και Υμηττού είναι σχετικά παρόμοια, και δικαιολογημένα ο Υμηττός υπερέχει στα ΝΑΙ και έχει λιγότερα ΟΧΙ.

Για την ερώτηση, ποια από τα παρακάτω προβλήματα έχετε παρατηρήσει: α. κίνδυνος, β. θόρυβος-κραδασμοί, γ. κυκλοφορίας, δ. μόλυνση, ε. τί άλλο, τα γενικά ποσοστά των απαντήσεων είναι τα εξής:

Κίνδυνος	78,80%
Μόλυνση	68,61%
Θόρυβος-κραδασμοί	38,89%
Κυκλοφοριακό	27,83%
Αισθητικά	1,46%
Αξιοποίηση	3,56%

Πίνακας 4: Απαντήσεις ερώτησης 5

Οι δύο τελευταίες απαντήσεις, αισθητικά και αξιοποίηση, βρίσκονται σε αρκετά μικρά ποσοστά αλλά όπως αναφέρει η έρευνα: «αφορούν προβλήματα που έθιξαν οι ίδιοι οι κάτοικοι, επομένως τα ποσοστά αυτά είναι αρκετά σημαντικά» [Πρόταση εξυγίανσης, 1977:86].

Για την ερώτηση, έχετε παρατηρήσει προβλήματα που δημιουργεί η PEPSI COLA στην περιοχή σας, και ποια, οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

¹⁴ Οι ποσοστιαίοι υπολογισμοί έγιναν με σκοπό να γίνει η σύγκριση μεταξύ των δήμων συμμετοχής καθώς η παράθεση των στοιχείων για όλους του δήμους, δεν κρίνεται σκόπιμο για την παρούσα μελέτη.

		ΟΧΙ	ΛΕΥΚΟ
		9,71%	42,56%
Μόλυνση	15,70%		
Κουνούπια-μύγες	8,41 %		
Κυκλοφοριακό	6,31%		
Ψυχολογικά - Κοινωνικά - Αισθητικά	1,13%		
Αξιοποίηση	2,59 %		
Έλλειψη νερού	0,32 %		

Πίνακας 5: Απαντήσεις ερώτησης 6

«Το 42,56 % δεν απάντησε στην ερώτηση. Το ποσοστό αυτό είναι σχετικά μεγάλο και οφείλεται στο ότι η ερώτηση δεν είχε διατυπωθεί αναλυτικά. Το γεγονός όμως ότι οι ίδιοι οι κάτοικοι έθιξαν τα προβλήματα που τους δημιουργεί η ύπαρξη αυτού του εργοστασίου είναι ακόμα πιο θετικό γεγονός από το να απαντηθεί θετικά μια λίστα προβλημάτων. Εξάλλου στο εργοστάσιο αυτό αναφέρεται κυρίως μία υποπεριοχή που συνορεύει άμεσα μαζί του». [Πρόταση εξυγίανσης, 1977:86]

Για την ερώτηση, σημειώστε με σειρά προτεραιότητας, τους χώρους που θα θέλατε να μπουν στα 160 στρ. που καταλαμβάνουν το καλυκοποιείο και η PEPSI COLA, οι απαντήσεις για τον Δήμο Υμηττού είναι οι εξής:

1.	Αθλητικές εγκαταστάσεις	686	7,41%
2.	Πλατείες	631	6,82%
3.	Πάρκα	835	9,03%
4.	Παιδικοί Σταθμοί	787	8,51%
5.	Νηπιαγωγείο	595	6,43%
6.	Δημοτικό Σχολείο	462	4,99%
7.	Γυμνάσιο	468	5,06%
8.	Παιδικές χαρές	942	10,22%
9.	Νοσοκομείο	858	9,27%
10.	Αγορά	677	7,32%
11.	Πνευματικό κέντρο	729	7,88%
12.	Θέατρο υπαίθριο	445	4,81%
13.	Θέατρο στεγασμένο	133	1,44%
14.	Κινηματογράφος υπαίθριος	168	1,82%
15.	Κινηματογράφος στεγασμένος	76	0,82%
16.	ΟΤΕ	365	3,95%
17.	ΔΕΗ	205	2,26%
18.	Ταχυδρομείο	182	1,97%
Σύνολο		9244	

Πίνακας 6: Απαντήσεις ερώτησης 7

Από τον πίνακα μπορούμε να συμπεράνουμε την επιθυμία των κατοίκων καθώς και τις ελλείψεις της περιοχής μελέτης. Οι ανάγκες κατά προτεραιότητα των κατοίκων είναι αυτές που θα ανακούφιζαν την περιοχή και θα βελτιώναν τόσο την καθημερινότητα των κατοίκων όσο και την ποιότητα της διαβίωσης τους. Φαίνεται ότι, η έρευνα βοήθησε τους κατοίκους να αποκτήσουν μια γνώμη για το πώς θα μπορούσε ο χώρος της ΠΥΡΚΑΛ να

αξιοποιηθεί σύμφωνα με τις επιθυμίες τους και τους υπέδειξε τι θα μπορούσαν στο μέλλον να διεκδικήσουν, παρόλη την όποια αντίθεση από την επίσημη κρατική ή ιδιωτική αντιμετώπιση. Σύμφωνα με την έρευνα τα προβλήματα που δημιουργούνται στην περιοχή έχουν γίνει αντιληπτά από τους κατοίκους. Η συνειδητοποίηση από τους κατοίκους της πραγματικής κατάστασης, αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίλυση των προβλημάτων που επηρεάζουν τον τρόπο ζωής τους. Οι αντιλήψεις και οι διαθέσεις των ίδιων για το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ, αποτελούν σημαντικό στοιχείο για την ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης. Καθώς το ποσοστό συμμετοχής των κατοίκων του Υμηττού στην έρευνα είναι μεγάλο, τα ποσοστά των θετικών απαντήσεων, μας βοηθούν να δούμε κατά πόσο οι άνθρωποι αυτοί, παρόλα τα όποια εργασιακά συμφέροντά τους, απάντησαν συνειδητά για το μέγεθος του προβλήματος.

Χρονικά λοιπόν η πρώτη συνειδητοποίηση των κατοίκων για την πραγματική χωροκοινωνική κατάσταση της περιοχής τους, συμβαίνει στο τέλος της δεκαετίας του '70. Σύμφωνα με τους κατοίκους και τον τύπο *«Από τη δεκαετία του '70 οι κάτοικοι του Δήμου Δάφνης – Υμηττού παλεύουν να φύγει το πολεμικό εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ από το κέντρο της πόλης μας και ο χώρος να αποδοθεί στην Τοπική Αυτοδιοίκηση προκειμένου να γίνει πάρκο υψηλού πρασίνου με πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες στα διατηρητέα του κτήρια¹⁵»*. Η παρούσα μελέτη αποτελούσε σαφώς ένα εφαλτήριο για την κινητοποίηση των κατοίκων. Οι κάτοικοι μέσα από την μελέτη μπήκαν σε μια διαδικασία να σκεφτούν και να καταλάβουν τι συμβαίνει πραγματικά στην περιοχή τους και πως θα μπορούσαν να δώσουν λύση στο θέμα.

Από τον πίνακα των παραδειγμάτων διαπιστώνεται ότι η απομάκρυνση της ΠΥΡΚΑΛ και η δημιουργία πάρκου αποτελεί ένα θέμα μόνιμης απασχόλησης των κατοίκων και συνεχούς κινητοποίησης γύρω από αυτό, αφού μέχρι και σήμερα δημιουργούνται κατά καιρούς διάφορες συζητήσεις – κουβέντες γύρω από το θέμα. Ωστόσο παρατηρείται μια χρονική ασυνέχεια, τουλάχιστον ως προς τα στοιχεία που ήταν δυνατόν να βρεθούν. Μετά την μελέτη του ΕΜΠ το 1977, ξανασυναντάμε την επόμενη οργανωμένη εκδήλωση το 2006.

Το 2006, ενόψει των δημοτικών εκλογών, ο Φιλοπρόοδος Όμιλος Υμηττού (ΦΟΥ) οργάνωσε εκδήλωση με θέμα την ΠΥΡΚΑΛ, όπου ήταν παρόντες όλοι οι υποψήφιοι δήμαρχοι και κάτοικοι. Η μελέτη των πρακτικών της συζήτησης θα μας βοηθήσει να δούμε τον τρόπο αντιμετώπισης αλλά και τις απόψεις γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Η μεθοδολογική αυτή προσέγγιση επιλέγεται γιατί τα προβλήματα και οι επιθυμίες των πολιτών που ζουν την περιοχή θεωρούνται πιο χρήσιμα και ουσιαστικά από κάθε θεωρητική ανάλυση. Σημαντικά σημεία αυτής της κουβέντας αποτελούν τόσο οι τοποθετήσεις των εκπροσώπων των πολιτικών παρατάξεων, όσο και η τοποθέτηση του τότε διευθύνοντα σύμβουλου-εκπρόσωπου της ΠΥΡΚΑΛ. Οι διατυπωμένες απόψεις των εκπροσώπων από αυτή την εκδήλωση θα εξεταστούν μέσα από τους άξονες του επιχειρηματικού κέρδους, της συμβολής της δημοτικής αρχής, της συμμετοχής των κατοίκων, τη δυνατότητα μετεγκατάστασης και τα προβλήματα που υπάρχουν, την υπερτοπική σημασία του θέματος αλλά και την τοπική σημασία του.

Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο της ΠΥΡΚΑΛ, η βέλτιστη λύση είναι να μετατραπεί ο χώρος της ΠΥΡΚΑΛ σε ένα κέντρο υπερτοπικού ενδιαφέροντος: *«Να τον καταστήσουμε, αξιοποιώντας τον, τέτοιο χώρο, ούτως ώστε να προκαλεί το ενδιαφέρον όχι μόνο του Δήμου*

αξιοποίηση με σκοπό το κέρδος;

¹⁵ Ανάρτηση Πολίτες σε Κίνηση, 2011: <https://dafnisynymittos.wordpress.com/>

σας, αλλά και εν γένει των Αθηναίων». Εδώ λοιπόν έρχεται το θέμα της εμπορευματοποίησης της έκτασης και κατά πόσο αυτό θα ήταν ωφέλιμο για τους κατοίκους και την περιοχή. Ο κίνδυνος που παραμονεύει με την απομάκρυνση του εργοστασίου είναι η αγορά του από μεγάλα επιχειρηματικά κεφάλαια, η ιδιωτικοποίηση του, η οικοπεδοποίηση του και η γενικότερη εκμετάλλευση της έκτασης με βάση το κέρδος, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας από τους ομιλητές *«νομίζοντας ότι αγωνιζόμαστε για να γίνει πάρκο αυτός ο χώρος, τελικά να ανοίγουμε το δρόμο για ιδιωτικοποίηση»*. Η θέση της έκτασης, κοντά στο κέντρο της Αθήνας και σε εγγύτητα με τον ήδη κερδοφόρο πολιτιστικό χώρο του Θεάτρου Βράχων, σε συνδυασμό με το μέγεθός της και την πρόσβαση στο μετρό αποτελεί ένα φιλέτο που πολλοί θα ήθελαν να το αξιοποιήσουν για να εξυπηρετήσουν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα.

Τα παραδείγματα πρώην βιομηχανικών εγκαταστάσεων τα οποία έχουν μεταμορφωθεί σε κέντρα επιχειρήσεων, που κρύβονται πίσω από τη βιτρίνα της πολιτιστικής χρήσης, είναι πολλά. Από τα Docklands του Λονδίνου μέχρι το εγχώριο παράδειγμα, της Τεχνόπολης στο Γκάζι, συναντάμε την επιχειρηματική αξιοποίηση πρώην βιομηχανικών χώρων, με την ιδιαίτερη ικανότητα τους να μεταλλάξουν την ευρύτερη περιοχή στο σύνολο της. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό με διάφορους όρους και η θεωρητική ανάλυση εδώ δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σημασία. Σημασία έχει η εξέταση του σεναρίου δημιουργίας ενός τέτοιου κέντρου στην έκταση της ΠΥΡΚΑΛ, οι πιθανότητες να συμβεί και τα όποια προβλήματα ή οφέλη θα είχε για την περιοχή.

Δεν ήταν λίγες οι διαπιστώσεις των κατοίκων κατά τη συζήτηση μαζί τους για το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ, με τις οποίες εξέφρασαν την επιθυμία ή/και την ανησυχία τους για το τι θα γίνει αυτός ο χώρος μετά την απομάκρυνση του εργοστασίου: *«αν γίνει πως θα γίνει, φοβίζει πολύ κόσμο το πώς θα λειτουργεί, πως θα ελέγχεται... Τι; Θα μαζεύονται όλοι εδώ από άλλες περιοχές; Θα γίνουμε ένα νέο Γκάζι;»*. Ως προς την επιθυμία των κατοίκων οι περισσότεροι σήμερα, με την παρούσα οικονομική κατάσταση της χώρας, όπου η οικονομική κρίση και η ανεργία είναι δύο έννοιες αρκετά βιωμένες στους πολίτες, θα ήθελαν ένα χώρο όπου εκτός από πάρκο θα υπήρχαν και εμπορικές δραστηριότητες. Στην εκδήλωση του 2006 παρατηρείται ότι η θέση τόσο των εκπροσώπων όσο και των πολιτών είναι κάθετη ως προς την αποκλειστική δημιουργία πάρκου στην περιοχή. Στη σημερινή συγκυρία της κρίσης όμως είναι αυτονόητο ότι οι απόψεις και τα θέλω των κατοίκων έχουν αλλάξει. Οι κάτοικοι έχουν χάσει αυτή τη ρομαντική εικόνα της δημιουργίας ενός μητροπολιτικού πάρκου, αφενός απογοητευμένοι από άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις: *«εδώ είδες τι έγινε με το ελληνικό που δεν έγινε πάρκο, θα γίνει η ΠΥΡΚΑΛ;»* αφετέρου γιατί η πιθανότητα δημιουργίας εμπορικών χρήσεων θα έφερνε στην περιοχή θέσης εργασίας.

Η δημιουργία ενός κέντρου εμπορικών δραστηριοτήτων με την παράλληλη διατήρηση της βιομηχανικής κληρονομιάς του εργοστασίου θα ήταν το πιο επιθυμητό σενάριο για την περιοχή. Αναμφισβήτητα μια αποσπασματική διαχείριση του χώρου, ως υποδοχέα σύγχρονων επικερδών ιδιωτικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, αγνοώντας την ιστορία και υιοθετώντας κριτήρια οικονομικής ωφέλειας και μόνο δεν μπορεί να αποτελέσει θετικό στοιχείο για την εξέλιξη της περιοχής. Η όποια πιθανή επανάχρηση του χώρου αυτού θα πρέπει να έχει ως πρωταρχικό μέλημα την τοπική κοινωνία, τις ανάγκες και την ιδιοσυγκρασία τους καθώς όπως έχει δείξει η ιστορία, οι αποσπασματικές κινήσεις δεν έχουν αποτέλεσμα για την πόλη.

Ο Υμηττός ως μια γειτονιά μεσαίας οικονομικής τάξης με το ιδιαίτερο πολεοδομικό καθεστώς σε συνδυασμό με τη μικρή ιδιοκτησία, δεν αποτελεί ακριβώς μια επιθυμητή κατάσταση για το επενδυτικό κεφάλαιο. Οι αναπλάσεις αυτές συνήθως συνδέονται με τη γύρω περιοχή και την επένδυση όχι μόνο στο χώρο της ανάπτυξης αυτής καθεαυτής αλλά και στη γενικότερη εκμετάλλευση, την εκτόπιση των παλαιών κατοίκων, την αύξηση των τιμών των οικοπέδων, των ενοικίων και του κόστους ζωής.

Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1996 του Δήμου Υμηττού (ΦΕΚ 1061Δ/17-09-1996), αναφέρει τη δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων, πολιτιστικών χρήσεων, χρήσεων πρασίνου, δημοτικής αγοράς και κέντρου υγείας στο χώρο της ΠΥΡΚΑΛ μετά την απομάκρυνση της καθώς επίσης αναφέρει ότι στις προτάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος συμπεριλαμβάνεται η σταδιακή απομάκρυνση της ΠΥΡΚΑΛ. Να σημειωθεί ότι ο συντελεστής δόμησης της περιοχής παραμένει ο ίδιος, δηλαδή 1.4. Με ποιο κίνητρο λοιπόν οι επενδυτές να ενδιαφερθούν για την περιοχή; Η μη αύξηση του συντελεστή δόμησης δεν αποτελεί κίνητρο που προσελκύει επενδύσεις στην περιοχή. Μήπως λοιπόν η όποια αποτυχία και σασισιμότητα στο θέμα της ΠΥΡΚΑΛ οφείλεται και στο γεγονός ότι δεν υπάρχει πιθανότητα μεγάλων κερδών; Η δυνατότητα μεγάλων επενδυτικών κεφαλαίων και μιας εντατικής εκμετάλλευσης της αστικής γης, δημιουργεί σημαντική προστιθέμενη αξία σε μια πόλη ή μια περιοχή, κάτι που στην περίπτωση του Υμηττού δεν είναι δυνατό να συμβεί όταν το πολεοδομικό καθεστώς αυτή τη στιγμή δεν βοηθάει για συνολική ανάπτυξη της περιοχής, μεγάλα οικοδομικά συγκροτήματα, πολυκατοικίες κλπ.

Η αντιμετώπιση του χώρου ως εμπόρευμα είναι μια πάγια πρακτική των κυβερνήσεων. Πολύ περισσότερο στην Ελλάδα όπου ο προγραμματισμός και ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός δεν δύνανται να ευδοκιμήσουν γιατί βρίσκουν εμπόδιο τόσο στη γραφειοκρατία και την ελληνική παθογένεια, μια μόνιμη αντίδραση και άρνηση σε οτιδήποτε νέο, όσο και στις συνεχείς καταστάσεις «κρίσης» που βιώνει η χώρα ανά δεκαετίες. Στα «διαλείμματα» ευημερίας συναντάμε ΓΠΣ που υπόσχονται βελτίωση της καθημερινότητας των κατοίκων αλλά που ποτέ δεν φτάνουν στην εφαρμογή. Σε αυτές τις περιπτώσεις ανήκει και η περιοχή του Υμηττού. Τα σχέδια υπόσχονταν καλύτερη της ζωής των κατοίκων, καθώς η απομάκρυνση της ΠΥΡΚΑΛ και η δημιουργία ήπιων χρήσεων όπως χώρων πρασίνου, αθλητικών εγκαταστάσεων, πολιτιστικών χρήσεων, δημοτικής αγοράς και κέντρου υγείας θα αποτελούσε μια θετική έκβαση των πραγμάτων για τους κατοίκους που τόσα χρόνια ζούσαν με ένα εργοστάσιο να λειτουργεί μέσα στα σπίτια τους.

Ο μετασηματισμός πρώην βιομηχανικών εγκαταστάσεων σε χώρους αναψυχής και πολιτιστικούς, πέρα από τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό και προγραμματισμό, χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη τις μεταλλαγές που συμβαίνουν στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιοχής, στη ζωή των κατοίκων, στο πολιτιστικό πλαίσιο, την οικονομική ανάπτυξη, την εμπορική διαδικασία και τις χρήσεις γης. Η δημιουργία δημόσιου χώρου πρέπει να έχει ως κύριο στόχο τον κάτοικο, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, τη δημιουργία ελεύθερων και πράσινων χώρων, τη βελτίωση της καθημερινότητάς του και όχι να παίζει παραγωγικό ρόλο συγκρότησης επιλεκτικών κατοίκων, χρήσεων και εμπορευματικών χώρων.

Η παρέμβαση στο χώρο της ΠΥΡΚΑΛ με χρήσεις για τη γειτονία, ένας χώρος κοινωνικός και όχι εμπορικός που θα φτιάχνονταν για τους κατοίκους των όμορων περιοχών χωρίς να έχει ως σκοπό το κέρδος θα μπορούσε να δώσει ανάταση στην περιοχή. Όταν όμως το κέρδος δεν έρχεται πρώτα και μπροστά από όλα τα άλλα, τα αποτελέσματα

δεν είναι τόσο θετικά. Όταν τα σχέδια στηρίζονται στα οικονομικά κίνητρα και την προσέλκυση επενδύσεων θέτοντας σε δεύτερη μοίρα την κοινωνική ευημερία, βλέπουμε να έχουν συνήθως πιο άμεσο αποτέλεσμα.

Τόσο η επιθυμία των κατοίκων όσο και η προβληματική της παρούσας μελέτης στηρίζονται στην άποψη ότι οι κάτοικοι ως τα δρώντα υποκείμενα ενός χώρου, που εργάζονται, κατοικούν, καταναλώνουν προϊόντα και υπηρεσίες, είναι αυτοί που πρέπει να διεκδικήσουν την πόλη τους αλλά και να αποτελούν τον πρωταρχικό συντελεστή στις αποφάσεις της εξουσίας. Οι κάτοικοι του Υμηττού έχουν εκφράσει ξεκάθαρα τη θέλησή τους για τη δημιουργία πάρκου με ήπιες εμπορικές και πολιτιστικές χρήσεις. Ο χώρος της ΠΥΡΚΑΛ θα μπορούσε να γίνει ένα πάρκο για τους κατοίκους. Τόσο θεσμικά, όσο και σχεδιαστικά, αυτή είναι μια λύση που είναι εφικτή και επιθυμητή.

Ο εκπρόσωπος της ΠΥΡΚΑΛ κλείνει στην εν λόγω εκδήλωση λέγοντας ότι: «*Η διοίκηση της εταιρείας, για να υλοποιήσει κάτι τέτοιο δεν μπορεί χωρίς τη συναίνεση, χωρίς τη συνεργασία, χωρίς τη βοήθεια, χωρίς την αλληλέγγυα πορεία της Τ.Α.*». Φαίνεται λοιπόν ότι, από την πλευρά της διοίκησης, η επιθυμία είναι συγκεκριμένη. Για την επίτευξη του σκοπού ο ρόλος της Τοπικής αυτοδιοίκησης είναι πρωταρχικός.

Εδώ ερχόμαστε να δούμε τον ρόλο και τους σκοπούς της Τοπικής αυτοδιοίκησης γύρω από το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ. Ποιες οι δυνατότητες παρέμβασής της, τι θα μπορούσε να είχε κάνει η δημοτική αρχή και τι έκανε. Ο δήμος ως το «τοπικό κέντρο λήψης αποφάσεων» αξιολογεί και επιλέγει τα προβλήματα που πρόκειται να θέσει ως πρωτεύοντα για την περιοχή του, με βάση τις προτεραιότητες και τους διαθέσιμους πόρους που έχει. Ο ρόλος του, ωστόσο, είναι καθορισμένος και οι αρμοδιότητές του συγκεκριμένες, όπως αυτές απορρέουν στη βάση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου.

Ο τότε δήμαρχος Δ.Αργιανός αναφέρει ότι «το 1991 ξεκινώντας ως νέα δημοτική αρχή, έκαναν μια αντίστοιχη συγκέντρωση και ζήτησε να δει τον τότε πρόεδρο της ΠΥΡΚΑΛ ο οποίος μας αντιμετώπισε λες και πήγαμε να του κλέψουμε τα οικόπεδά του. Ίσα-ίσα που μας δέχτηκε στην πόρτα, και δεν μας πέταξε προς τα έξω. Αμέσως έγινε και άλλο Δημοτικό Συμβούλιο και βεβαίως από κει και πέρα ακολουθήθηκε μία πορεία, που λίγο μετά μιλούσε για κτηματικά ομόλογα, για πώληση, για να γίνει μετεγκατάσταση κλπ». Ο συγκεκριμένος δήμαρχος στις πολιτικές του υποσχέσεις περιλάμβανε τη διενέργεια δημοψηφίσματος στον Υμηττό, με το σύνολο των κατοίκων, με αυξημένες πλειοψηφίες και ποσοστά για να αποφασιστεί τι θα γίνει τελικά, και κατέληγε λέγοντας ότι: «*το Δημοτικό Συμβούλιο θα είναι υποχρεωμένο να επικυρώσει αυτό και μόνο που θα αποφασίσουν οι Υμηττιώτες και τίποτε άλλο παραπέρα*». Οι διατυπώσεις έχουν αξία να αναφερθούν για το λόγο ότι είναι σημαντικό να δούμε ποιες είναι οι προθέσεις και τα στρατηγικά σχέδια της τότε δημοτικής αρχής.

Ωστόσο το νομοθετικό πλαίσιο είναι συγκεκριμένο για το τι μπορεί να κάνει ένας δήμαρχος μέσα στα πλαίσια της θητείας του. Ο δήμαρχος μπορεί να δώσει πολιτικές δεσμεύσεις αλλά όχι νομοθετικές δεσμεύσεις. Οι πολιτικές δεσμεύσεις του δημάρχου δεν έχουν νομική εκτελεστικότητα, δηλαδή σε περίπτωση μη εφαρμογής τους δεν υπάρχουν νομικές κυρώσεις. Ωστόσο οι πιέσεις του δημάρχου προς το εκάστοτε υπουργείο έχουν τη δυνατότητα να φέρουν αποτέλεσμα, λόγω πολιτικών επιπτώσεων. Η υπόσχεση λοιπόν του εκάστοτε δημάρχου για την επικύρωση της απόφασης και των επιθυμιών των κατοίκων δεν μπορεί να γίνει εάν η πολιτική βούληση δεν είναι πολύ ισχυρή και ενέχει πολιτικό κόστος.

συμβολή
Τοπικής
Αυτοδιοίκησης

Από τη συζήτηση προκύπτει ότι η δημοτική αρχή είναι αυτή που μπορεί και πρέπει να κάνει διάφορες ενέργειες για τη στρατηγική λύση του θέματος *«Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, ότι τα τελευταία 20 χρόνια δεν πάρθηκε καμία σοβαρή πρωτοβουλία για το πρόβλημα του εργοστασίου, από το σύνολο του Δήμου μας. Και για να είμαι ξεκάθαρος, μέσα στο σύνολο κατατάσσω πρώτα τη Δημοτική Αρχή και έπονται όλες οι Δημοτικές Παρατάξεις και οι Κινήσεις»*. Θα μπορούσε λοιπόν η Δημοτική Αρχή να έχει προχωρήσει σε πιο δραστικά μέτρα για την επίλυση του προβλήματος, όπως να ασκήσει πίεση για την εφαρμογή του ΓΠΣ, την απομάκρυνση της ΠΥΡΚΑΛ και τη δημιουργία ενός χώρου για τους πολίτες.

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποδεικνύεται κρίσιμος, αφού μπορεί να εξασφαλίσει πόρους, να υποστηρίξει σχεδιαστικά προγράμματα, να εξασφαλίσει τη συνεργασία μεταξύ διοικήσεων και κατοίκων, να ενισχύσει τις συμμετοχικές διαδικασίες των πολιτών (δραστηριοποίηση συλλόγων, διαβουλεύσεις, διαμαρτυρίες) και να καθορίζει τα βήματα και τις πρακτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την πραγματοποίηση των στόχων της.

Από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Ε.Π.) του τέως Δήμου Υμηττού 2009-2010 και τους προγραμματικούς στόχους προκύπτει η έμφαση που δίνεται από τον δήμο Υμηττού στην προστασία του περιβάλλοντος, την ανάδειξη κοινόχρηστων χώρων πρασίνου, στις κοινωνικές δομές και στον πολιτισμό. Οι δράσεις που αποτελούν υψηλή προτεραιότητα για τον δήμο και έχουν να κάνουν με το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ είναι:

- Στον Άξονα για την προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, στα Μέτρα για το φυσικό περιβάλλον και το πράσινο, με γενικό στόχο την προώθηση της περιβαλλοντικής προστασίας: *Η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με δράσεις εξυγιάνσεις τους λόγω του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ- νέα δράση,*
- Στον Άξονα ενίσχυσης της κοινωνικής πολιτικής και των υπηρεσιών παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού, στα Μέτρα για τον τομέα Πολιτισμός – Ψυχαγωγία, με γενικό στόχο την ανάδειξη της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς της περιοχής: *Η δημιουργία νέων υποδομών, νέας αίθουσας εκδηλώσεων – πολλαπλών χρήσεων, διερεύνηση δυνατότητας αξιοποίησης έκτασης ΠΥΡΚΑΛ- νέα δράση.*

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα αναφέρεται ότι η υλοποίηση των δράσεων θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το βαθμό προτεραιότητας και θα εξαρτηθεί από την επίτευξη άντλησης χρηματοδοτικών πόρων. Ο προϋπολογισμός των συγκεκριμένων δράσεων σύμφωνα με το Ε.Π. ανέρχεται στις 40.000 ευρώ στο σύνολο των 11.146.036 ευρώ για τα μέτρα που αφορούν το φυσικό περιβάλλον – πράσινο και 50.000 ευρώ στο σύνολο των 622.000 ευρώ για τα μέτρα που αφορούν τον τομέα Πολιτισμός – Ψυχαγωγία αντίστοιχα για τις δύο παραπάνω δράσεις, τα οποία θα προέλθουν από ιδίους πόρους του δήμου. Ως δείκτης παρακολούθησης¹⁶ για την πρώτη δράση που αφορά το περιβάλλον τίθεται η υλοποίηση έργου ανάπλασης ελεύθερων χώρων αστικού ιστού του δήμου με βιοκλιματικό σχεδιασμό. Για τη δεύτερη δράση που αφορά τον πολιτισμό ως δείκτης

¹⁶ Οι δείκτες χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της υλοποίησης του επιχειρηματικού σχεδίου και σχεδιάστηκαν με βάση την σαφήνεια και την ακρίβεια, την εύκολη και άμεση κατανόηση, τη δυνατότητα μέτρησης τιμών και τη δυνατότητα συγκέντρωσης αξιόπιστων στοιχείων [Ε.Π. Δ.Υμηττού 2009-2010:74].

παρακολούθησης τίθεται ο αριθμός των νέων πολιτιστικών δομών / δράσεων και ο αριθμός έργων συντήρησης πολιτισμικών υποδομών.

Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του πλέον δήμου Δάφνης – Υμηττού 2012-2014, η μόνη αναφορά που γίνεται για την ΠΥΡΚΑΛ είναι στο τεύχος της δημόσιας διαβούλευσης όπου λέει ότι: «η δημιουργία νέων παιδικών σταθμών στον Υμηττό (Κερασσούντος, Ο.Τ. 178, ΠΥΡΚΑΛ) και αναβάθμιση, όπου απαιτείται των υφιστάμενων». Δράση η οποία περιλαμβάνεται στον άξονα ενίσχυσης της κοινωνικής πολιτικής και των παρεχόμενων υπηρεσιών παιδείας.

Από τις παραπάνω δράσεις καμία δεν έχει υλοποιηθεί μέχρι σήμερα. Αυτό που απαιτεί σχολιασμό ως προς τα επιχειρησιακά προγράμματα είναι αφενός ότι οι όποιες δράσεις δεν αναλύονται ειδικότερα, με συγκεκριμένες σχεδιαστικές προτάσεις, κάτι που φυσικά ισχύει γενικότερα στα επιχειρησιακά προγράμματα των δήμων και αφετέρου ότι ο προϋπολογισμός των συγκεκριμένων δράσεων είναι πολύ χαμηλός σε σχέση με το μέγεθος του προβλήματος. Προκύπτει δηλαδή ότι οι δράσεις αυτές δεν αφορούν τη μετεγκατάσταση της ΠΥΡΚΑΛ και τη δημιουργία χρήσεων όπως πάρκο ή άλλες πολιτιστικές χρήσεις, γιατί αναμφίβολα το κόστος για μια τέτοια ενέργεια θα ήταν πολύ υψηλότερο. Η προσέγγιση του θέματος από τα επιχειρησιακά προγράμματα φαίνεται να είναι επιφανειακή, χωρίς ουσιαστικές λύσεις και σχεδιασμένες προτάσεις.

Αξιολογώντας τα δύο αυτά επιχειρησιακά προγράμματα στις χρονικές περιόδους που συντάχθηκαν, προκύπτει ότι οι δράσεις και ο προϋπολογισμός αυτών, αποτελούν συνέπεια της οικονομικής κατάστασης που βρίσκεται η χώρα. Ο προϋπολογισμός του Ε.Π. 2009-2010, ως προς τους οικονομικούς πόρους του δήμου, δικαιολογημένα είναι τόσο χαμηλός και στη συνέχεια το Ε.Π. του 2012-2014, όπου η κρίση έχει αρχίσει να εγκαθιδρύεται στην ελληνική δημοσιοοικονομική πραγματικότητα, δεν κάνει καμία ουσιαστική αναφορά για την προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό όμως που έχει σημασία ως πόρισμα από τα Ε.Π. είναι ότι η αναζήτηση πραγματικής λύσης για την ΠΥΡΚΑΛ δεν αποτελεί πρωταρχικό σκοπό του δήμου. Οι προτάσεις χαρακτηρίζονται από μια προχειρότητα και επιφανειακότητα, χωρίς να συνδέονται με το ΓΠΣ ή/και κάποια άλλη θεσμικά και προγραμματιστικά σχεδιαστική λύση.

Τόσο «η Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», που έχει περιορίσει τις δυνατότητες επέμβασης των δήμων και έχει δημιουργήσει μια περισσότερο "ανεξέλεγκτη" κατάσταση στη διοίκηση τους, όπου είναι δύσκολο έως αδύνατον η δημοτική αρχή να γνωρίζει τα προβλήματα της κάθε υποπεριοχής ξεχωριστά, όσο και η παρούσα οικονομική κρίση της χώρας, με τους δήμους να έχουν όλο και λιγότερο χρηματικούς πόρους έχουν επιφέρει κρίση της τοπικής διαχείρισης και αυτονομίας. Οι δήμοι πλέον λειτουργούν ως εισπρακτικά όργανα και όργανα εκτέλεσης αποφάσεων. Η προσπάθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης να ανταποκριθεί στις ανάγκες του πληθυσμού, των ανέργων, των προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας, στηριζόμενη σε μια συρρικνούμενη οικονομική βάση, δεν μπορεί να επιφέρει τα θετικότερα αποτελέσματα.

Στην περίπτωση του Υμηττού, που ήταν ένας μικρός δήμος, η συνένωση του με τον μεγαλύτερο σε έκταση δήμο Δάφνης δημιούργησε μεγαλύτερη απόσταση των κατοίκων με τη δημοτική αρχή: *«Μας έχουν κόψει τα φτερά μετά την ενοποίηση με την Δάφνη, γιατί ο δήμος είναι μεγάλος και τα αιτήματά μας δεν ακούγονται. Όταν έγινε η ενοποίηση μας είπε ο δήμαρχος ότι πάνε αυτά που ξέρετε, ποιος Υμηττός».*

Η οποιαδήποτε «απογοήτευση» από τη δημοτική αρχή, κυρίως στη σημερινή συγκυρία της κρίσης και της χαοτικής κατάστασης στις διοικητικές υπηρεσίες, είναι αναμενόμενη. Ωστόσο σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο η εξυγίανση των προβληματικών και υποβαθμισμένων περιοχών του αστικού χώρου προβλέπεται και με τη θέσπιση ζωνών ειδικών ενισχύσεων (ΖΕΕ). Σύμφωνα με το αρθ.11, παρ.1 του Ν.1337/83, η Ζώνη Ειδικών Ενισχύσεων είναι η περιοχή στην οποία δίνονται κατά προτεραιότητα στεγαστικά δάνεια και ενισχύσεις. *«Οι ΖΕΕ καθορίζονται είτε στις περιοχές επέκτασης είτε στις προβληματικές περιοχές των εγκεκριμένων σχεδίων που απαιτούν αναμόρφωση. Η εκτέλεση προγραμμάτων οικιστικής αντίληψης στις ΖΕΕ συνιστά δημόσια ωφέλεια και αναλαμβάνεται από το δημόσιο ή δημόσιο οργανισμό ή ανατίθεται στην τοπική αυτοδιοίκηση. Επίσης για την οργάνωση των ΖΕΕ χορηγούνται δημόσιες ενισχύσεις στον αντίστοιχο οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης για συμμετοχή στην εκτέλεση των βασικών κοινοχρήστων πολεοδομικών έργων*» [Κομνηνός Ν.,1986:191]. Θα μπορούσε λοιπόν η τοπική αυτοδιοίκηση να πιέσει την κεντρική εξουσία να δώσει λύση στο θέμα της ΠΥΡΚΑΛ, εκμεταλλευόμενη το νομοθετικό πλαίσιο και ενεργώντας πιο δραστικά με προτάσεις και σχέδια.

προοπτική
θεσμικής
λύσης

Η δημοτική αρχή του Υμηττού στο παρελθόν έχει να επιδείξει επιτυχημένες προσπάθειες υπέρ του δήμου. Συγκεκριμένα στον Υμηττό έχουν υπάρξει στο παρελθόν επιτυχημένες κινητοποιήσεις του δήμου με θετικά αποτελέσματα όπως όταν ο Ανδ. Λεντάκης, κατάφερε για πρώτη φορά να αποσπάσει χώρο από την ΠΥΡΚΑΛ υπέρ του δήμου, και να κατασκευάσει το κλειστό γήπεδο του δήμου. Να βρει χώρο μέσα στην ΠΥΡΚΑΛ για τη στάθμευση των δημοτικών οχημάτων. *«Μετά όμως από τον Ανδρέα Λεντάκη, άλλαξαν τα πράγματα. Τα απορριμματοφόρα του Δήμου δεν παρκάρουν πια στο εσωτερικό του εργοστασίου, αλλά δυστυχώς, όλη η ΠΥΡΚΑΛ παρκάρει στον Υμηττό, αφού η διοίκησή της απαγόρευσε στους εργαζόμενους να παρκάρουν μέσα στην ΠΥΡΚΑΛ. Δυστυχώς, όλα αυτά έγιναν χωρίς καμία αντίδραση από την τωρινή Δημοτική Αρχή».*

Ο δήμαρχος Κ. Σάκκος, σύμφωνα με τους κάτοικους, διεκδίκησε ελεύθερους χώρους για τους Υμηττιώτες, με καταλήψεις στα νταμάρια, με αγώνες για να μη γίνουν οικόπεδα στο πάρκο του Άρη Αλεξάνδρου και με τη δενδροφύτευση του, καθώς και θεσμοθέτησε την αύξηση τελών για τη ρύπανση που προκαλούσε η ΠΥΡΚΑΛ στην ατμόσφαιρα της πόλης.

Σημασία έχει βέβαια ότι η εκδήλωση αυτή έγινε ενόψει των δημοτικών εκλογών, γεγονός που σημαίνει ότι η όποια θερμή προσέγγιση στο θέμα της ΠΥΡΚΑΛ προεκλογικά είναι αναμενόμενη λόγω των πολιτικών συμφερόντων για ψήφους. Η συμμετοχή αυτή θα είχε σημασία εάν τεκμηριωνόταν τόσο προεκλογικά όσο και μεταεκλογικά, κυρίως από τους δημοτικά εκλεγμένους και μη εκπροσώπους. Η τοπική αρχή πρέπει να δρομολογεί διάλογο με τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους τοπικούς φορείς κ.λπ. Μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης, οι τοπικές αρχές πρέπει να αξιοποιήσουν την πληροφορία και τη γνώση που συλλέγεται από την τοπική κοινωνία, με σκοπό τον αποτελεσματικότερο σχεδιασμό και τη χάραξη πολιτικής για την επιδίωξη του στόχου της εύρυθμης λειτουργίας της πόλης με άξονα τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διασφάλιση της συναίνεσης μεταξύ των πολιτών.

Σε έναν αγώνα για το χώρο και την πόλη, οι κάτοικοι του τόπου πρέπει να υπερβαίνουν τις αδυναμίες ενσωμάτωσης τους με τις επιταγές της εξουσίας και να διεκδικούν τις επιθυμίες τους για την πόλη τους. Για να χαρακτηριστεί κάποια ενέργεια ως συμμετοχή και ως «κοινωνικός αγώνας» θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από συνέχεια και

κάτοικοι

συνέπεια. Δεν αμφισβητείται ο συνεχής προβληματισμός των κατοίκων του Υμηττού για την ΠΥΡΚΑΛ, το θέμα όμως είναι εάν αυτός ο προβληματισμός μένει μόνο στη σκέψη και στη συζήτηση ή εάν προχωράει σε δράσεις. Γιατί όσο μαζική και εάν είναι μια εκδήλωση, μπορεί να δημιουργεί πρόσκαιρες εντυπώσεις, όμως η προσπάθεια δεν μπορεί να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα εάν δεν είναι συνεχής. Η σημαντικότητα του θέματος της ΠΥΡΚΑΛ δικαιολογεί τη συνεχή ενασχόληση και τον προβληματισμό των κατοίκων. Τα αποτελέσματα ωστόσο δείχνουν ότι δεν έχουν γίνει σοβαρές προσπάθειες για άμεση λύση του προβλήματος, με οργανωμένες ενέργειες.

Όλοι οι ομιλητές στην εκδήλωση για την ΠΥΡΚΑΛ τονίζουν τη σημασία συμμετοχής των κατοίκων: *«πρέπει η προσπάθεια να είναι συλλογική, για αυτό ποντάρουμε πάνω σε όλους σας...»*. Η ανάδειξη των ζητημάτων ποιότητας ζωής για τους κατοίκους στην περιοχή και η παρέμβαση και διεκδίκηση στα κοινά με σκοπό τη λύση τους, αποτελεί το κυρίαρχο ζήτημα προβληματισμού στην παρούσα μελέτη. Η ενεργοποίηση ομάδων κινητοποίησης οι οποίες θα πίεζαν για την αναζήτηση λύσης τόσο την τοπική διοίκηση όσο και την κεντρική εξουσία έπρεπε να είναι εντονότερη, συνεχής και να είχε μεγαλύτερη απήχηση.

Αυτό που επίσης έχει αξία από την εν λόγω συζήτηση είναι ότι από όλους σχεδόν τους εκπροσώπους εκφράστηκε η επιθυμία δημιουργίας διαπαραταξιακής επιτροπής στην οποία θα συμμετέχουν όλοι οι φορείς του δήμου και θα αντιμετωπίσει το θέμα ενεργά με κύριο γνώμονα τη θέληση των κατοίκων. Κάποιοι από τους εκπροσώπους εξέφρασαν και την επιθυμία να διενεργηθεί δημοψήφισμα ή δημόσια ανοιχτή διαβούλευση για να αποφασίσουν οι κάτοικοι για το τι θέλουν να γίνει.

Η δημιουργία μιας διαπαραταξιακής επιτροπής δεν είναι κάτι νέο, που ακούστηκε στην εκδήλωση αυτή μόνο για εκλογικούς εντυπωσιασμούς. Η επιθυμία αυτή εκφράζεται κατά καιρούς κυρίως από τους κατοίκους, αλλά ποτέ δεν έχει προχωρήσει στην υλοποίησή της. *«Έχουμε επανειλημμένα θίξει το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ με αφίσες, για ενημέρωση των πολιτών, έχουμε κάνει μία καμπάνια πριν από τρία χρόνια, η οποία κορυφώθηκε με μία συνάντηση στο Δημαρχείο, όπου απ' αυτή τη συνάντηση αποφασίστηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο να φτιαχτεί μια διαπαραταξιακή επιτροπή, η οποία θα ασχολείται με το θέμα. Γιατί ένα μέρος σοβαρό του προβλήματος, είναι και η μη διάθεση να ασχοληθούμε αγωνιστικά με αυτό. Είναι αλήθεια ότι κάθε 2, 3, 4 χρόνια, επανερχόμαστε, γίνονται ημερίδες, μαζευόμαστε, συζητάμε, ικανοποιούμαστε, φεύγουμε, το ξεχνάμε. Θα πρέπει να ξαναπεράσουν 1, 2, 3 ακόμα χρόνια, για να ξαναμπούμε πάλι στην ίδια διαδικασία. Το πρόβλημα όμως δεν μπορεί να λυθεί έτσι»*.

Επίσης φαίνεται ότι οι όποιες ενεργοποιήσεις συμβαίνουν αποσπασματικά μέσα στα χρόνια χωρίς να υπάρχει συνέχεια και συνέπεια. *«Ειλικρινά, δεν μου αρέσει το γεγονός ότι στα χρόνια που αναφέρθηκα παραπάνω, τέτοια εκδήλωση - συζήτηση ενθυμούμαι μία. Αυτή που έγινε με πρωτοβουλία του Δήμου στις 14/4/2002 δηλαδή έξι μήνες πριν τις Δημοτικές Εκλογές, και η σημερινή που απέχει μόλις 20 μέρες από τις προσεχείς. Δηλαδή, πέρασαν 4 ολόκληρα χρόνια απραξίας, ακινησίας, στασιμότητας»*

Ωστόσο οι πολίτες θεωρούν ότι η συμμετοχή τους στο θέμα έχει παίξει κάποιο ρόλο. Δεν θεωρούν τους αγώνες τους χαμένο χρόνο: *«Η εταιρεία αυτά που έχουν γίνει τόσα χρόνια, πιστεύω, τα έχει λάβει λίγο-πολύ υπόψη της, και οι κινητοποιήσεις που γίνανε εντός και εκτός Υμηττού, έχουν φέρει ένα αποτέλεσμα»*. Πιστεύουν ότι έχουν δικαίωμα στην καλύτερευση της καθημερινότητάς τους και με οποιαδήποτε αφορμή

βρίσκονται εκεί για να το εκφράσουν και να συμμετέχουν σε αυτό: *«Εμείς λοιπόν, που θέλουμε μία άλλη πόλη, έναν άλλο Υμηττό, μία άλλη γη δίπλα μας, να τη ζούμε, πρέπει να ενεργοποιηθούμε, αυτό κάναμε εμείς».*

Η συμμετοχή των πολιτών στην όποια αναπτυξιακή διαδικασία ή στη διαμόρφωση καταστάσεων, δεν αποτελεί ούτε εύκολη, ούτε γνωστή και πόσο μάλλον επιτυχημένη έως τώρα πρακτική στην Ελλάδα. Είναι ελάχιστα τα παραδείγματα επιτυχημένης συμμετοχής των πολιτών κυρίως όταν πρόκειται για μεγάλα αναπτυξιακά και επενδυτικά προγράμματα.

Η όποια προσπάθεια για συμμετοχή των πολιτών για να έχει επιτυχία και συνέπεια απαιτεί συνεργασία μεταξύ πολιτών και τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι πολίτες έχουν ανάγκη να νιώθουν τη στήριξη της διοίκησης, γεγονός που προκύπτει και από την έρευνα στο πεδίο: *«εμείς θέλουμε να φτιάξουμε μια ομάδα για όλους τους κάτοικους του Υμηττού με τη βοήθεια του δήμου, για να μας ακούσει η όποια κυβέρνηση, και να δούμε τι μπορεί να γίνει με την ΠΥΡΚΑΛ, αλλιώς δε γίνεται τίποτα».* Οι πολίτες έχουν ανάγκη την ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με την τοπική αρχή, να αισθάνονται ότι λαμβάνει υπόψη της τις επιθυμίες τους αλλά και τις προσπάθειές τους.

Η ενημέρωση και η κατάλληλη εκπαίδευση των πολιτών, η αύξηση της ευαισθητοποίησής τους, η ενημέρωση για τις επιπτώσεις και η κατανόηση ότι επηρεάζονται από την εφαρμογή μιας απόφασης ή τα αποτελέσματα της προσδίδει δύναμη στις κοινωνικές ομάδες. Γεγονός που προκύπτει και από τα αποτελέσματα της μελέτης για την εξυγίανση της ΠΥΡΚΑΛ του 1977. Οι πολίτες ενημερώθηκαν, είδαν ποιες είναι οι προοπτικές και συμμετείχαν, είτε απαντώντας στα ερωτηματολόγια, είτε στην δημιουργία των φυλλαδίων ενημέρωσης αλλά και στη μετέπειτα εξέλιξη που από εκεί ενεργοποιήθηκε μια ισχυρή ομάδα που ζητούσε τη δημιουργία πάρκου.

«Βέβαια, από τη θεώρηση του κοινού απουσιάζει συνήθως η τεχνική διάσταση των προβλημάτων, λόγω έλλειψης εξειδικευμένης γνώσης, ενώ χαρακτηρίζεται από υποκειμενικότητα, που απορρέει από την εμπειρική γνώση και την «ερμηνεία» των προβλημάτων» [Στρατηγέα Αν.,2015:47]. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η συμμετοχή του κοινού ενέχει τον κίνδυνο ουτοπικών προτάσεων ή αντιδράσεων άνευ ουσιαστικού λόγου. Κάτι που ευτυχώς στην περίπτωση της ΠΥΡΚΑΛ δεν συνέβη. Οι προσδοκίες των κατοίκων πάνε παράλληλα με την πραγματικότητα. Η επιθυμία τους για τη δημιουργία πάρκου είναι κάτι που μπορεί να υλοποιηθεί, χωρίς μεγαλόπνοα σχέδια.

Ένα ακόμη θετικό και αισιόδοξο πόρισμα για την περιοχή είναι ότι όπως προέκυψε από την έρευνα στο πεδίο, δεν υπάρχουν ουσιαστικές συγκρούσεις μεταξύ των «θέλω» των κατοίκων, διαφορετικές απόψεις, πεποιθήσεις, αξίες, οράματα και συμφέροντα. Οι κάτοικοι αυτό που επιζητούν να γίνει εδώ και χρόνια στην ΠΥΡΚΑΛ είναι η δημιουργία πάρκου με ήπιες εμπορικές χρήσεις. Δεν υπάρχουν αντικρουόμενες ομάδες ως προς τη μετέπειτα χρήση της έκτασης, από τη στιγμή που ο χώρος θα δοθεί στο δήμο. Η μόνη, λογική ως ένα βαθμό, αντίδραση που γίνεται αντιληπτή, είναι από τους εργαζόμενους στο εργοστάσιο, κυρίως παλιότερα όταν απασχολούταν μεγάλο μέρος του πληθυσμού του Υμηττού στο εργοστάσιο.

Για να αξιολογήσουμε τη συμμετοχή των κατοίκων στις κινητοποιήσεις για τη δημιουργία πάρκου, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη μας ότι αποτελεί ένα λεπτό θέμα για την περιοχή καθώς σε αυτό εργάζονταν αρκετοί κάτοικοι της, με αποτέλεσμα η οποιαδήποτε πιθανότητα κλεισίματος του να είχε συνέπειες και στην οικονομική ζωή της περιοχής: *«ένα ζήτημα που απασχολεί τον Υμηττό πολλά χρόνια τώρα. Αυτό το*

εργοστάσιο είναι δεμένο και με την ιστορία του Υμηττού. Σ' αυτό εργαζόντουσαν, ειδικά παλαιότερα, σχεδόν όλοι οι κάτοικοι του Υμηττού και ζούσαν. Έχει δηλαδή πραγματικά πολλές πλευρές».

Ωστόσο, από την έρευνα πεδίου διαπιστώθηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής που εργάζονταν στην ΠΥΡΚΑΛ δεν ήθελαν ούτε τη μετεγκατάσταση του εργοστασίου γιατί δεν ήθελαν να μετακινούνται. Δεν τους απασχολούσε το μέγεθος των προβλημάτων που δημιουργούσε στην περιοχή, από τη στιγμή που οι ίδιοι βολεύονταν. Εδώ λοιπόν μπαίνει το προσωπικό συμφέρον, που πάντα υπερνικά το δημόσιο συμφέρον. Ο άνθρωπος ως οντότητα δεν έχει τη δυνατότητα να υπερνικήσει τα δικά του συμφέροντα, ακόμα και εάν αυτά αφορούν δευτερεύουσας σημασίας, όπως η προσωπική του βολή. Αναμφισβήτητα η οριστική διακοπή του εργοστασίου θα είχε αντιδράσεις αλλά η μετεγκατάσταση του με τη δέσμευση μετάθεσης των εργαζομένων, με σκοπό την καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης θα έπρεπε να είναι επιταγή όλων των κατοίκων της περιοχής. Η συλλογική συνείδηση σχετίζεται με τον τρόπο που ζούμε, που αλληλεπιδρούμε μεταξύ μας και με το περιβάλλον, το δομημένο και το φυσικό. Σχετίζεται με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες που βάζουμε και εκφράζεται μέσα από τις πράξεις και τις απόψεις μας.

Έτσι λοιπόν, επιστρέφοντας στα ερευνητικά ερωτήματα, στο γιατί ποτέ οι κάτοικοι δεν κινητοποιήθηκαν για τη ριζική διακοπή του εργοστασίου, προκύπτει το αναμενόμενο συμπέρασμα ότι η ΠΥΡΚΑΛ αποτελούσε τον οικονομικό πνεύμονα της περιοχής. Το κλείσιμο του εργοστασίου θα σήμαινε αναμφίβολα απολύσεις και η μετεγκατάσταση του ενείχε τον κίνδυνο να μην απορροφηθούν όλοι οι εργαζόμενοι. Οι κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές μετά την απομάκρυνση του εργοστασίου θα ήταν τεράστιες για την περιοχή και οι κάτοικοι έπρεπε να έρθουν αντιμέτωποι με ένα διττό πρόβλημα: καλύτερευση της καθημερινότητας ή εργασιακή απασχόληση;

Η αρνητική θέση που παίρνουν οι πολίτες, σε περίπτωση μετεγκατάστασης του εργοστασίου δεν ήταν ως αποτέλεσμα γνώσης των ουσιαστικών οφελών σε σχέση με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η ευαισθητοποίηση για θέματα περιβάλλοντος στην Ελλάδα άλλωστε, έρχεται χρονικά στα τέλη της δεκαετίας του 70. Σε μια περιοχή όπως ο Υμηττός, που η κοινωνική διάρθρωση αφορά μεσαία και κυρίως χαμηλά οικονομικά στρώματα, η περιβαλλοντική συνείδηση έρχεται δεύτερη σε σχέση με την εργασιακή απασχόληση. Οι κάτοικοι, τις δεκαετίες έντονης λειτουργίας του εργοστασίου, μέχρι δηλαδή τα τέλη της δεκαετίας του 70, την ήθελαν την ΠΥΡΚΑΛ. Αν έφευγε η ΠΥΡΚΑΛ τότε οι επιπτώσεις στην οικονομία της περιοχής θα ήταν αρνητικές και οι κάτοικοι δεν ήταν σε θέση να έρθουν αντιμέτωποι με κάτι τέτοιο. Οι νεώτερες γενιές είναι αυτές που ασχολούνται με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και την ανάγκη ύπαρξης δημόσιων χώρων, κάτι που δικαιολογεί και την "καθυστερημένη" αντίδραση των κατοίκων για την απομάκρυνση του εργοστασίου, καθώς και το γεγονός ότι οι νεώτερες γενιές δεν είχαν πια εργασιακή σύνδεση με το εργοστάσιο.

Η ΠΥΡΚΑΛ είναι δεμένη με την ιστορία του τόπου του Υμηττού. Η ύπαρξη του εργοστασίου στα όρια του δήμου έχει εντυπωθεί στη συνείδηση των πολιτών και αποτελεί στοιχείο άρρηκτα συνδεδεμένο με το χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία της περιοχής. Οι πολίτες του Υμηττού έχουν μάθει να ζουν με την ΠΥΡΚΑΛ εκεί, να οριοθετεί την πόλη τους, να επηρεάζει τον οικιστικό τους χώρο, να παίζει ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα του τόπου και να «υπόσχεται» ένα καλύτερο μέλλον.

Όπως πολύ εύστοχα διατυπώθηκε από έναν από τους εκπροσώπους της τότε συνάντησης: *«ο χώρος του εργοστασίου που καταλαμβάνει σημαντικό ποσοστό της συνολικής έκτασης του Υμηττού, ανήκει δικαιοματικά για χρήση στους κατοίκους της περιοχής. Είναι αυτοί που υπέφεραν τις συνέπειες της λειτουργίας του εργοστασίου όλα αυτά τα χρόνια και δικαιούνται να καρπωθούν τα οφέλη από την απομάκρυνσή του»*. Η τοπική σημασία της ΠΥΡΚΑΛ είναι μεγάλη και γίνεται εύκολα αντιληπτή η αίσθηση των κατοίκων, μιας δικαίωσης μέσα από την επιθυμία τους για τη δημιουργία πάρκου στο χώρο της. Αυτή η αίσθηση δικαίωσης όμως χαρακτηρίζεται και από μια απάθεια, απογοήτευση και έλλειψη εμπιστοσύνης τόσο στον εαυτό τους όσο και στις αρχές. Οι Υμηττιώτες δεν φαίνεται να πίστεψαν ποτέ ότι πραγματικά αξίζουν την αξιοποίηση του χώρου της ΠΥΡΚΑΛ προς όφελος τους, γιατί είναι αυτοί που τόσα χρόνια ζημιώθηκαν από τη λειτουργία του, είτε λόγω των προφανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων είτε λόγω των ιδιαίτερων πολεοδομικών διατάξεων. Οι κινητοποιήσεις και οι εκδηλώσεις για την ΠΥΡΚΑΛ, έχουν μια «αίσθηση δισταγμού». Οι κάτοικοι θέλουν να ασχοληθούν και να συμμετέχουν, θεωρούν το ζήτημα σημαντικό, θεωρούν ότι έχουν απαιτήσεις και δικαιώματα επί του θέματος αλλά ασχολούνται χωρίς ουσιαστική εμβάθυνση.

Η συμμετοχή των Υμηττιωτών στα προβλήματα που απασχολούν την πόλη τους έχει μια ρομαντική διάθεση, πιο πολύ θεωρητική και λιγότερο πρακτική. Έχουν τη θέληση και την όρεξη αλλά γνωρίζοντας τα προβλήματα που θα συναντήσουν στην εφαρμογή οποιασδήποτε κινητοποίησης, κάνουν πίσω και απογοητεύονται εύκολα. Έτσι, το σημαντικό υπόβαθρο συμμετοχής που υπάρχει εκτονώνεται σε άλλα μικρότερης σημασίας θέματα. Γιατί μπορεί κανείς να διαπιστώσει μέσα από τον πίνακα των παραδειγμάτων ότι υπάρχει ένας πυρήνας διάθεσης συμμετοχής. Μόνο που αυτός ο πυρήνας είναι αποδυναμωμένος, κυρίως όπως διαπιστώθηκε και από την έρευνα στο πεδίο, από την αδυναμία που υπάρχει στη χώρα να στηριχθούν τέτοιες ενέργειες τόσο θεσμικά όσο και από την αδυναμία του να συνειδητοποιήσουμε ότι η συμμετοχή μόνο προς όφελος μας μπορεί να λειτουργήσει.

Η μετεγκατάσταση της ΠΥΡΚΑΛ είναι μια συνεχής υπόσχεση τόσο από τη διοίκηση του εργοστασίου όσο και από τις διάφορες κατά καιρούς κυβερνήσεις. *«Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι όλες οι Δημοτικές Παρατάξεις στα χρόνια που πέρασαν, είχαν ως θέση την απομάκρυνση του εργοστασίου με παράλληλη εξασφάλιση της θέσης των εργαζομένων. Το πάγιο αυτό αίτημα των συνδημοτών μας, είχε την παρακάτω εξέλιξη. Στην ημερίδα που πραγματοποιήθηκε στις 14/4/2002 ο τότε Πρόεδρος της ΠΥΡΚΑΛ, στην πολύ σύντομη τοποθέτησή του, είχε πει επί λέξει: «Επικείται η συγχώνευση της ΠΥΡΚΑΛ με άλλη αμυντική βιομηχανία και επομένως στο 5ετές στρατηγικό σχέδιο της ΠΥΡΚΑΛ συμπεριλαμβανόταν και η μετεγκατάστασή της»*. Η ιδιαιτερότητα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος που ισχύει σήμερα για την ΠΥΡΚΑΛ είναι ένα ακόμα εμπόδιο για την οποιαδήποτε λύση του θέματος. Σήμερα η ΠΥΡΚΑΛ ανήκει στην εταιρεία Ελληνικά Αμυντικά συστήματα ΑΒΕΕ (ΕΒΟ- ΠΥΡΚΑΛ), κύριος μέτοχος της οποίας είναι το Υπουργείο Οικονομικών ενώ εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Το ενδεχόμενο απομάκρυνσης της ΠΥΡΚΑΛ, διαρκές αίτημα των κατοίκων το Υμηττού, ανακινήθηκε όταν ανακοινώθηκε η συγχώνευση ΕΒΟ - ΠΥΡΚΑΛ.

Η μετεγκατάσταση της ΠΥΡΚΑΛ, ως προς τις χωροθετικές και θεσμικές δυνατότητες εφαρμογής της, δεν αποτελεί προβληματική της εργασίας και για αυτό το λόγο δεν θα ασχοληθούμε διεξοδικά σε νόμους και θεσμικά πλαίσια που προτείνουν λύση στο θέμα.

*μετεγκατάσταση
ΠΥΡΚΑΛ:
προοπτικές και
προβλήματα*

Αυτό που έχει σημασία είναι εάν η μετεγκατάσταση αποτελεί προτεραιότητα της διοίκησης και εάν αυτό είναι εφικτό να συμβεί με την κατάσταση όπως έχει σήμερα για την εταιρεία. Η σημερινή λειτουργία της ΠΥΡΚΑΛ συμπεριλαμβάνεται στις θετικού τύπου περιπτώσεις αποβιομηχάνισης, η απασχόληση μετακινήθηκε από τη βιομηχανική παραγωγή στον τομέα των υπηρεσιών. Αυτό βέβαια δεν έγινε ούτε σταδιακά ούτε ομαλά. Μετά την κρατικοποίηση της εταιρείας, έγιναν απολύσεις που συνοδεύονταν από απεργίες και κινητοποιήσεις.

Στην εκδήλωση του 2006 ο εκπρόσωπος της ΠΥΡΚΑΛ αναφέρει ότι: *«Βούληση της διοίκησης και του μετόχου γενικότερα, που είναι το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, καθώς επίσης και του Εποπτεύοντος Υπουργείου, που είναι το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, είναι σε πρώτη προτεραιότητα η αξιοποίηση εν γένει της ακίνητης περιουσίας της εταιρείας. Ο χώρος αυτός λοιπόν, της πρώην ΠΥΡΚΑΛ, μαζί με κάποιους άλλους χώρους, κάποια άλλα ακίνητα της εταιρείας μας, είναι πρώτης προτεραιότητας ως προς την αξιοποίησή τους».* Έχουν περάσει δέκα χρόνια και οι διαπιστεύσεις αυτές δεν έχουν υλοποιηθεί.

Από τα πρακτικά προκύπτει ότι εκτός από τη θέληση της εκάστοτε κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το θέμα ριζικά, και τις προτεραιότητες της εταιρείας, υπάρχει και το θέμα της χρηματοδότησης, τόσο για τη μετεγκατάσταση του εργοστασίου όσο και για την όποια ανάπλαση. Τον Νοέμβριο του 2003 ψηφίστηκε στη Βουλή ο νόμος που ενοποίησε τις δύο αμυντικές βιομηχανίες ΕΒΟ και ΠΥΡΚΑΛ. Εκείνο που έχει σημασία είναι αυτό που ειπώθηκε στη Βουλή των Ελλήνων κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου από τον αρμόδιο τότε Υφυπουργό Άμυνας: *«πού θα βρεθεί το χρηματικό ποσό των 270 εκατ. ευρώ που απαιτούνται για τη μετεγκατάσταση του εργοστασίου και τις άλλες ανάγκες».*

Με το ΦΕΚ 387Β/24-03-2005 το Ελληνικό Δημόσιο παρέχει την ανεπιφύλακτη εγγύηση του προς τις τράπεζες Εθνική τράπεζα της Ελλάδας και Γενική τράπεζα της Ελλάδας για την κάλυψη δανείου της εταιρείας ελληνικά Αμυντικά συστήματα ΑΒΕΕ (ΕΒΟ- ΠΥΡΚΑΛ) ποσού 30.000.000 ευρώ. Ένα πρακτικό εμπόδιο λοιπόν είναι ότι με το κλείσιμο του εργοστασίου, τίθεται το θέμα πως θα πληρωθούν τα όποια δάνεια προς τις τράπεζες: Οι αμυντικές βιομηχανίες ΕΒΟ, ΠΥΡΚΑΛ ΕΑΒ και η ΕΛΒΟ έχουν δανειστεί με την εγγύηση του Δημοσίου συνολικό ποσό ύψους 428,7 εκατ. ευρώ .

Η ΠΥΡΚΑΛ αποτελεί βιομηχανία του αμυντικού τομέα, η οποία βρίσκεται μονίμως στην πρώτη γραμμή εξοπλιστικών προγραμμάτων του ΥΠΕΘΑ, ενώ η εξυγιάνσή της, είναι κάτι που σχεδιάζεται συνεχώς. Πολλές βιομηχανίες της μεταπολεμικής Ελλάδας (Πειραιϊκή - Πατραϊκή, Τσιμέντα Ηρακλής, ΠΥΡΚΑΛ, Βωξίτες Ελευσίνας, Αθηναϊκή Χαρτοποιία, Πουρνάρας κτλ) κρατικοποιήθηκαν για να εξυγιανθούν και έκλεισαν οι περισσότερες από τη σπατάλη την κακοδιαχείριση και τις χαριστικές προσλήψεις. Κάτι που δεν συνέβη με την ΠΥΡΚΑΛ. Αντιθέτως η ΠΥΡΚΑΛ κρατικοποιήθηκε και έμεινε μέσα στον οικιστικό ιστό, χωρίς να φαίνεται ότι απασχόλησε ποτέ σοβαρά τον " νέο ιδιοκτήτη" για αυτούς που ζουν τόσα χρόνια κάτω από αυτές τις συνθήκες.

Η μετεγκατάσταση ενός εργοστασίου για να πραγματοποιηθεί πρέπει πρώτα να ενσωματωθεί στον προγραμματισμό το σύνολο των επιδράσεων του περιβάλλοντος, να συλλεχθούν πληροφορίες για την οικονομία, τις τεχνικές συνθήκες, τις κοινωνικές καταστάσεις, τις συνθήκες εργασίας, τις γεωλογικές συνθήκες και τις πρώτες ύλες, το δίκαιο και τα νομικά θέματα, τις συνθήκες υγιεινής. Σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μια εύκολη διαδικασία και σίγουρα χρειάζονται αρκετά κεφάλαια για την υλοποίηση της. Στη

συγκεκριμένη περίπτωση βέβαια, η ΠΥΡΚΑΛ στον Υμηττό, σήμερα έχει μόνο διοικητικές υπηρεσίες, κάτι που μειώνει τους αρνητικούς παράγοντες μετεγκατάστασης κατά πολύ.

Το ζήτημα της μετεγκατάστασης με παρανομαστή τα θετικά αποτελέσματα υπέρ της υλοποίησής της, της προστασίας του περιβάλλοντος, της επίτευξης της κοινωνικής δικαίωσης και ισότητας σε συνδυασμό με το στόχο της οικονομικής ευημερίας τόσο των κατοίκων όσο και της εταιρείας, θα έπρεπε να έχει ληφθεί πιο σοβαρά υπόψη από την πλευρά της διοίκησης της εταιρείας. Η πίεση για καλύτερη ποιότητα ζωής μέσα στον οικιστικό ιστό οδήγησε σε αυστηρούς περιορισμούς στη λειτουργία της επιχείρησης και σε απαγορεύσεις, οδηγώντας τη σιγά σιγά στη μορφή που είναι σήμερα.

Οι χωροοικονομικές διαδικασίες που επηρεάζουν το πρόβλημα της μετεγκατάστασης και οι δυνατότητες και οι περιορισμοί που υπάρχουν στο θεσμικό πλαίσιο έχουν συντελέσει στη στασιμότητα της κατάστασης. Η εφικτότητα της μετεγκατάστασης αναμφίβολα δεν είναι κάτι που θεωρείται δεδομένο καθώς συνδέεται με την εφικτότητα της ανάπτυξης, η οποία με τη σειρά της σχετίζεται με την εκτίμηση του ήδη επιβαρυσμένου χώρου, τη δυνατότητα επανάχρησής του, το είδος των μελλοντικών χρήσεων που δύναται να φιλοξενήσει ο χώρος σε συνδυασμό με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, αλλά και τις τυχόν ανάγκες υπερτοπικής εμβέλειας.

Σφαιρική αξιολόγηση συμμετοχής

Οι διάφορες δράσεις για την πόλη, με εξαίρεση το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ αφορούν κυρίως δευτερευούσας σημασίας προβλήματα. Βέβαια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ μπορεί να είναι μείζονος σημασίας αλλά δεν έχει παρατηρηθεί η απαραίτητη ίσως συμμετοχή και δράση. Η μη αξιοποίηση της ΠΥΡΚΑΛ οφείλεται προφανώς και στην κρίση που διανύει η χώρα, αλλά η εμπορευματική αξιοποίηση του δημόσιου χώρου είναι κάτι που συμβαίνει συνεχώς εξαιτίας της παρούσας οικονομικής κρίσης. Η δράση των κατοίκων πρέπει να είναι αντίθετη αυτής της λογικής και οι διεκδικήσεις τους για τη δημιουργία δομών με κύριο άξονα τον κάτοικο και όχι το κέρδος, πρέπει να είναι μαζικές και συνεχείς .

Οι ομάδες που δημιουργήθηκαν για δράση στο ζήτημα των κεραιών, των πεζοδρομίων, της κυκλοφοριακής μελέτης, της προστασίας του πρασίνου και της αξιοποίησης ελεύθερων χώρων μπορούν να αποτελέσουν το έναυσμα για περαιτέρω συμμετοχικές διαδικασίες. Αρκεί να υπάρχει συνέχεια και συνέπεια. Η συνέχεια βοηθάει τον κόσμο να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να συμμετέχει σε αυτές. Οι αποσπασματικές δράσεις μπορούν να έχουν ένα σημειακό αποτέλεσμα αλλά δεν μπορούν να είναι αυτό που λέμε συμμετοχή. Μεμονωμένα ως δράσεις έχουν αξία για τους κατοίκους, αυτό δεν αμφισβητείται. Γιατί εάν και στο ελάχιστο μια κινητοποίηση βοηθάει στη βελτίωση του δημόσιου χώρου και στη διατήρηση της κοινωνικής ισορροπίας, έχει θετικό πρόσημο ως προς το αποτέλεσμα. Συνολικά όμως στη συμμετοχική συνείδηση αποτελεί πολύ μικρή επιρροή, γιατί δεν χαρακτηρίζεται από συνέχεια, ένταση και μαζική συμμετοχή.

Η διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης αποτελεί μια ακόμα δράση ιδιαίτερης σημασίας. Η ιδιαιτερότητα αυτή έχει πολλαπλές εκφάνσεις, όπως το γεγονός ότι αποτελεί μια συνέχεια της πολεοδομικής νομοθεσίας που ίσχυε στην περιοχή λόγω της ύπαρξης της ΠΥΡΚΑΛ, ότι με την πάροδο των χρόνων η πεποίθηση ότι αυτό είναι κάτι επιθυμητό από τους κατοίκους έχει κληρονομηθεί από γενιά σε γενιά χωρίς να εξετάζονται άλλοι παράγοντες όπως ότι μπορεί για τους κατοίκους αυτό να αποτελούσε μια κατάσταση

καταπίεσης η οποία δεν ήταν στο χέρι τους να την αλλάξουν, ότι από μόνο του ως συνθήκη έχει δημιουργήσει μια ιδιαιτερότητα στην περιοχή.

Ως παράδειγμα συμμετοχής είναι αμφισβητούμενης σημασίας. Αφενός γιατί δεν μπορεί να διευκρινιστεί με ακρίβεια κατά πόσο οι κάτοικοι εξέφρασαν μια τέτοια επιθυμία αφετέρου γιατί η υλοποίησή του έγινε από τον τότε δήμαρχο, οπότε δεν ήταν αποτέλεσμα μιας κινητοποίησης των πολιτών αλλά μια απόφαση της δημοτικής αρχής. Ωστόσο, επιλέχθηκε να μπει στα παραδείγματα συμμετοχής γιατί αποτελεί μια διεκδίκηση του χώρου. Γιατί εάν δεχτούμε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση είναι το μέσο έκφρασης των επιθυμιών και αναγκών των κατοίκων, μπορούμε να υποθέσουμε ότι για ένα μέρος τουλάχιστον των Υμηττιωτών η διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης αποτελούσε επιθυμία τους και επιπλέον από τις συζητήσεις με τους κατοίκους προέκυψε ότι θετικό γεγονός τη διατήρηση του χαμηλού συντελεστή δόμησης.

Οι αντιδράσεις – κινητοποιήσεις για τη μη συνένωση του Υμηττού με άλλον δήμο έχουν αξία κυρίως για τη μαζικότητά τους και την άμεση έκφρασή τους. Οι Υμηττιώτες γνωρίζοντας ότι είναι ένας μικρός δήμος και ότι με τη νέα διοικητική διαίρεση θα συνενώνονταν με κάποιο όμορο δήμο δημιούργησαν ομάδες αντίδρασης και διεκδίκησαν την επιθυμία τους να παραμείνουν αυτοτελής δήμος. Στις κινητοποιήσεις ενέργησαν ομαδικά οι δημοτικοί σύμβουλοι από τη συμπολίτευση και την αντιπολίτευση, μέλη και στελέχη φορέων της πόλης, δημότες και κάτοικοι του Υμηττού, συγκροτώντας μια επιτροπή με τίτλο «Ανοιχτή Πρωτοβουλία Υμηττιωτών» κατά της συνένωσης.

Σε δημοσκοπήση που διενεργήθηκε από μέρους της Επιτροπής σε ευρύτατο πληθυσμιακό δείγμα στον Υμηττό, δύο στους τρεις δημότες, επιθυμούσαν την αυτονομία του δήμου και τοποθετούνταν κατά της συνένωσης. Η Επιτροπή είχε συγκεντρώσει σε λιγότερο από εβδομάδα, πάνω από δύο χιλιάδες υπογραφές από δημότες που επιθυμούν την αυτονομία του Δήμου Υμηττού και τη διενέργεια δημοψηφίσματος για να αποφανθεί ο ίδιος ο πληθυσμός για την τύχη του. Η μαζικότητα της κινητοποίησης μας δείχνει ότι μπροστά σε έναν κοινό στόχο για το δήμο τους, κατάφεραν να ξεπεράσουν πολιτικές πεποιθήσεις και αντιπαλότητες. Μπορεί το αποτέλεσμα να μην ήταν το επιθυμητό για τους κατοίκους αλλά οι κινητοποιήσεις είχαν αξία ως προς τη συμμετοχή σε ένα θέμα που για τους ίδιους ήταν μείζονος σημασίας. Η μαζικότητα και η ένταση με την οποία εκφράστηκε το αίτημα αυτό, αποδεικνύουν ότι υπάρχει ένας πυρήνας που έχει τη διάθεση να ενεργοποιήσει διαδικασίες και να ασχοληθεί με τα ζητήματα του τόπου του.

Η συμμετοχή σε θέματα της κοινωνίας όπως η παιδεία, οι απλήρωτοι εργαζόμενοι, η κρίση είναι μια αρχή οργάνωσης που θα μπορούσε να έχει μια δυναμική και να δημιουργήσει βάσεις για περαιτέρω δράσεις. Οι δράσεις αυτές μπορούν να συντελέσουν στην παρουσία των κατοίκων στο δημόσιο χώρο μέσω διαλόγου και την ανταλλαγή απόψεων. Οι τρόποι και οι όροι μιας ενεργού συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών σε θέματα της πόλης τους θα μπορούσαν να διαμορφωθούν με αφορμή θέματα όπως αυτά, τα οποία εκ πρώτης άποψης είναι έξω από τον εγγενή δημόσιο χώρο αλλά η δράση τους στο χώρο ευνοεί τη δημιουργία συνθηκών συμμετοχής. Η συμμετοχή σε θέματα που δεν αφορούν αποκλειστικά το δημόσιο χώρο και αφορούν προβλήματα του κοινωνικού ιστού μας δείχνει την επιθυμία για τη δημιουργία μια συμμετοχικής κουλτούρας. Το ενδιαφέρον ξεπερνά το δικό τους συμφέρον ή τα δικά τους προβλήματα και μόνο και επεκτείνεται στα γενικότερα προβλήματα της σημερινής ελληνικής κοινωνίας αλλά και τα ειδικότερα προβλήματα μερικών δεκάδων ατόμων, όπως οι εργαζόμενοι. Η συμμετοχή που συνήθως

περιορίζεται μόνο σε πεδία δράσης όπως η προστασία και η διεκδίκηση των δημόσιων χώρων, στις περιπτώσεις αυτές περνά σε θέματα που απασχολούν την κοινωνία και αποκτά άλλη διάσταση πέρα από το άτομο και τις ανάγκες του.

Από τη διεύρυνση των παραδειγμάτων προκύπτει ότι αναμφίβολα στον Υμηττό υπάρχει η επιθυμία για τη δημιουργία δομών που θα έχουν ως στόχο τη διαδραστική σχέση μεταξύ των πολιτών και όσων αποφασίζουν, τόσο δηλαδή της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και της κεντρικής εξουσίας. Για τον σκοπό αυτό η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών, αποτελεί βασικό στοιχείο επιτυχίας. Η απόκτηση γνώσης είναι αναγκαία για την κοινωνική συμμετοχή. Η ενεργοποίηση των πολιτών μπορεί να συντελεστεί από δράσεις μικρές όπως αυτές που παρουσιάζονται μέσα από τα παραδείγματα αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό. Η ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών στην κατεύθυνση της συμμετοχής τους σε θέματα του χώρου τους προϋποθέτει την ύπαρξη ενός πολύ ισχυρού υποβάθρου συμμετοχικής συνείδησης, κάτι που υπάρχει στον Υμηττό.

Η αποτελεσματικότητα των κινητοποιήσεων μπορεί να συμβάλει στην ενδυνάμωση των κοινωνικών σχέσεων και στη διαμόρφωση της συλλογικής συνείδησης της περιοχής. Σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι η όποια διεκδίκηση του δημόσιου χώρου από τις διάφορες ομάδες συνοδεύεται από τεκμηριωμένο αντίλογο και προτάσεις. Παρόλα αυτά, παρατηρείται ότι η συμμετοχή και οι συλλογικές διεκδικήσεις των κατοίκων δεν έχουν μια ενιαία μορφή και έναν κοινό παρανομαστή δράσης. Συντελούνται κυρίως από μεμονωμένες ομάδες ατόμων, εκτός από κάποιες περιπτώσεις, και η απήχησή τους περιορίζεται στο συγκεκριμένο κάθε φορά θέμα.

Η πόλη ως χώρος μπορεί να λειτουργεί ως σημαντικό μέρος πολιτικής δράσης και εξέγερσης. Οι διάφορες δράσεις και αντιδράσεις που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα μας δείχνουν ότι οι κάτοικοι του Υμηττού έχουν την θέληση και την ανάγκη για μια συνεχή συμμετοχή στα καθημερινά προβλήματα της πόλης τους. Δεν μένουν απαθείς στους καναπέδες τους, αυτό αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός. Ο προβληματισμός όμως έγκειται στο εάν και κατά πόσο αυτές οι δράσεις έχουν κάποιο αποτέλεσμα και εάν τελικά αφήνουν κάποιο αποτύπωμα στη πόλη.

Εξετάζοντας τα παραδείγματα παρατηρούμε ότι υπάρχει πρόθεση στον Υμηττό η ζωή στη γειτονιά να γίνει υπόθεση των ίδιων των κατοίκων με συλλογικό τρόπο. Οι εκδηλώσεις και οι διάφορες δράσεις έχουν χαρακτήρα δημοκρατικό, άμεσης συμμετοχής, δίχως ανάθεση εξουσιών σε άτομα και δίχως αποκλεισμούς σε ηλικίες και επαγγέλματα. Η ανταπόκριση του κόσμου και η συμμετοχή στην κουβέντα είναι αυτή που μπορεί να δημιουργήσει βάσεις για συμμετοχή. Αξιολογώντας αυτή καθεαυτή τη συμμετοχή μπορούμε να πούμε ότι η συμμετοχή που συναντάται στον Υμηττό αφορά κυρίως αντιδράσεις σε πράγματα που ήδη έχουν συμβεί και λιγότερο συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και στο σχεδιασμό. Σε αυτή την κατεύθυνση βέβαια συμβάλει το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, το οποίο μέχρι σήμερα δεν δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να συμμετέχουν με πιο ουσιαστικές δράσεις στα γενόμενα για αυτούς πράγματα στη πόλη.

Ο ρόλος του κοινού, στις μέχρι τώρα θεσμοθετημένες διαδικασίες συμμετοχής, εμφανίζεται με περιορισμένες δυνατότητες. Το κοινό εμπλέκεται στη συμμετοχική διαδικασία αφού έχει ήδη ληφθεί μια σημαντική απόφαση, κυρίως με «αντιδραστικό λόγο» και συμβάλλει στη διαμόρφωση αποφάσεων δευτερεύουσας σημασίας, που συνήθως έχουν περισσότερο τοπικό χαρακτήρα.

Έτσι λοιπόν, για να έχει αποτέλεσμα η συμμετοχή, πέρα από ένα κοινό ενημερωμένο και πρόθυμο να συμμετάσχει στη διαμόρφωση των αποφάσεων που το αφορούν και επηρεάζουν την καθημερινότητά του, απαιτείται και η διαμόρφωση μιας συμμετοχικής κουλτούρας, που να υποστηρίζεται από το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο. Η πρόσβαση του κοινού σε πληροφορία και η ενημέρωσή του αποτελεί υποχρέωση της πολιτείας. Το θεσμικό πλαίσιο μπορεί να αποτελέσει σύμμαχο ή εχθρό στην εν λόγω διαδικασία, όπως φυσικά και σε όλες τις ενέργειες – κινητοποιήσεις.

Στα παραδείγματά μας, η συμμετοχή μπορεί να θεωρηθεί επιτυχημένη από την άποψη ότι οι διάφορες διαστάσεις των θεμάτων που αφορούν την περιοχή παρουσιάζονται με σκοπό ο κάθε πολίτης να αποκομίζει πληροφορία για το σύνολο των επιμέρους θεμάτων του εξεταζόμενου προβλήματος και για τις ενέργειες δράσης. Ωστόσο τα παραδείγματα καλύπτουν διάφορες εκφάνσεις της καθημερινότητας και της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αποκτήσουν μια συγκεκριμένη δυναμική. Οι συγκεκριμένες δράσεις ασχολούνται λίγο – πολύ με όλα τα θέματα. Κάποια τα φτάνουν σε βάθος αντιμετώπισης και ανάλυσης, κάποια τα αγγίζουν επιφανειακά. Σε κάποια η συμμετοχή είναι μαζική, σε κάποια άλλα αποτελείται από λίγα άτομα.

Η επιτυχημένη απήχηση των συμμετοχικών διαδικασιών βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την ωριμότητα της κοινωνίας και τη διάθεσή της να αναλάβει ενεργό και υπεύθυνο ρόλο στα κοινά της περιοχής της καθώς και στην ωριμότητα της διοίκησης σε τοπικό, περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο να κατανοήσει, να ενστερνιστεί, να δρομολογήσει και να υποστηρίξει τέτοιου είδους διαδικασίες. Είναι σημαντικό ο ρόλος του κοινού να στηρίζεται στην αλληλεπίδραση με τα κέντρα λήψης αποφάσεων και η συμμετοχή να εκλαμβάνεται ως δικαίωμα των πολιτών και όχι ως μέσο επίτευξης των στόχων της τοπικής αυτοδιοίκησης. *«Στο πλαίσιο της συμμετοχικής προσέγγισης του σχεδιασμού, ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα αφορά την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων και κυρίως μεταξύ των κέντρων λήψης αποφάσεων και των σχεδιαστών, από τη μια πλευρά, και των εμπλεκόμενων από την τοπική κοινωνία, από την άλλη»* [Tewdwr-Jones και Thomas, 1998].

Οι ίδιοι οι Υμηττιώτες πιστεύουν ότι συμμετέχουν ενεργά στην πόλη τους και φαίνεται και από τα παραδείγματα ότι προσπαθούν για αυτό. Από την έρευνα στο πεδίο διαπιστώνεται ότι υπάρχει μια μερίδα ατόμων που έχουν την πρόθεση να συμμετάσχουν και να οργανώσουν δράσεις για την πόλη τους αλλά πολλές φορές έρχονται αντιμέτωποι τόσο με τις αρχές, που δεν βοηθούν σε αυτή την κατεύθυνση όσο και πολλές φορές με τους συμπολίτες τους που δεν ξεπερνούν τις πολιτικές τους πεποιθήσεις για να περάσουν στο συλλογικό και το συμμετοχικό. Παρόλο που αυτή η μερίδα ανθρώπων δεν έχει την απαιτούμενη στήριξη, δρα και ενεργεί σε σημαντικά θέματα για την πόλη τους και όπως είδαμε κάποιες φορές με επιτυχία.

5.Προς ένα κοινό όραμα

Η παρούσα εργασία είχε ως σκοπό τη διερεύνηση της συμμετοχικής συνείδησης μέσα από μορφές συμμετοχής που παρακάμπτουν το θεσμικό πλαίσιο και διαμορφώνουν μια διαφορετική κοινωνική συνοχή. Μέσα από την ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής του Υμηττού, προέκυψαν συνδέσεις και αποκλίσεις των κατοίκων τόσο μεταξύ τους όσο και με την τοπική αυτοδιοίκηση, την κεντρική εξουσία, τις άλλες περιοχές. Η παρούσα μελέτη αποτελεί περισσότερο μια διαδικασία κατανόησης αυτών των συνδέσεων και αποκλίσεων καθώς δεν καταλήγουμε σε απόλυτα συμπεράσματα.

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τις συμπεριφορές, τις προθέσεις, τις σχέσεις των κατοίκων και πως αυτές ασκούν ή ενδέχεται να ασκήσουν κάποια επιρροή στη διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου κατοίκησης τους. Η ανάλυση και η χαρτογράφηση των δυναμικών που υπάρχουν στην περιοχή αποτέλεσε κύριο παράγοντα για τη μελέτη της επιτυχημένης ή μη συμμετοχής των πολιτών. Οι δυναμικές αυτές, που εκφράζονται από συγκεκριμένα άτομα, ομάδες, συλλόγους ή παραδείγματα μπορούν εν δυνάμει να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία πιο ενεργών δράσεων και να επηρεάσουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων .

Η έρευνα στο πεδίο και οι απόψεις των κατοίκων της περιοχής διαμόρφωσαν τόσο τις υποθέσεις εργασίας όσο και τον τρόπο προσέγγισης του θέματος. Η περιπλάνηση και αναγνώριση της περιοχής και της ευρύτερης σχέσης της με το κέντρο της πόλης βοήθησαν στη διερεύνηση της ένταξής της στο ευρύτερο υφιστάμενο χωροταξικό και πολεοδομικό πλαίσιο, της χρήσης του δημόσιου χώρου, της αντίληψης που έχουν οι κάτοικοι για την περιοχή, της δομής των χρήσεων γης και των ελεύθερων χώρων και του υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος (ύψος, ηλικία, κατάσταση) καθώς και στοιχείων που αφορούν τα πληθυσμιακά μεγέθη και τη σύσταση του πληθυσμού.

Αυτό που έχει φιλτραριστεί μέσα από την έρευνα στο πεδίο είναι ότι οι κάτοικοι του Υμηττού είναι παρόντες στην περιοχή τους και συμμετέχουν στην καθημερινή διαμόρφωσή της. Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών αναπαράγει μια δική τους φαντασική ιδιαιτερότητα ή πραγματικότητα που τους διαφοροποιεί σε θέματα δημόσιου χώρου και καθημερινότητας σε σχέση με άλλες γειτονιές της Αθήνας. Τα χαρακτηριστικά του Υμηττού, η χαμηλή δόμηση, η έντονη πολιτιστική δράση και η καθημερινή διαβίωση για χρόνια με το εργοστάσιο καλυκοποιίας, είναι πραγματικά στοιχεία της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της γειτονιάς του Υμηττού. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι σημαντικά στην κλίμακα της γειτονιάς καθώς σε μεγαλύτερα μεγέθη πιθανόν να χάνονταν, και σίγουρα ευνοούν την ανάπτυξη μιας συμμετοχικής συνείδησης.

Ο δομημένος χώρος έχει επηρεάσει την κοινωνική δομή της περιοχής και έχει βοηθήσει στην παρουσία συλλογικών μορφών συμμετοχής. Τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά του Υμηττού συντελούν σε ένα ιδιαίτερο αστικό χώρο και αναδεικνύουν τη σημαντικότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού. Η ένταξη μιας περιοχής στο σχέδιο πόλης, οι όροι δόμησης και οι πολεοδομικοί κανόνες επηρεάζουν όχι μόνο τον οικιστικό χώρο αλλά και τις κοινωνικές και οικονομικές δομές του τόπου. Ο δομημένος χώρος δημιουργεί τα δικά του θραύσματα ιστορίας και ορίζει χρονικές τομές που βρίσκονται σε μια συνεχή και δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Η οικιστική ιδιαιτερότητα των δώροφων και

τριώροφων συνδέεται τόσο με την ιστορική διαδρομή της περιοχής όσο και με τις χρονικές περιόδους που δεν επετεύχθη η οικιστική της ανάπτυξη.

Καθώς η διάρθρωση της έρευνας κινήθηκε γύρω από την απεικόνιση και όχι τον σχεδιασμό προτάσεων θα μπορούσαμε να πούμε ότι η περίπτωση του Υμηττού μπορεί να δώσει κατευθύνσεις και να γεννήσει καινούργια ερωτήματα αλλά όχι να προσφέρει μοντέλο σχεδιασμού. Και αυτό γιατί η σημερινή χωρική και κοινωνική σύνθεση της περιοχής δεν είναι αποτέλεσμα ούτε ενός πολεοδομικού σχεδιασμού, ούτε μιας προγραμματισμένης κρατικής παρέμβασης. Μια από τις αρχικές θέσεις της παρούσας εργασίας ήταν ότι ο λίγος πληθυσμός στην περιοχή είναι συμφερότερος από περισσότερο κόσμο και άρα μεγαλύτερους διεκδικητικούς αγώνες, που θα επιδίωκαν την απομάκρυνση του εργοστασίου. Ύστερα από τη μελέτη όλων των παραγόντων που έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωση του Υμηττού, καταλήγουμε ότι κάτι τέτοιο φαίνεται δύσκολο να συνέβη μέσα από έναν κυβερνητικό προγραμματισμό. Το πιθανότερο σενάριο είναι η περιοχή του Υμηττού να «έμεινε ξεχασμένη» από τα αναπτυξιακά προγράμματα, γεγονός που λειτούργησε αμφίδρομα, με και για τη μικρή ενεργοποίηση του κόσμου.

Η όποια προσδοκία για συμμετοχή των πολιτών δεν μπορεί να εξεταστεί και να αξιολογηθεί έξω από το παρόν κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο. Μπορούμε να μιλάμε για συμμετοχή των πολιτών στην Ελλάδα όταν η χώρα διανύει μια τόσο σκληρή κοινωνικοοικονομική κρίση και δέχεται ένα κύμα προσφύγων που αλλάζει τις χωροκοινωνικές δομές καθημερινά; Ακόμη και η όποια προσπάθεια να ξεπεραστεί η ελληνική παθογένεια της αδιαφορίας και ευθυνοφοβίας, τα εμπόδια που προκαλεί η γραφειοκρατία και η έλλειψη γνώσης από τον κόσμο για θέματα συμμετοχής, βρίσκει εμπόδιο τη σημερινή συγκυρία της κρίσης. Η κρίση έχει δημιουργήσει μια συνθήκη απάθειας των πολιτών ως προς τις θεσμικές διαδικασίες γενικότερα. Ωστόσο, έχει βοηθήσει στην ενίσχυση εναλλακτικών μορφών συμμετοχής όπως αυτή της αυτοοργάνωσης και της αλληλεγγύης. Η παρούσα κοινωνικοοικονομική συγκυρία μπορεί να μη βοηθάει στην ανάπτυξη θεσμοθετημένων συμμετοχικών διαδικασιών αλλά δίνει χώρο σε άλλες μορφές συμμετοχής περισσότερο συλλογικές.

Τα παραπάνω ελπίζουμε να βοηθήσουν στη συνειδητοποίηση του κόσμου για το τι μπορεί να κάνει για να βελτιώσει τις καθημερινές συνθήκες διαβίωσής του και πως έστω και μέσα στην παρούσα κρίση μπορεί να δημιουργήσει προκλήσεις. Τέλος χρησιμοποιώντας μια φράση της Ελίζας Παναγιωτάτου, *«η εμπειρία από τις πόλεις που ζούμε, το όραμα από τις πόλεις που προσδοκούμε»* [Παναγιωτάτου Ελ., 2004], πιστεύουμε ότι η εμπειρία από τον Υμηττό μας έδειξε πως ο πολεοδομικός σχεδιασμός μπορεί να επηρεάσει τις κοινωνικές δομές και να είναι ο Υμηττός σήμερα μια περιοχή που επιτρέπει στους κατοίκους της να ζουν σε ένα ανθρώπινο αστικό περιβάλλον. Το όραμα μας για τον Υμηττό: να αναπτύξει μια πιο ενεργή συμμετοχική συνείδηση και να διεκδικήσουν οι κάτοικοι ένα πάρκο στον χώρο της ΠΥΡΚΑΛ.

Βιβλιογραφία

- Arnstein, S. (1969) *«A Ladder of Citizen Participation»*, Journal of the American Planning Association.
- Schedler, K. & Scharf, M.C., (2001) *«Exploring the Interrelations Between Electronic Government And The New Public Management»*, Boston, Kluwer, Towards the E-Society. ECommerce, E-Business, and E-Government.
- Tewdwr-Jones, M. & Thomas, H. (1998). *«Collaborative Action in Local Plan-making: Planners' Perceptions of 'Planning through Debate'»*, Environment and Planning B: Planning and Design
- Αραβαντινός Αθ. (1997), *«Πολοδομικός Σχεδιασμός, για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου»*, Αθήνα – Συμμετρία
- Βαΐου Ντ. (2007), *«Ανάπτυξη μεθοδολογικών εργαλείων για τη συγκριτική έρευνα της γειτονιάς σε μεγάλες πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης»*, Αθήνα- ΕΜΠ-Σχολή Αρχιτεκτόνων-Τομέας Πολεοδομίας – Χωροταξίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Βασικής Έρευνας «Λεύκιππος».
- Βαρελάς Β., Κωνσταντάκος Γ., Ποπώλης Ν.(1988), *«Συμμετοχικοί θεσμοί: έννοια – σημασία, αναγκαιότητα συμμετοχής του ΤΕΕ»*, ΤΕΕ – Τμήμα Κεντρικής & Δυτικής Θεσσαλίας.
- Βασενχόβεν Λ. (1993), *«Χωροθέτηση Βιομηχανικών Εγκαταστάσεων και Περιοχών στην Ελλάδα»* Εισήγηση στο επιστημονικό διήμερο του ΤΕΕ με γενικό θέμα "Βιομηχανικά Κτίρια", Αθήνα, ΚΕ.Μ.Πολυτεχνείο και European Social Fund.
- Βρυχέα Αν., Λώραν Κλ. (1993), *«Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Θεωρητικές διερευνήσεις – Ιστορία των ιδεών και των πρακτικών – Μεθοδολογικές προσεγγίσεις»*, Αθήνα, ΤΕΕ – ΕΜΠ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων (Τομέας ΙΙΙ).
- Δωριβίνης Β. (2005): *« Η Σύμβαση της Ααρχούς και η Ελλάδα»*, Αθήνα, ΤΕΕ.
- Εμμανουήλ Δ., Ζακοπούλου Ε., Καυταντζόγλου Ρ.,Μαλούτας Θ., Χατζηγιάννη Α. (2008), *«Κοινωνικοί και Χωρικοί Μετασχηματισμοί στην Αθήνα του 21ου Αιώνα»*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Καραγιώργος Ε., Νίτη Α. (1988), *«Συνοικιακά συμβούλια – Λαϊκή συμμετοχή»*, Αθήνα, ΤΕΕ.
- Κομνηνός, Ν. (1986), *«Θεωρία της Αστικότητας ΙΙ. Αστικός Προγραμματισμός και Κοινωνική Ρύθμιση»*, Αθήνα, Σύγχρονα Θέματα.
- Καβουλάκος Κ. (2008), *«Κοινωνικοί και Χωρικοί Μετασχηματισμοί στην Αθήνα του 21^{ου} αιώνα»*, Αθήνα , ΕΚΚΕ
- Λεοντίδου Λ (1989), *«Πόλεις της σιωπής»*, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ
- Λιερός Γ. (2001), *«Σκέψεις για την άμεση δημοκρατία»*, Αθήνα, Εκδόσεις των συνάδελφων.
- Μαλούτας Θ., Πανταζής Π. (2000), *«Κοινωνικός και οικονομικός Άτλας της Ελλάδας, Τόμος 1^{ος}: Οι Πόλεις»*, Αθήνα – Βόλος, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών – Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μαντουβάλου Μ. (1985), *«Η οικοδόμηση στην Αθήνα μετά τον πόλεμο: Οικονομικές και Κοινωνικές Απόψεις μιας Ευκαιριακής Ανάπτυξης «Η Αθήνα όπως (δεν) φαίνεται» 1940-*

1985.», Αθήνα, Κατάλογος Έκθεσης ΥΠΠΟ με τίτλο Αθήνα – Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

Μαντουβάλου Μ. , Μαυρίδου Μ. (1993), **«Αυθαίρετη Δόμηση: Μονόδρομος σε Αδιέξοδο;»**, Αθήνα, Δελτίο του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, τ.7.

Σαμαρτζής Π., Παναγιωτάτου Ελ. (2012), **«Συμμετοχική επικοινωνία και τοπική ανάπτυξη. Διαμορφώνοντας προοπτικές ανάπτυξης σε περίοδο κρίσης. Ένα πείραμα στον πρώην Δ. Αυλώνας Ν. Ευβοίας»**, Αθήνα, ΕΜΠ.

Σαρηγιάννης Γ., Παπαδοπούλου Ελ. (2006), **«Συνοπτική έκθεση για τις προσφυγικές περιοχές του Λεκανοπεδίου της Αττικής»**, Αθήνα, Σχ. Αρχ. Μηχ., ΕΜΠ

Σαρηγιάννης Γ. (2008), **«Η Μικροαστική Πόλη»**, Αθήνα, περιοδικό Διάπλους

Σταθακόπουλος Π. (1988), **«Συμμετοχικές διαδικασίες και πολεοδομία»**, Θεσσαλονίκη, Δεσούση.

Στεφάνου Ιωσ. και Στεφάνου Ιουλ. (2004), **«Η εικόνα γνώσης της φυσιογνωμίας ενός τόπου. Ο ρόλος του τοπίου ως συνολική αντίληψη»** στο Πόλη και Χώρος από τον 20ο στον 21ο αιώνα, Αθήνα –ΕΜΠ: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Στρατηγέα Αν. (2015), **«Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού»**, ΣΕΑΒ

Συριανός Αν. (2012), **«Το συμβόλαιο της υποταγής»**, Αθήνα, Οσελότος

Παναγιωτάτου Ελ. (1988), **«Συμβολή σε μια Ενιαία Θεώρηση του Χώρου και σε μια άλλη Σχεδιαστική Πρακτική»**, Αθήνα- Βιβλιοθήκη ΕΜΠ

Παναγιωτάτου Ελ. (2004), **«Εκπαίδευση – Έρευνα – Πόλη – Πολεοδομία »** στο Πόλη και Χώρος από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα, Αθήνα –ΕΜΠ: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Φίλιας Β. (2000), **«Κοινωνιολογία του πολιτισμού: Βασικές Οροθετήσεις και κατευθύνσεις»**, Αθήνα, Παπαζήση.

Διπλωματικές Εργασίες _ Μελέτες_ Πρακτικά:

«Εργασία Ερευνητικής Ομάδας Δήμου Υμηττού», Υμηττός 1988, Σεμινάριο Κατάρτισης Συμβούλων Τοπικής Ανάπτυξης.

Ζωργάφου Τ., Λάμπρου κ., Μαντζάβρα Ρ., Μαρκίδου Ερ. (1977), **«Πρόταση εξυγίανσης περιοχής ΠΥΡ-ΚΑΛ Α.Ε. στον Υμηττό»**, Αθήνα, ΕΜΠ, Σχ. Αρχιτεκτόνων – Έδρα Πολεοδομίας.

Πρακτικά συνάντησης Φιλοπρόόδου Ομίλου Υμηττού (Φ.Ο.Υ.) – Θέμα: ΠΥΡΚΑΛ, 24/09/2006, Υμηττός.

Οικονομοπούλου Μ. (2011), **«ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Η περίπτωση της πόλης του Πειραιά»** , Αθήνα, ΕΜΠ, ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονικής & Σχεδιασμός του Χώρου, Κατ.: Πολεοδομία – Χωροταξία.

Επιχειρησιακά Προγράμματα:

«Επιχειρησιακό πρόγραμμα Δήμου Υμηττού 2008-2012», Αθήνα, Ελληνική Δημοκρατία Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αττικής, Δήμος Υμηττού 2012.

«**Επιχειρησιακό πρόγραμμα _Δήμος Δάφνης – Υμηττού 2012-2014**», Αθήνα, 2012.

Αρθρογραφία _ δελτία τύπου _ πηγές

Για το πίνακα χώρο - χρονικής αξιολόγησης παραδειγμάτων!

<http://ymittos-sxedia.blogspot.gr/>

Δίκτυα αλληλεγγύης! http://www.enallaktikos.gr/kg15el_diktya-allileggysis.html

Δράσεις Αλληλεγγύης! <http://www.solidarity4all.gr/el/support-article>

Δημοτικοί λαχανόκηποι κόντρα στην κρίση! <http://www.aftodioikisi.gr/ota/dimoi/dimotikoilaxanokipoi-kontra-stin-krisi/>

Εικόνες – χάρτες περιοχής μελέτης! <http://courses.arch.ntua.gr/106340.html>

Στοιχεία για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση

! <http://www.worldbank.org/en/topic/ict/brief/e-government>

Κοινωνία Βελβεντού ! <https://el-gr.facebook.com/kpVelventou>

Κοινωνικά Δίκτυα Αλληλεγγύης, της Ελένης Πορτάλιου !

<http://www.solidarity4all.gr/en/node/314>

Πάρκο Ναυρίνου, Εξαρχείων ! <http://parkingparko.espivblogs.net/>

Πολίτες σε Κίνηση - Υμηττού ! <https://dafnisynymittos.wordpress.com/>

Guanyem Barcelona: φόρος τιμής στην (εφικτή;) ουτοπία !

https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi2rrzm6LPNAhWIDsAKHajJANKQFgghMAE&url=http%3A%2F%2Fcourses.arch.ntua.gr%2Ffsr%2F146348%2FGuanyem%2520Barcelona.doc&usg=AFQjCNE27K1JBZnslbWeCl3KBVCYtcRBg&sig2=hXm_STaEQoIfXkRkINSHNw

Αποδελτίωση ΦΕΚ

ΦΕΚ 381Α/28-09-1937

ΦΕΚ 69Α/21-02-1940

ΦΕΚ 261Α/ 20-09-1952

ΦΕΚ 376Δ/ 27-06-1978

ΦΕΚ 144Α/20-03-1990

ΦΕΚ 1061Δ/17-09-1996

ΦΕΚ 699Δ/ 29-06-2005

ΦΕΚ 912Δ/ 01-09-2005

ΦΕΚ 387Β/24-03-2005

Β.Δ. 27.12.1833

Νόμος ΑΖΝ/1914

Νόμος 1270/82, ΦΕΚ 93Α/10-08-1982

Νόμος 1337/83 ΦΕΚ 33Α/04-03-1983

Νόμος 2508/1997 ΦΕΚ 124Α/ 13-05-1997

Νόμος 3463/2006 ΦΕΚ 114Α/ 08-05-2006

Παράρτημα

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

Πόλη_χώρος	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p> <p>Αποτελέσματα</p>	<p>Η ΠΥΡΚΑΛ να γίνει πάρκο</p> <p>Η διεκδίκηση του χώρου της πρώην ΠΥΡΚΑΛ από την κοινωνία μας είναι ένα πάγιο αίτημα. Μετά όμως και το σημερινό τραγικό συμβάν του εμπρησμού του Υμηττού, το αίτημα αυτό προβάλλει ακόμα πιο επιτακτικά, ακόμη πιο απόλυτα. Σταθερά διεκδικούμε με κάθε μέσο Η ΠΥΡΚΑΛ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΠΑΡΚΟ και θα συνεχίσουμε μέχρι την ευόδωση του αιτήματός μας.</p> <p>ΦΟΥ, Ομάδα κατοίκων που συγκροτήθηκε της δεκαετία του '70, Περιοδικό Σχεδιά Υμηττός, Πολιτική παράταξη: Πολίτες σε Κίνηση</p> <p>Για όλους</p> <p>Χρόνιο αίτημα των κατοίκων του Υμηττού, 12/2003, 25/06/2008, 24/09/2009, 28/03/2011</p> <p>Σχετική πρόβλεψη στο Γενικό Πολεοδομικό σχέδιο του δήμου (ΦΕΚ 1061/1996). Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι προβλέπεται η δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων, πολιτιστικών χρήσεων πρασίνου, δημοτικής αγοράς και κέντρου υγείας στο χώρο της ΠΥΡΚΑΛ μετά την απομάκρυνση της. Σε σχετική ερώτηση στη Βουλή στις 29/01/2008 από τον βουλευτή του ΣΥΝ Μ. Παπαγιάννη, η απάντηση των τότε αρμόδιων υπουργών (Πολιτισμού, Εθνικής Άμυνας και ΥΠΕΧΩΔΕ) ήταν η παραπομπή στο ΓΠΣ και η ανάγκη υποβολής μελέτης από τον δήμο για το συγκεκριμένο θέμα.</p>		<p>Παρατηρούμε ότι η απομάκρυνση της ΠΥΡΚΑΛ και η δημιουργία πάρκου αποτελεί ένα θέμα μόνιμης απασχόλησης των κατοίκων και συνεχής κινητοποίησης γύρω από αυτό. Οι διεκδικήσεις των κατοίκων αφορούν τη δημιουργία πάρκου. Γύρω από το θέμα αυτό έχουν οργανωθεί κουβέντες – συζητήσεις μέχρι και ερευνητικές εργασίες. Το θέμα της ΠΥΡΚΑΛ θα αναλυθεί ειδικά, καθώς αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά δημιουργίας και διαμόρφωσης της περιοχής.</p>
	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p> <p>Αποτελέσματα</p>	<p>Να φύγουν οι κεραιές κινητής τηλεφωνίας από τις γειτονιές http://ymittos-sxedia.blogspot.gr/2009/09/blog-post_30.html</p> <p>Μέχρι να φύγουν οι κεραιές από τις γειτονιές - ΘΑ ΜΑΣ ΕΧΟΥΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥΣ: ύστερα από μακροχρόνιους αγώνες των κατοίκων της περιοχής και με δικαστικές αποφάσεις που τους δικαίωναν, έπρεπε να κινητοποιηθεί η Δημοτική Αρχή ώστε να έρθει αποτέλεσμα. Η κεραιά λοιπόν της Μάκρης 20 (η πρώτη κεραιά που εγκαταστάθηκε στον Δήμο Υμηττού) απομακρύνθηκε, δίνοντας την αίσθηση της δικαίωσης στους κατοίκους.</p> <p>Οι κάτοικοι της περιοχής</p> <p>Για όλους</p> <p>2009</p> <p>Η κεραιά της Μάκρης 20 (η πρώτη κεραιά που εγκαταστάθηκε στον Δήμο Υμηττού) απομακρύνθηκε, δίνοντας την αίσθηση της δικαίωσης στους κατοίκους.</p>		<p>Η συγκεκριμένη κινητοποίηση αφορούσε την απομάκρυνση κεραιάς τηλεφωνικής επικοινωνίας γιατί αποτελούσε κίνδυνο για την υγεία των κατοίκων. Μετά από τις διαμαρτυρίες των κατοίκων η συγκεκριμένη κεραιά απομακρύνθηκε, δικαιώνοντας τους. Με γνώμονα ότι στις κοινωνίες κυρίαρχη πρέπει να είναι η υγεία και η ευημερία των πολιτών και όχι τα συμφέροντα των εταιρειών, μπορούμε να πούμε ότι η νίκη αυτή για τους Υμηττιώτες έχει σημασία πέρα από την απομάκρυνση και μόνο μιας κεραιάς. Διεκδίκησαν το δικαίωμα τους για καλύτερη καθημερινότητα και το πέτυχαν. Η δράση είχε ως στόχο το κοινό καλό και όχι τα κέρδη για λίγους.</p>

<p>Πόλη_χώρος</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p> <p>Αποτελέσματα</p>	<p>Επιτροπή Κατοίκων για το θέμα της νέας Κυκλοφοριακής Μελέτης http://ymittos-sxedia.blogspot.gr/2009/05/blog-post_29.html</p> <p>Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται η προστασία της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του Δήμου μας από τις επιπτώσεις της εφαρμογής της κυκλοφοριακής μελέτης, προστασία η οποία μπορεί να επιτευχθεί με τον καθορισμό των χρήσεων γης. Κάθε αλλαγή είναι γεγονός ότι προκαλεί τις δίκαιες ή άδικες αντιδράσεις των κατοίκων. Τούτο μπορεί να αντιμετωπιστεί με την πλήρη ενημέρωση της κοινωνίας του Υμηττού και την ευαισθητοποίηση των κατοίκων στην κατεύθυνση της συμμετοχής τους στις όποιες αποφάσεις. Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο και ζητάμε την παράταση της διαβούλευσης μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου 2009 ώστε αυτή να λειτουργήσει ουσιαστικά και ολοκληρωμένα».</p> <p>Κατά γενική ομολογία διαπιστώθηκε ότι οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Θα καθορίσουν τον τρόπο και την ποιότητα ζωής στην περιοχή σε βάθος χρόνου - Θα έχουν άμεσες επιπτώσεις στην αύξηση της κυκλοφορίας σε συγκεκριμένους δρόμους του Υμηττού αλλά και έμμεσες επιπτώσεις στη συνολική ροή της κυκλοφορίας στην περιοχή - Θα επηρεάσουν δραστικά τον τοπικό χαρακτήρα και την κοινωνική ζωή στον Δήμο Υμηττού <p>Ανοιχτή Επιτροπή Συλλογικότητας Κατοίκων του Υμηττού</p> <p>Για όλους</p> <p>2009</p> <p>Η Λεωφ. Κωνσταντινουπόλεως, που αποτελούσε το μείζον θέμα συζήτησης δεν πεζοδρομήθηκε.</p>	<p>ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΔΗΜΟΥ ΥΜΗΤΤΟΥ</p> <p>ΑΠΑΙΤΟΥΜΕ ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ ΚΑΘΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΨΗΦΙΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΥΜΗΤΤΟ</p> <p>ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ</p> <p>ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΥΜΕ ΜΑΖΙΚΑ</p> <p>ΟΛΟΙ ΚΑΙ ΟΛΕΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΤΕΤΑΡΤΗ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ 2009 ΩΡΑ 7 μ.μ.</p> <p>ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΥΜΗΤΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ</p>	<p>Το θέμα της συγκεκριμένης κυκλοφοριακής μελέτης φαίνεται ότι απασχόλησε αρκετά τους κατοίκους της περιοχής, με διάφορες δράσεις. Ως δράση αποκτά ιδιαίτερη σημασία γιατί δεν αποτελεί απλά μια αντίδραση σε μια μελέτη. Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της εποχής οι κάτοικοι ήταν αντίθετοι γιατί θεωρούσαν ότι η πεζοδρόμηση της Λεωφ. Κωνσταντινουπόλεως θα είχε επιπτώσεις στην οικονομία της περιοχής και στην εμπορική δραστηριότητα, θα είχε επιπτώσεις στο κυκλοφοριακό φόρτο καθώς η πεζοδρόμηση του συγκεκριμένου δρόμου θα έστελνε το φόρτο σε μικρότερους δρόμους. Έτσι οι απαιτήσεις των κατοίκων προσδιορίζονταν στην καλύτερη λειτουργία και τη διατήρηση της φυσιογνωμίας του δημόσιου χώρου. Με καταλήψεις και δράσεις η απαίτηση ήταν να παραταθεί η δημόσια διαβούλευση για την κυκλοφοριακή μελέτη έτσι ώστε να έχουν όλες και όλοι τη δυνατότητα επέμβασης.</p>
	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>Τρίωρη κατάληψη στο Δημαρχείο Υμηττού. http://ymittos-sxedia.blogspot.gr/2009/07/blog-post_10.html</p> <p>Για την ψήφιση της νέας Κυκλοφοριακής Μελέτης: Είχε γίνει ήδη γνωστό σε όλους ότι η απόφαση ήταν προεπιλεγμένη και δεν υπήρχε περίπτωση να γίνει ουσιαστικός διάλογος και διαβούλευση. Αυτό ήταν και η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Σύσσωμος ο κόσμος διαμαρτυρήθηκε έντονα και προχώρησε σε τρίωρη κατάληψη της αίθουσας, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να διεκδικήσει το αυτονόητο. Το ότι οι αποφάσεις των Δημ. Συμβουλίων δεν πρέπει να παίρνονται ερήμην και κατ' αντιπαράθεση με τη βούληση της τοπικής κοινωνίας. Όλα οι αποφάσεις των Δημ. Συμβουλίων δεν πρέπει να παίρνονται ερήμην και κατ' αντιπαράθεση με τη βούληση της τοπικής κοινωνίας. Όλα τα ζητήματα δεν πρέπει παρά να μπαίνουν στο τραπέζι μιας ειλικρινούς συζήτησης όπου οι διοικούντες και οι πολίτες να καταλήγουν, μέσα από ώριμη ανταλλαγή θέσεων, σε κοινούς τόπους</p> <p>Οι κάτοικοι του Υμηττού</p> <p>Για όλους</p> <p>2009</p>		

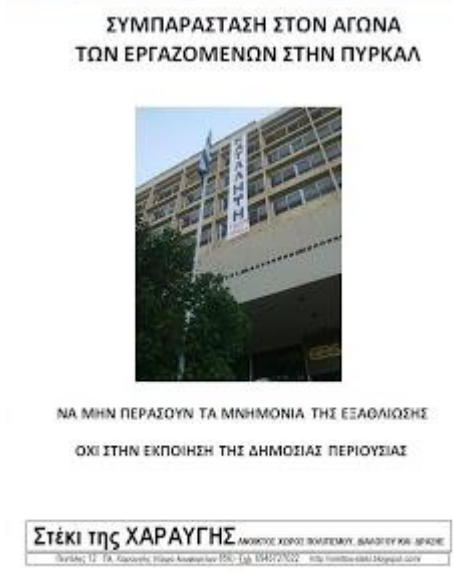
Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

Πόλη_χώρος	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p> <p>Αποτελέσματα</p>	<p>Σε άθλια κατάσταση βρίσκεται το άλσος "Άρη Αλεξάνδρου" στον Υμηττό http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/07/blog-post_18.html</p> <p><i>Παρατημένο στην τύχη του έχει μετατραπεί σε σκουπιδότοπο και εξαιτίας του ότι είναι γεμάτο από πευκοβελόνες και κομμένα κλαδιά, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος πυρκαγιάς. Για το σκοπό αυτό το Στέκι της Χαραυγής απέστειλε επιστολή στο Δήμαρχο και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου στην οποία επισημαίνει το πρόβλημα και τους θέτει προ των ευθυνών τους.</i></p> <p>Στέκι Χαραυγής</p> <p>Για όλους</p> <p>2011</p> <p>Σύμφωνα με τους κάτοικους ακόμα και σήμερα, το άλσος παραμένει στην ίδια κατάσταση, χωρίς κάποια ιδιαίτερη μέριμνα από την δημοτική αρχή.</p>		<p>Το άλσος Άρη Αλεξάνδρου είναι μια έκταση πρασίνου 34.800 τμ και αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς πνεύμονες πρασίνου του Δήμου. Η συγκεκριμένη δράση δεν είχε κάποια έκφραση στο χώρο, αποτελούσε απλά ερώτημα προς το δήμο και είχε τη μορφή διαμαρτυρίας μέσα από ερωτήσεις και παρεμβάσεις στο δημοτικό συμβούλιο. Στην έρευνα πεδίου ωστόσο διαπιστώθηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής και κυρίως αυτοί που ζουν κοντά στο άλσος, έχουν μια αίσθηση ότι το άλσος είναι κάτι δικό τους και οφείλουν να το προσέξουν και να κάνουν πράγματα για αυτό. Χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι οι ίδιοι πολλές φορές έχουν επέμβει στο χώρο, φτιάχνοντας παγκάκια, φυτεύοντας δέντρα, καθαρίζοντας το και αποτελεί έναν από τους χώρους γύρω από τον οποίο στήνουν δράσεις για τους κατοίκους.</p>
	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΓΙΣΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΣΤΟΝ ΥΜΗΤΤΟ http://argianas.gr/article.php?id=38</p> <p><i>Η Δημοτική Αρχή για να διαφυλάξει το δικαίωμα και την θέληση των Υμηττιωτών να συνεχίσουν να ζουν σε μια ανθρώπινη πόλη προώθησε το θέμα της μείωσης του μεγίστου επιτρεπόμενου ύψους οικοδομών για ολόκληρο το Δήμο (πλην του Λόφου Γερμανού) από 18,00 σε 13,50 μέτρα, συμπεριλαμβανομένης και πιθανής κεραμοσκεπής. Για το Λόφο Γερμανού αποφασίστηκε η αύξηση του ύψους κατά 1 μέτρο δηλαδή από επτά μέτρα σε οκτώ. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίσαμε την προστασία της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του Υμηττού.</i></p> <p>Δημοτική Αρχή</p> <p>Για όλους</p> <p>2005</p>	 <p><i>Ο Υμηττός όπως τον εξασφαλίσαμε (επάνω) και όπως τον αποτρέψαμε (κάτω): από την ιστοσελίδα του πρώην δημάρχου</i></p>	<p>Ο χαμηλός συντελεστής δόμησης είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της περιοχής. Το 2005 υπήρξε μια κινητοποίηση από τον τότε δήμαρχο η οποία κατέληξε στη δημοσίευση ΦΕΚ με σκοπό τη διατήρηση το χαμηλό συντελεστή δόμησης στην περιοχή.</p>

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

<p>Διοικητικά_ΟΤΑ</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p> <p>Αποτελέσματα</p>	<p>Οι Υμηττιώτες λένε ΟΧΙ στην συνένωση και ζητούν Δημοψήφισμα ΤΩΡΑ http://ymittos-sxedia.blogspot.gr/2010/02/blog-post_10.html</p> <p><i>Ζούμε σε έναν ιστορικό Δήμο που αποτελεί μια όαση στην τσιμεντοποιημένη Αττική. Ο Δήμος μας δεν βαρύνεται με χρέη, ενώ διαθέτει όλα τα απαραίτητα εφόδια (διαχειριστική επάρκεια, πιστοποιήσεις) ώστε να αντιμετωπίζει με αισιοδοξία το μέλλον, ένα μέλλον που διεκδικούμε όμως, να το ορίζουμε εμείς οι δημότες του. Δεν μπορεί καμιά μεταρρύθμιση να αγνοεί τη βούληση και την συναίνεση των πολιτών που αφορά άμεσα.</i></p> <p>Ανοιχτή Πρωτοβουλία Υμηττιωτών</p> <p>Για όλους τους κατοίκους του Υμηττού</p> <p>2010</p> <p>Ο δήμος του Υμηττού συνενώθηκε με το δήμο Δάφνης. Τον λιγότερο επιθυμητό δήμο για συνένωση από τους κατοίκους.</p>		<p>Το 2010 άρχισε να συζητιέται στο ελληνικό κοινοβούλιο η ψήφιση του νέου νόμου διοικητικής διαίρεσης της Ελλάδας γνωστό ως «η Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης». Από την αρχή της συζήτησης του νόμου στον Υμηττό συγκροτήθηκαν ομάδες αντίδρασης για την μη συνένωση του δήμου με κάποιον όμορο δήμο. Στις διάφορες ανακοινώσεις σχετικά με την αντίδραση τους αυτή γράφουν : <i>ένα ενδεχόμενο ενσωμάτωσης του Δήμου μας με κάποιον γειτονικό, θα οδηγήσει το υφιστάμενο επίπεδο της δημοκρατικής συμμετοχής, σε συρρίκνωση έως και σε ανυπαρξία. Είναι διαφορετική η δυνατότητα της τοπικής κοινωνίας του Δήμου μας να συμμετέχει ενεργά στα πολιτικά, κοινωνικά, πολιτιστικά δρώμενα και διαφορετική έως μηδενική θα είναι η αντίστοιχη δυνατότητα σε περίπτωση ενσωμάτωσης του Δήμου μας ως Χ διαμέρισμα στο Δήμο της Αθήνας ή ως μία ακόμη συνοικία του Δήμου Ηλιούπολης. Η συμμετοχή για το συγκεκριμένο θέμα ήταν μαζική, ανεξάρτητη κομματικής παράταξης και είχε μεγάλη απήχηση στους πολίτες.</i></p>
	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p> <p>Αποτελέσματα</p>	<p>Τι γίνεται με τα πεζοδρόμια;</p> <p><i>Τον τελευταίο καιρό είμαστε μάρτυρες της δυσλειτουργίας του Δήμου μας σε μια σειρά θεμάτων όπως π.χ. συμβαίνει στους παιδικούς σταθμούς αλλά και στο ζήτημα της αποκομιδής των σκουπιδιών και της καθαριότητας γενικότερα. Σε αυτά τα προβλήματα έρχεται να προστεθεί ακόμα ένα το οποίο θα θέλαμε να απασχολήσει το Δημοτικό Συμβούλιο. Εδώ και πάνω από δύο μήνες εργολάβος προφανώς , έχει αναλάβει την ανακατασκευή των πεζοδρομίων στην περιοχή της πλατείας Μακρυγιάννη / Χαραυγής, συνεργείο του οποίου ξήλωσε τα παλιά πεζοδρόμια, πρόεθε σε εργασίες, έκλεισε προσωρινά τις τρύπες που είχε ανοίξει και τώρα βρισκόμαστε στο τελευταίο στάδιο, της αποκατάστασης δηλαδή αυτών. Παρ' ότι το τελικό στάδιο προφανώς είναι και το πιο εύκολο, παρατηρούμε ότι αυτό δεν ολοκληρώνεται. Έτσι τα οικοδομικά υλικά (κυβόλιθοι, πλάκες, ρείθρα) βρίσκονται συσσωρευμένα και οι τρύπες παραμένουν ανοικτές, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πλείστα όσα προβλήματα από αυτή την καθυστέρηση.</i></p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής</p> <p>Για όλους τους καθημερινούς χρήστες του δημόσιου χώρου</p> <p>2011</p> <p>Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες των πεζοδρομίων χωρίς να μπορεί να διευκρινιστεί εάν έπαιξε ρόλο η αντίδραση της συγκεκριμένης ομάδας.</p>		<p>Το θέμα των πεζοδρομίων αποτελεί κάτι όχι τόσο σημαντικό, έτσι ώστε να αποτελέσει έναυσμα συμμετοχής αλλά στην έρευνα πεδίου αναφέρθηκε από πολλούς από τους κατοίκους. Σύμφωνα με τους ίδιους ήταν ένα καθημερινό θέαμα για αρκετό διάστημα, κάτι που σε έναν μικρό δήμο, γίνεται εύκολα αισθητό και ενοχλεί με αποτέλεσμα να υπάρχουν αντιδράσεις για την μη λύση του προβλήματος.</p>

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>Συμπαραστάση του Στεκιού στον αγώνα των εργαζομένων στην ΠΥΡΚΑΛ</p> <p><i>Η θέση του Στεκιού αλλά και της τοπικής κοινωνίας του Υμηττού και της Δάφνης δεν μπορεί να είναι άλλη από την αλληλεγγύη στον αγώνα των εργαζομένων της ΠΥΡΚΑΛ για την υπεράσπιση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων τους καθώς και για την απόδοση του χώρου για την κατασκευή ενός πάρκου υψηλού πρασίνου με ελεύθερη και δωρεάν πρόσβαση στους κατοίκους της περιοχής με ταυτόχρονη εξασφάλιση των θέσεων και των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε αυτή.</i></p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής</p> <p>Για τους εργαζόμενους της ΠΥΡΚΑΛ</p> <p>2011</p>		<p>Η συμμετοχή σε θέματα εργασιακά και οικονομίας στην περιοχή διαφαίνεται συνεχής. Αποτελεί σημαντικό παράγοντα δράσης, χωρίς ωστόσο να αποτελεί άμεση συμμετοχή στο χώρο. Είναι όμως μια μορφή συνεχούς συμμετοχής στην πόλη, με τα προβλήματα των κατοίκων, την καθημερινή τους διαβίωση και την προσπάθεια καλύτερευσης όλων των τομέων διαβίωσης.</p>
<p>Κοινωνία - Κρίση</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>Απλήρωτοι στο δήμο Δάφνης σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/05/blog-post_16.html</p> <p><i>Καλούμε το Δήμαρχο Δάφνης-Υμηττού να προβεί στην άμεση εξόφληση των δεδουλευμένων των εργαζομένων, διαφορετικά θα προχωρήσουμε σε οποιαδήποτε μορφής κινητοποίηση – συμπαραστάση στους εργαζόμενους κρίνουμε σκόπιμη, προκειμένου να λυθεί το πρόβλημά των και να επανέλθει η εύρυθμη λειτουργία των παιδικών σταθμών.</i></p> <p>ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Ν.Π.Δ.Δ – Το Στέκι της Χαραυγής</p> <p>Για τους εργαζόμενους</p> <p>2011</p>		<p>Η στήριξη στους εργαζομένους στους βρεφονηπιακούς σταθμούς έχει διττή σημασία για τους κατοίκους. Αφενός ενεργούν για την συμπαραστάση στους συμπολίτες τους, αφετέρου αντιδρούν για την κατάσταση στην παιδεία: Ταυτόχρονα εκφράζουμε τη συνεχώς αυξανόμενη αγωνία και ανησυχία μας, καθώς διαπιστώνουμε ότι οι βρεφονηπιακοί-παιδικοί σταθμοί υπολειτουργούν και χάνουν όλο και περισσότερο τον αμιγώς παιδαγωγικό τους χαρακτήρα</p>
	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>Το ΟΧΙ του σήμερα http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/10/to.html</p> <p><i>Σε ανοιχτή συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στις 24 του Οκτώβρη σε αίθουσα του δημαρχείου με συμμετοχή φορέων και δημοτών, συζητήθηκε και αποφασίστηκε η ανάγκη δημιουργίας ανοικτής πρωτοβουλίας ενάντια στα βάρβαρα μέτρα. Σκοπός της συλλογικότητας είναι η συμβολή στην δημιουργία εστίας αντίστασης στην περιοχή μας (ΠΕΜΠΤΗ, 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2011)</i></p> <p>ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΔΑΦΝΗΣ – ΥΜΗΤΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΑΝΤΙΛΑΪΚΑ ΜΕΤΡΑ</p> <p>Για όλους</p> <p>2011</p>		<p>Η οικονομική κρίση που διανύει η χώρα τα τελευταία χρόνια έχει αντίκτυπο σε διαφορετικά επίπεδα για κάθε δήμο/περιοχή. Η ευαισθητοποίηση των κατοίκων του Υμηττού ως προς την κρίση και συγκεκριμένα οι διάφορες δράσεις ως προς την μαζική αντίδραση στα διάφορα μέτρα μπορεί να μην έχουν την δυνατότητα αλλαγής των πραγμάτων, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, αλλά σίγουρα δείχνουν μια αντίληψη της πραγματικότητας του σήμερα και μπορούν να δημιουργήσουν το υπόβαθρο για καταστάσεις ενεργοποίησης και συμμετοχής. Μας δείχνει ότι δεν ασχολούνται μόνο με τα τοπικά θέματα της κοινωνίας τους αλλά ενεργοποιούνται και για θέματα πιο γενικά.</p>

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>ΜΑΖΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ ΚΑΝΕΝΑΣ ΜΟΝΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΕΚΒΙΑΣΜΟΥΣ ΤΟΥΣ http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/12/1812.html</p> <p>Στην περίοδο που διανύουμε κάθε εργαζόμενος, συνταξιούχος, νεολαίος, μικρομεσαίος, αλλά και κάθε φορέας της περιοχής μπορεί και πρέπει να συμβάλει, στο να δυναμώσει η αντίσταση και ν' ανοίξει ο δρόμος της ανατροπής των μνημονίων της βαρβαρότητας.</p> <p>ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΑΝΤΙΛΑΪΚΑ ΜΕΤΡΑ</p> <p>Για όλους</p> <p>2011</p>	<p>ΕΚΔΗΛΩΣΗ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ</p> <p>Την Κυριακή 18/12 στις 10.30 πμ στο Φ.Ο.Υ. (Ανδρέα Λεντάκη-Αμυρού-Σμύρνης / Υμηττός)</p> <p>ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: ΝΕΑ ΚΑΤΑΓΙΓΔΑ Δεν θα σταματήσουν αν δεν τους σταματήσουμε!</p> <p>Ομιλητές : Κώστας Μπακιάρης - Γιώργος Σόφης (Συνέταις Μνήμης) (Συνεταίριος-ΕΛΜΕ Νέας Αθήνας)</p> <p>ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΑΝΤΙΛΑΙΚΑ ΜΕΤΡΑ</p>	
<p>Κοινωνία - Κρίση</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>“Κ.Υ.Τ. : Κινητοποίηση Υπερψηλής Τάσης” http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/04/blog-post_06.html</p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής συνεχίζει το κινηματογραφικό αφιέρωμα σε κινητοποιήσεις κατοίκων οι οποίοι υπερασπίζονται το δίκιο τους απέναντι στις αυθαιρέσιες της κεντρικής εξουσίας. Το αφιέρωμα αυτό γίνεται σε ένδειξη αλληλεγγύης στον αγώνα των κατοίκων της Κερατέας οι οποίοι εδώ και τέσσερις μήνες διεκδικούν την απόσυρση της απόφασης εγκατάστασης του ΧΥΤΑ στην περιοχή τους, κόντρα στην πρωτοφανή καταστολή που επιδεικνύει η κυβέρνηση με τα ΜΑΤ.</p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής</p> <p>Χρονικό των αγώνων των κατοίκων της Ηλιούπολης και της Αργυρούπολης ενάντια στην εγκατάσταση Κέντρου Υπερψηλής Τάσης (ΚΥΤ) της ΔΕΗ στον Υμηττό.</p> <p>2011: Δευτέρα 11 Απριλίου προβολή της ταινίας “Κ.Υ.Τ. : Κινητοποίηση Υπερψηλής Τάσης” Του Μάριου Νότα (2004).</p>	<p>ΠΡΟΒΟΛΗ – ΕΚΔΗΛΩΣΗ “Κ.Υ.Τ. : Κινητοποίηση Υπερψηλής Τάσης” Του Μάριου Νότα (2004).</p> <p>Χρονικό των αγώνων των κατοίκων της Ηλιούπολης και της Αργυρούπολης ενάντια στην εγκατάσταση Κέντρου Υπερψηλής Τάσης (ΚΥΤ) της ΔΕΗ στον Υμηττό.</p> <p>ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΕΡΑΤΕΑΣ</p> <p>Από το Νισχώρι μέχρι το ΚΥΤ της Ηλιούπολης και από την ΠΥΡΚΑΛ μέχρι την Κερατέα οι κάτοικοι υπερασπίζονται το δίκιο τους</p> <p>Δευτέρα 11 Απριλίου και ώρα 20.00</p> <p>Στέκι της ΧΑΡΑΥΓΗΣ ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ Πεντέλης 12 Πλ. Χαραυγής (τέρμα λεωφορείων 856) Τηλ. 6946727022 http://ymittos-steki.blogspot.com/</p>	<p>Η συμμετοχή σε θέματα πέρα από τον δήμο τους, αποτελεί μια μικρή ένδειξη ουσιαστικής συμμετοχής. Μικρή καθώς η συμμετοχή αφορά όχι τόσο δράσεις αλλά εκδηλώσεις και επιπλέον αφορά ένα θέμα που δεν σχετίζεται τόσο με τα προβλήματα της περιοχής του Υμηττού.</p>

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>«ΔΕΝ ΠΛΗΡΩΝΩ» http://ymittos-sxedia.blogspot.gr/2011/03/11-730.html http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/01/blog-post_1776.html</p> <p>ΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΑΓΩΝΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ, ΠΟΛΙΤΩΝ & ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΔΙΟΔΙΑ διοργανώνουν ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ "ΔΕΝ ΠΛΗΡΩΝΩ" στο πρώην ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΥΜΗΤΤΟΥ</p> <p>ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΑΓΩΝΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ, ΠΟΛΙΤΩΝ & ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΔΙΟΔΙΑ</p> <p>Για όλους</p> <p>2011</p>		<p>Το κίνημα ΔΕΝ ΠΛΗΡΩΝΩ δημιουργήθηκε το 2011, ως μια μορφή αντίστασης αρχικά στα διόδια στις εθνικές οδούς της χώρας. Το κίνημα υποστηρίζονταν από την τότε αντιπολίτευση του Σύριζα και είχε ως σκοπό την δικαίωση των πολιτών ως προς τα ύψη των διοδίων και το ότι τα κέρδη αυτά πήγαιναν σε μεγαλοεταιρίες. Η συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής μελέτης στο κίνημα δείχνει κυρίως ότι οι Υμηττιώτες προσπαθούν με κάθε τρόπο και μέσο να συμμετάσχουν σε όποια αντίδραση συμβαίνει στην ελληνική κοινωνία.</p>
<p>Κοινωνία - Κρίση</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>ΕΚΔΗΛΩΣΗ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑ http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/09/blog-post_2373.html</p> <p>Απ' το «σχολείο χωρίς τοίχους» και το «μαθητή χωρίς τσάντα», που ευαγγελίζονταν, το υπουργείο παιδείας προχώρησε κι άλλο : Φέτος «ανακοίνωσε» το ... σχολείο χωρίς δασκάλους και νηπιαγωγούς, χωρίς βιβλία, χωρίς χρηματοδότηση για τις λειτουργικές ανάγκες των σχολείων (πετρέλαιο, φως, νερό, αναλώσιμα υλικά κλπ). Ας τους σταματήσουμε. Το «Στέκι της Χαραυγής» σαλπίζει αυτό το μήνυμα προς όλους, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς, τους μαθητές/φοιτητές, τους εργαζόμενους, όλο το λαό, με αφορμή την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς. Μιας χρονιάς που δε θα είναι καλή. Μιας χρονιάς που μπορεί να γίνει καλή μόνο «αν σηκωθούν κι οι πέτρες» για την υπεράσπιση του δημόσιου και δωρεάν σχολείου, του εισοδήματος όλων μας, των δικαιωμάτων στη ζωή, τη δουλειά, την υγεία, τη μόρφωση, τον πολιτισμό.</p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής</p> <p>Για τους μαθητές</p> <p>2011</p>		<p>Η εύρυθμη λειτουργία της παιδείας αποτελεί βασική παράμετρο σε μια δημοκρατική κοινωνία. Οι όποιες αντιδράσεις για τα θέματα της παιδείας μπορεί να μην έχουν κάποια σημαντικότητα ως προς το χώρο αλλά σίγουρα έχουν μεγάλη σημασία για την κοινωνία και τις δομές τις.</p> <p>Κάτι που παρατηρήθηκε και στην έρευνα πεδίου είναι ότι οι κάτοικοι απασχολούνται ιδιαίτερα με αυτά τα θέματα και την γενικότερη αντιμετώπιση του δήμου και των κρατικών δομών ως προς το θέμα της παιδείας και των σχολικών εγκαταστάσεων. Πρόσφατα υπήρξε μια ομάδα κατοίκων που οργάνωσαν δράσεις για να μην κλείσει το 3ο σχολείο, γιατί θεωρούν ότι σαν σχολικό συγκρότημα είναι πολύ αξιόλογο και θέλουν να συνεχίσει να λειτουργεί.</p>

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

<p>Κοινωνία - Κρίση</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>ΗΜΕΡΑ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΥΜΗΤΤΟ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/10/blog-post_10.html</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στα κουρδισμένα παιδιά και τους πολίτες ρομπότ • Στη συμμετοχή που την εξαντλούμε μπροστά σε οθόνες • Στο χρόνο που μας κλέβουν • Στο χρόνο που κλέβουμε στα παιδιά μας από το παιχνίδι • Στους μισθούς μας που κάθε μέρα κατακυλούν • Στα χρήματα που μειώνονται για την Παιδεία • Στα χρήματα που αυξάνονται για τις τράπεζες • Στο «θα» των λειτουργικών εξόδων των σχολείων • Στις οργανικές θέσεις των εκπαιδευτικών που καταργούνται • Στον εμπαιγμό των βιβλίων • Στα σχολεία φυλακές • Στην αξιοπρέπειά μας που εξανεμίζεται • Στη διαφθορά που καλά κρατεί • Στην ανευθυνότητα των υπευθύνων <p>ΕΝΩΣΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΥΜΗΤΤΟΥ</p> <p>Για τους μαθητές</p> <p>2011</p>	 <p>• Στα κουρδισμένα παιδιά και τους πολίτες ρομπότ</p> <p>• Στη συμμετοχή που την εξαντλούμε μπροστά σε οθόνες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στο χρόνο που μας κλέβουν • Στο χρόνο που κλέβουμε στα παιδιά μας από το παιχνίδι • Στους μισθούς μας που κάθε μέρα κατακυλούν • Στα χρήματα που μειώνονται για την Παιδεία • Στα χρήματα που αυξάνονται για τις τράπεζες • Στο «θα» των λειτουργικών εξόδων των σχολείων • Στις οργανικές θέσεις των εκπαιδευτικών που καταργούνται • Στον εμπαιγμό των βιβλίων • Στα σχολεία φυλακές • Στην αξιοπρέπειά μας που εξανεμίζεται • Στη διαφθορά που καλά κρατεί • Στην ανευθυνότητα των υπευθύνων <p>ΓΟΝΕΙΣ, ΠΑΙΔΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ</p> <p>ΕΝΩΝΟΜΑΣΤΕ – ΑΝΤΙΣΤΕΚΟΜΑΣΤΕ – ΔΙΕΚΔΙΚΟΥΜΕ</p> <p>Συγκέντρωση Τρίτη 11 Οκτωβρίου 5 μ.μ. Πλατεία Υμηττού</p> <p>Πορεία προς το Δημαρχείο και Καθησυχία Συγκέντρωση Διαμετρικής</p> <p>ΕΝΩΣΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΥΜΗΤΤΟΥ</p>	
<p>Κοινωνία - Κρίση</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥΣ http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/10/blog-post_04.html</p> <p>Καλούμε τους μαθητές/τριες να περιφρουρήσουν τον αγώνα τους</p> <p>Καταδικάζουμε απερίφραστα οποιαδήποτε αστυνομική παρέμβαση στο χώρο του σχολείου</p> <p>Ανοικτός Χώρος- Το Στέκι της χαραυγής</p> <p>Για τους μαθητές</p> <p>2011</p>	 <p>Η ΑΝΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ</p> <p>ΣΤΟ</p> <p>ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ</p> <p>ΣΥΡΡΗΚΙΩΣΑ</p> <p>ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ</p> <p>ΑΠΟ ΤΟ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ ΣΤΙΣ ΑΙΘΟΥΣΕΣ</p>	
<p>Πολιτιστικά</p>	<p>Δράσεις</p> <p>Σκοπός</p> <p>Ποιος</p> <p>Για ποιους</p> <p>Πότε</p>	<p>Το καλοκαίρι μετακομίζουμε – Προβολή ταινίας http://ymittos-steki.blogspot.gr/2011/07/blog-post_23.html</p> <p>Όχι σε κάποια παραλία ή σε κάποια κατασκήνωση αλλά στις γειτονιές του Δήμου μας. Έτσι θα στήνουμε αυτοσχέδιους θερινούς κινηματογράφους για προβολές, θα βρισκόμαστε και θα συζητάμε. Γιατί όπως το έχουμε ξαναπεί : "στον καιρό του ΔΝΤ κανείς δεν είναι μόνος".</p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής</p> <p>Για όλους</p> <p>2011</p>	<p>ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΤΑ ΜΝΗΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΞΑΘΛΙΩΣΗΣ</p> <p>Το Στέκι της Χαραυγής στις γειτονιές του Υμηττού και της Δάφνης</p> <p>ΕΚΔΗΛΩΣΗ – ΠΡΟΒΟΛΗ</p> <p>Της ταινίας του Pino Solanas</p> <p>ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ :</p> <p>ΜΝΗΜΕΣ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΛΕΗΛΑΣΙΑΣ</p> <p>Η οικονομική και κοινωνική εξαθλίωση της Αργεντινής όταν το 2001 εντάχθηκε στο Δ.Ν.Τ. και οι αγώνες αντίστασης των κατοίκων</p> <p>Τετάρτη 27 Ιουλίου Ώρα: 8.30 μμ</p> <p>Στον αθρίο γύρω της πλ. Χαραυγής (Μακρυγιάννη), τέρμα Λεωφορείων 858</p> <p>Στέκι της ΧΑΡΑΥΓΗΣ</p> <p>ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ, ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ</p> <p>Τηλέφωνο 12 Τλ. Χαραυγής (Πύλο Κυπριακού ΕΣ) - Τηλ. 6949727022 http://ymittos-steki.blogspot.com</p>	<p>Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι ένα ακόμη χαρακτηριστικό της περιοχής. Μέσα από τον Φ.Ο.Υ. διοργανώνονται συνεχώς προβολές ταινιών, αφιερώματα, συζητήσεις και εκδηλώσεις με σημαντική συμμετοχή από τους κατοίκους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι στις εκδηλώσεις αυτές δεν συμμετέχουν μόνο άτομα μεγάλης ηλικίας αλλά και νεότερα άτομα. Συγκεκριμένα τον περασμένο μήνα μια ομάδα ατόμων μεταξύ 20 με 30 χρόνων οργάνωσε μια εκδήλωση στην ταράτσα του ΦΟΥ με σκοπό να γνωριστούν με τους κατοίκους και να συζητήσουν μαζί τους. Τα παιδιά αυτά μεγάλωσαν στον Υμηττό και ασχολούνται με θέματα του χώρου όπως το άλσος, οι πλατείες, τα σχολεία. Σκοπό έχουν να οργανώσουν δράσεις συμμετοχής από τους κατοίκους ανεξάρτητα με την δημοτική αρχή.</p>

Παράρτημα 1: Πίνακας Χωροχρονικής Αξιολόγησης Παραδειγμάτων

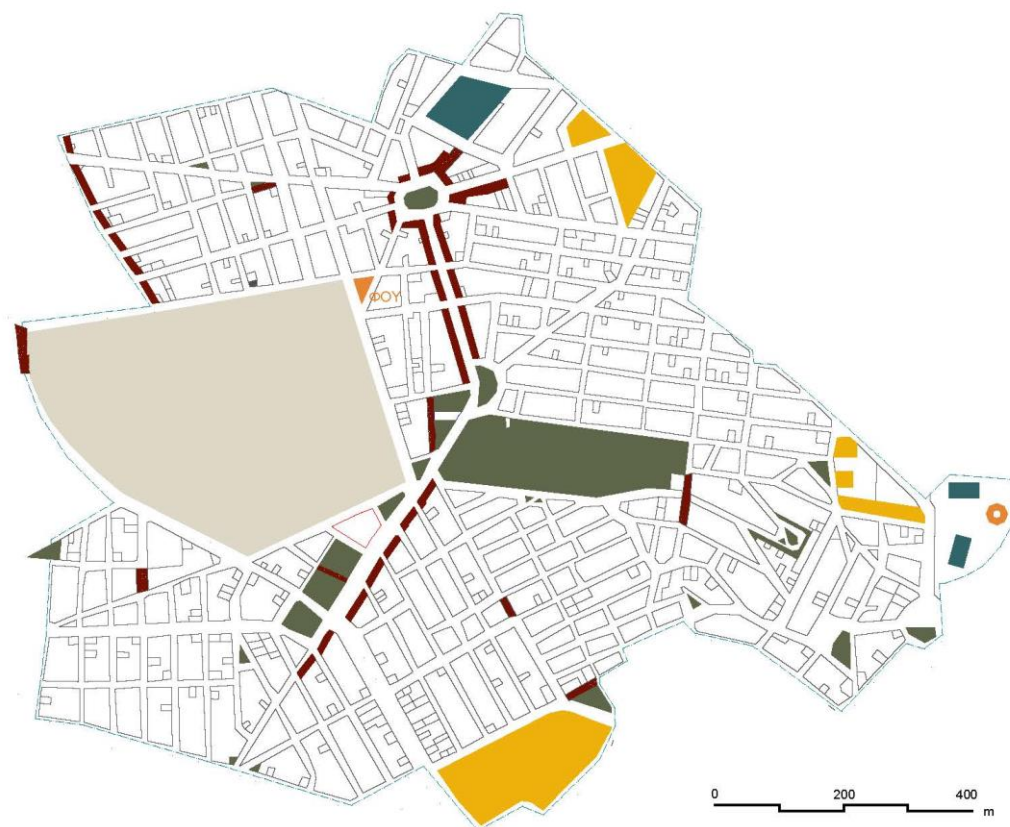
Πολιτιστικά	Δράσεις	ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΩΔΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΤΑΡΑΤΣΑ ΤΟΥ Φ.Ο.Υ.:		Ο ΦΟΥ αποτελεί σημείο αναφοράς στον Υμηττό. Καθημερινά οι κάτοικοι τον επισκέπτονται είτε για να παρακολουθήσουν κάποια εκδήλωση, είτε να δανειστούν κάποιο βιβλίο, είτε για να παρακολουθήσουν κάποιο από τα μαθήματα που γίνονται καθημερινά, είτε απλώς να περάσουν για βόλτα.
	Σκοπός	<i>Το Κοινωνικό Ωδείο είναι μια πρωτοπόρα πρωτοβουλία μουσικών, που σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς, ανέλαβε σε εθελοντική και αφιλοκερδή βάση, να συνεχίσει την μουσική εκπαίδευση παιδιών και νέων που βρέθηκαν λόγω εποχής, σε δύσκολη οικονομική θέση, προσφέροντάς τους, σε δωρεάν βάση, μαθήματα μουσικής.</i>		
	Ποιος	Φ.Ο.Υ.		
	Για ποιους	Για όλους		
	Πότε	2012		
	Δράσεις	Ο Φ.Ο.Υ. ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΩΔΕΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΦΙΛΟΞΕΝΕΙ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ		
	Σκοπός	<i>Το Κοινωνικό Ωδείο είναι οι άνθρωποι. Είμαστε εθελοντές, καθηγητές μουσικής και όχι μόνο. Μια ομάδα πολιτών που μοιράζεται την αγάπη για τη μουσική και την αλληλεγγύη για τον συνάνθρωπο. Αποφασίσαμε να ενώσουμε τις δυνάμεις μας για έναν κοινό στόχο. Να μεταδώσουμε αφιλοκερδώς την τέχνη μας σε όσους δεν έχουν τα χρήματα να την σπουδάσουν. Να αποδείξουμε ότι δε μας λυγίζει η κρίση, ότι η ανθρώπινη αξία δεν μετριέται σε κανένα νόμισμα</i>		
	Ποιος	Φ.Ο.Υ.		
	Για ποιους	Για όλους		
	Πότε	2012		
	Δράσεις	Σινεμά		Η Κινηματογραφική Λέσχη του Φ.Ο.Υ. διοργανώνει συνεχώς τα τελευταία χρόνια θεματικές προβολές με διάφορα θέματα κάθε φορά. Η είσοδος είναι δωρεάν για όλους.
	Σκοπός	<i>Δωρεάν προβολές του Φ.Ο.Υ.</i>		
	Ποιος	Φ.Ο.Υ.		
	Για ποιους	Για όλους		
	Πότε	Συνεχώς		

Παράρτημα 2: Χάρτες_ Διαγράμματα

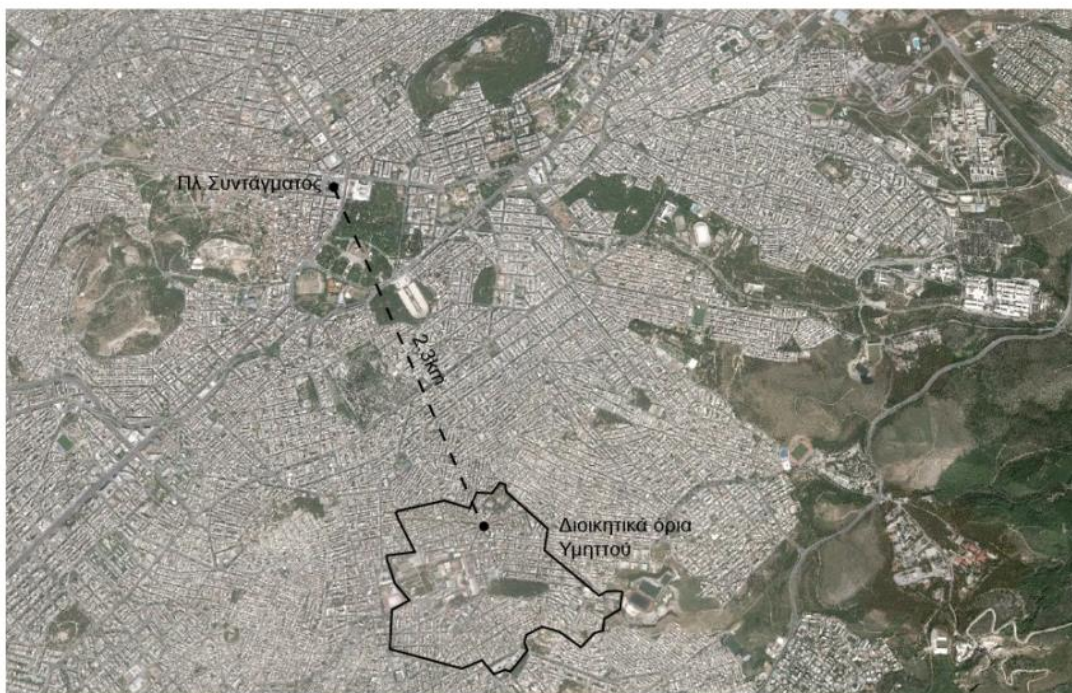

Χάρτης 1: Απεικόνιση ανά αριθμό ορόφων, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

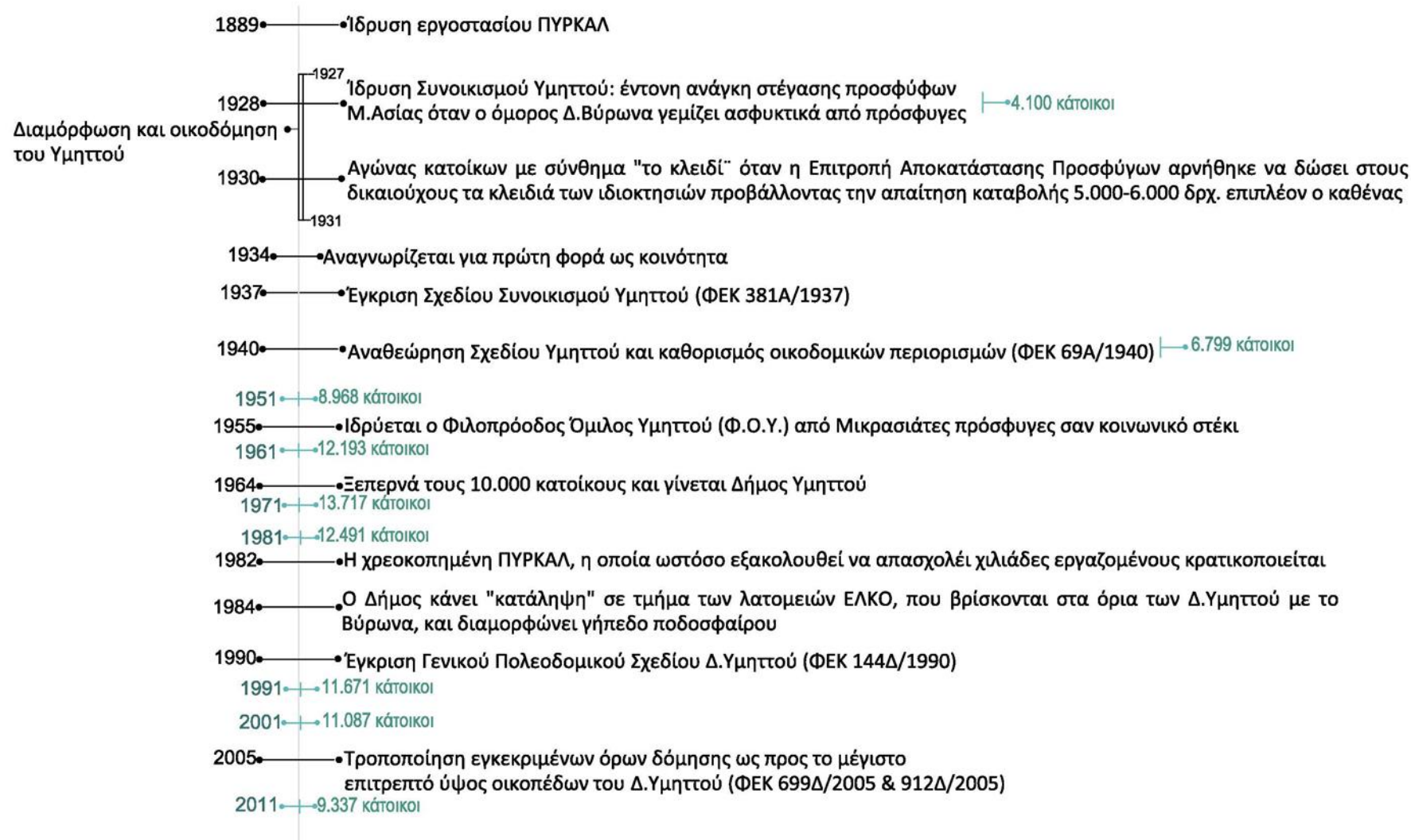

- κατοικία
- ΒΙΟΠΑ Υμηττού_ΠΥΡΚΑΛ
- εκπαίδευση
- πολιτισμός- ΦΟΥ
- εμπορική δραστηριότητα
- αθλητικές εγκαταστάσεις
- χώρος πρασίνου

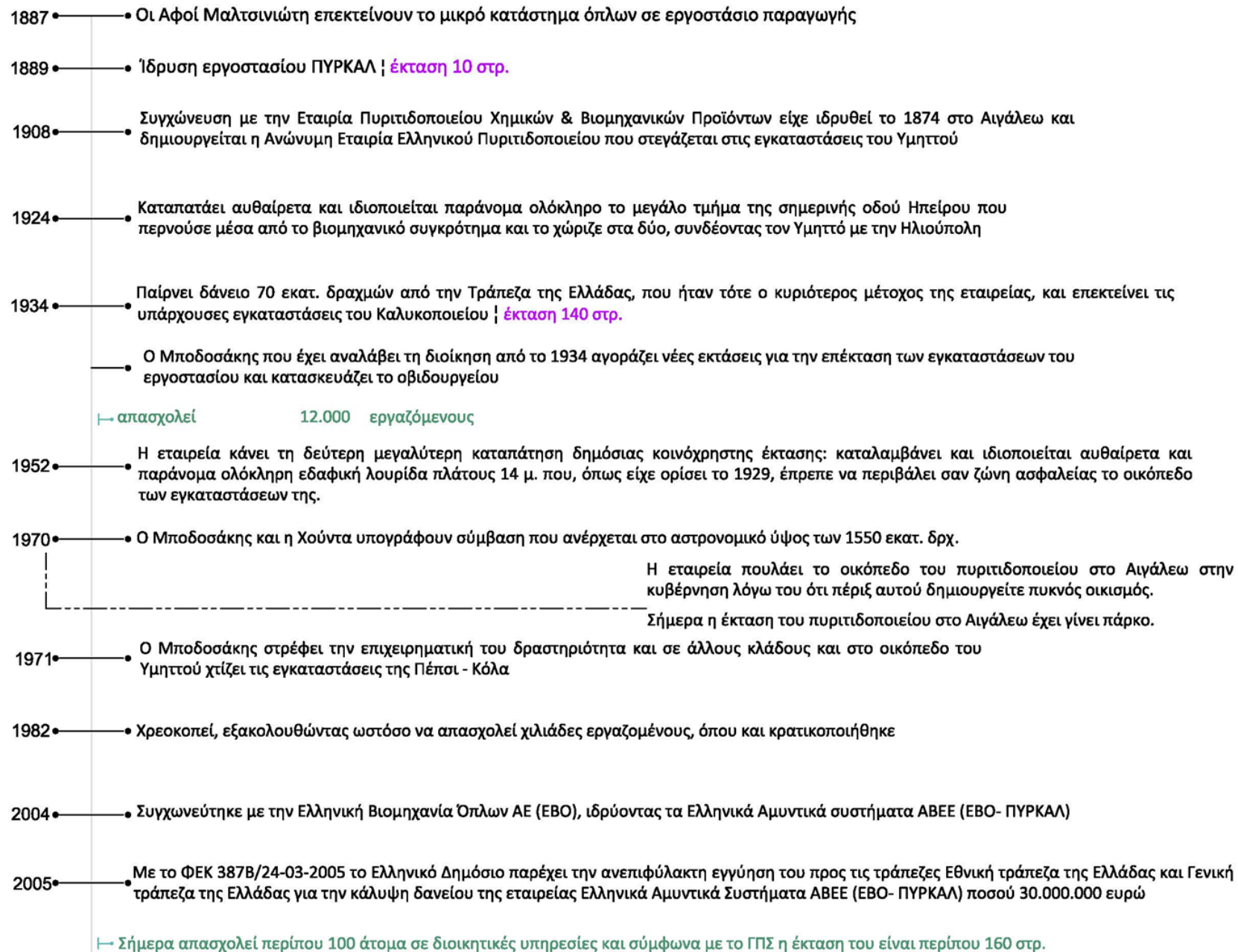
Χάρτης 2: Χρήσεις γης σύμφωνα με το ΓΠΣ Υμηττού_ πηγή ΦΕΚ 1061Δ/1996, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 3: Απόσταση περιοχής από κέντρο της πόλης

Διάγραμμα Χρονικών Τομών (1) περιοχής Υμηττού

Διάγραμμα Χρονικών Τομών (2) ΠΥΡΚΑΛ